

تصویر ابو عبد الرحمن الکوردی

بە ختیارەمەلی و یۆتۆبیای گۆڤەڵایزدەیشن

PDF4Kurd

یۆتۆبیای سەراڤان عبدالقادر

PDF4KURD

به‌ختیار عەلی و یۆتۆبیای گۆبه‌لایزه‌یش

نوسینی: سۆران عبدالقادر

پیشکش به

هه موو ئه وانه ی تیده کۆشن بۆ نه مانى چه وساندنه وه ی مرۆف
بۆ مرۆف . . .

پیشگی

دهشیت ئەم تیکستە بە پرۆژەییەکی جدی بزانی، بۆ کرانەوهی گفتوگۆییەکی بابەتیانە و پادیکالانە، لەسەر ئەو مەسەلانی کە زیاد لە دید و تیروانین و خۆبەدەستەییەکی هەڵدەگریت، ئەم پرۆژانە گەرچی لە سەرەتادان، بەلام گەر تەندروستانە ئەکتیڤکریت لە پانتایی و فەزای پۆشنیری و سیاسی و فکری کوردیدا، ئەوا دەبێت راجەڵکاندنیک بۆ هەموو ئەو تیکستانەیی چەندین گریمانە و ئەگەر و خۆبەدەستەیی نا واقعیانە بەرھەم دەھێنن و خودی واقعیش تێدەپەرین و بەرھە و جۆریک تەفسیری نازانستی و یۆتۆپی بەریەک دەکەون.. راستیەکی ئەمە کێشەیی ھەر پۆشنیریەکی کە نەتوانی کێشە واقعەکانی خۆی شیکار ببێت و بەزمانیکی خەیاڵیانە واقع هەڵدەسەنگینیت، بە ئارەزووی خۆیان یەکە یەکە دیاردە و پروودا و حالەتەکان بەیەکتەر یەو دەبەستەو.

لەنیوان تیروانینەکانی ئەم دەقە و تیروانینەکانی (کاک بەختیار عەلی) دا دوو خۆبەدەستەیی سەرەخۆ و پڕ لە جیاوازی دەبینرێن، کە ئەمەش حالەتی ئیستاتیکی ئەم گفتوگۆیی نیوانیانە. بە دیوی دووھەدا ئەوێ لەم دەقەدا دەبێتە غەمی بنەرەتی قسەکردنە لەسەر بەرھەم ھێنانی گوتاریک لەناو پرۆژەیی رەخنەدا، رەخنەییەک وامان لێدەکات ھەلۆیستەییەک لەبەرەمبەر ئەرکە سەرکێشیەکانی پۆشنیردا بکەین، ھەلۆیستەییەک وام لێکات بە دیدیکی تر و لە پوانگەییەکی ترەو، پرووداوەکان ھەلبەسەنگین و شیکاریان بکەین، دواھەمین تەفسیر گەر زۆر بەھێز و خاوەن زمانەوانی و شارەزاییەکی پارادیم و تێرمەکانیش بێت، نەبێتە کۆتایی تەفسیرەکان و رازی نەبین بەو شیکارانەیی لە دوا دەرنەجامدا بەرھە و موثلەگەرایەکی ئەبستراکتمان بەریت.

ئىشكردنى ئەم دوو تىكستە بۆ ئەو، بە شىوازىكى جياواز لە زمانى شەفەمى
 و پۆژانە قسە لەسەر پووداوەكان، چەمكەكان، تەفسىرەكان.. بکەين، ئەم
 ئىشکردنەوھە بۆ ئەوھە بەشویئ تەفسىرى بونىادانەى پووداوەكاندا بگەرپین
 لە سەرچاوە بنەپەتەیکانەوھە خویندەوھەى ستراتیژیانەى بابەتەکان
 دیاربیکەین.. دەبیت باوەر بەوھە بکەین کە ھەموو گوتاریک لە ناواخندا ھەموو
 شتیک نالیت و لە ناواخندا کۆمەلێک نھینى نەگوتراو لە خۆدا ھەشار دەدات..
 گەرپانەوھە بۆ کەشفکردنى ئەو نھینیانە، گەرپانەوھەىكى راستەوخۆیە بۆ ناو واقع
 و فەزای دەق.. ئەم پڕۆسەى نەك دوو خویندەوھە، بەلکە دەیان خویندەوھەى
 جياواز بەرھەم دەھینیت چونکە لە کۆتايدا کۆمەلێک شت ھەيە کە بە نھینى
 دەھینیتەوھە.

ئەو پرسىيارانەى بەنھینى بەناو ئەم دىالۆگدا تىپەپدەبیت و ھەر بەنھینىش
 دەھینیتەوھە، پرسىيارە لە شکلى تەفسىرە ئەفسانەییەکان لە بەرامبەر مەنھەجى
 تەفسىرە واقعىەکاندا، خویندەوھە و تىۆریزەکردنى پڕۆژەى ھیومانىستىەکانە
 بەرامبەر پڕۆژە ترسناکەکانى تىۆرىستەکاندا، پرسىيارە لە ستراتیژەکانى
 نامۆبوون و غىابى پۆشنبىران لە ناو گەرمەى پوودا و کارەسات و
 گۆرپانکارىەکاندا.. ئەم دوالىزمانە ساتیک دەتوانىن بە شوین شکل و فۆرمە
 جياوازەکاندا بگەرپین و پرسىيار ئاراستەى بوون و ماھىەتیان بکەین ، کە
 بابەندیان بکەن بە کىشەکانى گلۆبەلايزەيشن و لۆکالايزەيشن، پەيوەستى
 بکەین بە بەرنامە سىياسىەکان و کارى سىياسەتمەدارى بىلایەن.

دواتر کىشەکان بونىادانە وردبکەینەوھە ، لە نىوان دوو دنىادا، دوونىای تىکەلاو
 بە کارىگەرى يەکتر، ئەوانىش دنىای پڕۆژەکانى مۆدىرنە و مەدەنىەت و

شارستانیەتی کەلتورە جیاوازه‌کان، لە بەرامبەر دنیای تەقسی تەرادسیۆنە دینی و خێڵەکی و پەراویزکراوەکاندا.. دەبێت بەشوێن شەری نێوان ئەم دوو دنیایەدا بگەرێن.. شەڕێک کە گۆبەلایزەیشن هێندە سەنگەرەکانی لەیەکتر نزیک کدوونەتەوه، شەڕە لەنێوان دوو تیزی کارکردن لەسیاسەت و بەرژەوه‌ندی و زانیاری و مۆتیۆڵکردندا. ئەم شەڕە بەهەر باریکدا بشکێتەوه بەهاکانی مەرقایەتی و مۆدێرنەو دیموکراسی و ئازادی... تاد دەخاتە مەترسیەوه، دواتر تەنها پووختسارە سارد و سەرەکان دەبینن.. بۆیە ئەرکی هەموانە بەسیاسی و پۆشنییر و هیز و گروپەکانەوه هەولێ سەر لە نوێ پێادا چوونەوه و خوێندنەوهی دیاردەکان بدەین.. لەبەر هیچ لەبەر ئازادی .. چونکە ئەرکی پاراستنی ئازادی بەتەنها لە گەردنی ئەو کەسانەدا نیە کە بەناوی ئازادیەوه خەبات دەکەن و دەجەنگێن، گەر ئازادی بەتەنها بە پێوانەی ئەوان بێت، ئەوا پرۆسەکانی بەدیهێنانی ئازادی لەشوێنیکدا دەخکێنێت کە لووتکی خەباتکاران و پارێزەرەکانی.

ئازادی پرۆسەیەکە زۆر بەناسکی دەمێنێتەوه.. ئەوه پۆشنییر و دەستەبژێرەکانە دەبێت پارێزەری بەهاو خواست و گریمانە بنەرەتیەکانی ئازادی بن.. بەلام ئەوه گەورەترین وەهەمە کە ئەوان وایزانن بەهاو مانا و جوانیەکانی ئازادی بەتەنها لە خوێندنەوه و پەرخەکانی ئەواندا دەردەکەوێت و نەشونما دەکات.

لەبەردەم پرۆژەی مەعریفی و تەکنەلۆژی و سیاسی.. پیاوانی پەيامی هیومانایستی و کار و جۆلە و هێرشەکانی پیاوانی تیۆریستیدا، دەبێت ئیستیک بەکەین.. بەلام ئیستیکێکی پڕ لە گومان، ئەو گومانەیی وایان لێدەکات لە قولایی

پڕۆژەی پیاوانی هیومانایستیدا بۆ تیرۆر بگه‌ڕێن و له‌ جه‌وروسته‌می
تیرۆریسته‌کاندا به‌دوای قوربانییه‌کاندا بگه‌ڕێن.. له‌ ناو کتێب و تی‌کسته‌کاندا
به‌شوی‌ن وه‌هم و سه‌رلێشێواویدا بگه‌ڕێن.. ئه‌مه‌ قه‌ده‌ری ئه‌و جه‌نگانه‌یه‌ که
شووشه‌ی هه‌موو مالێک ده‌گرێته‌وه‌.. سووته‌مه‌نی ئاگری ئه‌و شه‌پانه‌یه‌ که به‌
هه‌موو جیهاندا لۆکالیزه‌کراوه‌.. به‌کورتی ئه‌م گفتوگۆیه‌ له‌ ناو پڕۆژه‌ و ستراتیژی
په‌خنه‌دا له‌ دایک بووه‌ به‌ هه‌ردوو باره‌که‌دا په‌خنه‌یه‌.. واته‌کاری په‌خنه‌یه‌ له
په‌خنه‌گرتن.

مه‌ریوان عه‌لی

له ژماره (٤٤) و (٤٥) ی ههفته نامه ی هاوڵاتی داكا بهختیار علی نویسنیکی
بلاوکرده تهوه له ژێر ناوێشانی ئەزموونی دارستان و ئەزموونی دیموکراسیەت.
ئەو نویسنە ی لێرا دا دەمویت له که میکی بدویم، بریتیه له لیکۆلینه وهیه کی تال
سهربارهت به دیدی بهختیار علی پاش یانزه ی سیپته مبه ر و کرده وهکانی گرو
ئیسلامیه توندپه وهکان (به نمونه ش چوندولئیسلام، تالیان،... هتد)، ههروه ها
وه بیره ی تانه وهیه که بۆ ئەو دهسته هه لێژاردیه ی که ماوه ی پتر له پینچ سا له
کاریگه ریان وه ک پۆیوێست نه بووه له سه ر شانۆی پووداوه کان سه بارهت به
واقعەکانی پابردووی کوردستان و ده ره وه ی کوردستان.

پیشه کی پیم خۆشه ئەوه بلیتم که به نیاز بووم ئەم نویسنه له هه مان
ههفته نامه دا بلاو بکه مه وه بۆ ئەوه ی به ڕیگایه کی ئاسانه تر بگاته ده ست
خوێنه ری به ڕێژ. به لām به داخه وه ئەوه نه کرا له به ر هه ندی هۆکار که یه کێک
له وانه، ئەوه بوو پۆیوێست بوو لایه نی که م به چوار به ش بلاو یکرێته وه و ئەمه ش
بۆ ههفته نامه که ده ستی نه ده دا، ههروه ها له پووی قه باره شه وه ده بوو
ده ستکاریه کی بکه م تا بگونجیت ئەمه ش بۆخۆی ده بووه هۆکاریک بۆ
ده ستکاریکردنی ناوه پۆکی نویسنه که و له ده ست دانی هه ندی له په ره گرافه
گرنگهکانی که به دیدی من پۆیوێسته هه مووی بۆ خوێنه ر و پۆشنه یه کان بلاو
بکه مه وه.

له هه مان کاتدا نویسنه که له پووی قه باره وه به ره و نامیلکه یه کی بچکۆلانه سه ر
پیکه وت که زۆر ده میک بوو خوازیار بووم له سه ر ئەرکی پۆشنه یی بگۆڕ ئەو پراو

بۆچوونانه له چەند وتاریکدا یان چەند کۆر و سیمیناریکدا بلۆ بکەمەو. له
پاستیدا نەبوونی کات و دەرفەت، بەهۆی کاری عەمەلیەو، تاکە رێگری
سەرەکی بوو له بەردەم ئەم سەرنجانهدا. سەرەپای ئەم پوونکردنەو، یەش زۆر
کات که له گەڵ نوسەری بەرپز بەختیار عەلیدا دەدویم بەتەنها مەبەستم
بەختیار نیە وەك نووسین، بەلکو زۆری تر له پۆشنبیرهکانی ئەم دونیایە ئیـمە
له سەر هەمان تەوهره و قوتابخانە ی پەخنەیی پێدەکەن. له پاستیدا بە دیدی من
بواری پۆشنبیری و بەتایبەت پۆشنبیری سیاسی کاریکە زۆر زیاتر پێویستی به
پراکتیک و کارنامە ی عەمەلی هەیە وەك له بواری تیۆری، چونکه وەك هەموو
بواریکی تری ژیان و له هەمووشیان زیندووتر، خوازاوه که پەخنەگرتن و
چاوپیاخساندنهو ی بارودۆخی کۆمەڵ له بواری تاقیکاریدا خۆی بسەلمێنێت.

با بزانی گلوبالیزم فورمیکه بۆ ژبانی سەردەم؟ سیستەمیکى سیاسى پاش
 جەنگى ساردە؟ سیستەمیکى دێرنى باوە لە دۇنیای فکرو پراکتیکى سیاسیدا؟
 یان بەرئەنجامى گەشەکردن و قۇناغیکى نوێى سەرمایەدارى و ئیمپریالیزمى
 جیهانى؟

سەرەتا گلوبالیزەیشن لە دیدگاىەکی ئابووریەو دەخوێننەوێه که سەرچاوە و
 بزوێنەری پرۆسە و قۇناغەکیە، بەپێى ئەم زانستەش (بریتىە لە گۆرپنى
 ئابووریە ناوخۆییەکان بە ئابووریەکی جیهانى، که ئەمەیش جوولانەوێهکی
 ئازادانەو خێرای چالاکی ئالوگۆپی دارایی و بازرگانىیە جیهانىیەکان دەگرێتەو،
 که سنوورو بەرەبەستەکان و گومرگ رادەمالت و دەرگا بۆ گواستەوێه
 ئازادانەى سەرمایە و گواستەوێه شەمەك والا دەکات. ئینتەرنێت و بازرگانى
 کردنى لە میانی تۆرەکانى، دیاردەوێهکی زیندووی ئەم ئابووریە جیهانىیە
 نوێیە. بەواتایەکی تر، بە جیهانىبوونی سەرمایەو پرۆسەى بەرەمەهێتان (١).

سەرئەنجامى ئەو خەوانەى سەبارەت بە گلوبالیزەیشن لە لای بەختیارەلى و
 زۆر لە رۆشنپەرەکانى کوردستان و خۆر ئاواى بەدى دەکەم پێى دەچیت
 و ئەکەى فەکتۆر هیکۆ راست بێت که دەلێت: (راستى پاشەپۆژ یۆتۆبیا).

گلوبالیزەیشن چەند خوێندنەوێه بۆبکریت ناتوانرێت لەو قورتار بکریت که
 گلوبالیزەیشن پرۆسەوێهکی سیاسى، بۆ مامەلەکردن لە گەل جیهاندا وەك
 یەكەوێهکی کارتیكراو و پەيوەندىدار بە یەكدیەو، تا بتوانیت بەشەکان لە دەوێه
 دیاردەسیاسىەکان کۆبکاتەو و پەلکێشیان بکات بۆ کارتیکردنى سیاسى و ئەو

ستراتیژه هاویه‌شهی که خوازراوه. به‌لام ئەم کارتی‌کردن و ستراتیژه له به‌رژه‌وهندی و به دیدی کی؟

گلۆبه‌لایزه‌یشن چه‌مکیکه له کۆنه‌وه کاری پیکراوه، و ئەمۆ زه‌فکراوه‌ته‌وه، به زانستی‌کردنی ئەو پراکتیکه سیاسیه‌ش به‌رنه‌نجامی ئەو به‌رنامه‌پژیه‌یه که له دونیای پاش جه‌نگی سارده‌وه به شیوه‌یه‌کی سیستماتیک له‌سه‌ر ئاستی جیاجیا کاری پیده‌کریت. چ جای ئەو ئاستانه ناوخرۆی بن یان گلۆبالی، ئەمه‌ش بۆ خۆی پشت ده‌به‌ستیت به توانای مه‌عریفی و کلتوری و سیاسی و ته‌کنه‌لۆژی به‌کاره‌یتنه‌کانیه‌وه. هر له کۆنه‌وه گلۆبه‌لایزه‌یشن یه‌کیکه له کاراکته‌ره‌کانی فکره زیندوه‌کانی مرۆفایه‌تی، به‌لام کاتیک که ئەم کاراکته‌ره ده‌بیته سیمای و پوخساری جموجولییکی ئابووری و ته‌کنه‌لۆژی، ده‌بیته بزانی، له دونیای سیاسی و به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانی ده‌سه‌لاتدا چون به‌عه‌ملی به‌کاردیته، هه‌روه‌ها له لای پۆشنبیره‌کان چون خه‌ون و یۆتۆبیای له‌سه‌ر بونیاد ده‌نریت. ئەمه‌ش بۆ ئەوه‌نیه پۆلی پۆشنبیره‌کان بچوک بکه‌ینه‌وه و هه‌موو ده‌رفه‌ته‌کانیش فراوانتر بکه‌ین بۆ ئەوانه‌ی په‌راوه‌ی ده‌سه‌لات ده‌که‌ن، به‌لکوده‌مه‌وێت بڵیم که ئەرکی پۆشنبیره‌کان به‌ته‌نها بریتی نیه له په‌خنه‌گرتن و که‌نارگیری و ته‌ماشکردن.

له‌پاش لاسه‌نگ بوونی پارسه‌نگی هاوکی‌شهی سیاسی و سه‌ربازی و ئابووری نیوان ناتو و وارشو و پاشکۆکانیان له‌پاش جه‌نگی سارده‌وه، هه‌روه‌ها له ئەنجامی ئەو په‌ره‌سه‌ندنه ته‌کنه‌لۆژییه‌ی که دونیای سه‌رمایه به‌خۆه‌ی بینی له دوو ده‌هه‌ی رابردوودا، پیوستیه‌ک هاته‌گۆڕی بۆ گلۆبالیزه‌ کردنی سه‌رمایه و ته‌کنه‌لۆژیایی په‌یوه‌ندیی و گواسته‌نه‌وه، بۆ کارناسانی ئەم گلۆبالیزه‌یه‌ش

بئوئستیهکی زۆری به گلوبالیزه‌ی رۆشنبیریش هه‌بوو. که هاوتهریب له گه‌ل
 خۆیدا په‌لکێشی دونه‌ی پراکتیکی سیاسی و سه‌رمایه‌گوزاریه‌کانی بکات له
 هه‌موو دونه‌یدا. له‌کاتی‌کدا که باکگراوندی فله‌سه‌فه‌یی سیاسی رۆژئاوا له
 خولای نیولیبرالیزمدا ده‌گه‌ریت و له‌ روه‌ی سیاسیشه‌وه بانگه‌شه‌ بۆ
 دیموکراسی ده‌کات، گلوبالیزمیش جه‌خت له‌ نوێکردنه‌وه، Modernity، و
 پشت به‌ یه‌کتره‌ستن، Inter-dependence، ده‌کات. جاریکی تر نه‌م
 خولیا دیموکراسی و ئازادی خوازانه‌ یه‌ بووه‌وه به‌ سوتنه‌مهی زه‌قکردنه‌وه‌ی
 روه‌تی گلوبه‌لایزه‌یشنی نوێ، چونکه‌ نوێکردنه‌وه‌ی ته‌کنه‌لۆژیا و به‌ره‌مه
 ئابووریه‌ نوێیه‌کان له‌سه‌ر ده‌ستی ولاته‌ پێشکه‌وتووکان به‌ره‌م ده‌هێنرێته‌وه
 و هه‌میشه‌ش به‌ره‌ لاوازه‌کان پشت به‌ به‌ره‌ی به‌هێز ده‌به‌ستن. هه‌روه‌ها نه‌م
 روه‌ته‌ ته‌واوی دنکه‌کانی له‌سه‌ر په‌ره‌سه‌ندنی بێشوماری ته‌کنه‌لۆژیا و زانیاری
 بونیادناوه. بۆیه‌ له‌ ناخی خودی گلوبه‌لایزه‌یشندا دوو دژی هه‌مان ستراکچه‌ر
 سه‌رچاوه‌ ده‌گرن و له‌ بواری سیاسیدا هه‌نگاوی پراکتیکیانه‌یان له‌سه‌ر
 هه‌لده‌گیریت، ئه‌وانه‌ش دیدگای نیولیبرالیزم که‌ هه‌ولێ پشت به‌ستن به‌یه‌کێتی
 نیوان سه‌رمایه‌دارانی ده‌وله‌ته‌کان و به‌ره‌ره‌کانی ئاشتیانه‌ و ئازادی بازاڕ له
 دونه‌یدا ده‌دات له‌ لایه‌ک و دیدگای رادیکالیزمی سه‌رمایه‌داری که‌ هه‌ولێ زیاترین
 جیهان سه‌رداری ده‌دات به‌ پشت به‌ستن به‌ بازاڕی ئازاد و ته‌کنه‌لۆژیای
 سه‌ربازی له‌ لای دوه‌م.

له‌ لاسه‌نگ بوونی هاوکی‌شه‌ی پێشوووه‌ و به‌ر له‌ پارسه‌نگ بوونی هێز،
 فکریکی تر له‌ فکهره‌کانی دونه‌ی گلوبال ئیسلامه‌ و بووه‌. پاشان ده‌ره‌نجامی
 جیاوازی به‌رژه‌وه‌ندی و جیاوازی جیهان بینی له‌ لای رۆژئاوای نیولیبرال و
 رۆژه‌لاتی مه‌زه‌به‌ جیاجیاکاندا، جیاوازی به‌ته‌نها به‌ جیاوازی تیۆری نه‌مایه‌وه‌

بەلکو لە هەمان کاتدا جیاوازی کاری سیاسی و پراکتیکی کارایانەى ئەو دوو
 ڕەوتە جیهانیە و سەرئەنجامی بەرژەوهەندیە ئابووری و دەسلەتگەرانیەکانیان
 بەرەو جەنگ چالاکیه‌کانیان گواستەو. لە چوارچێوەی ئەم واقعە سیاسییەدا و
 ئەنجامی تیوری نەکردن و دوورکەوتنەوه‌ی هیومانایستەکان لە کاری سیاسی و
 پراکتیکی بە تەکنەکوژیای سیاسی سەردەم، یەکێک بوو لە ھۆکارەکانی قۆزاخە
 خواردنی پۆشنبیرەکان و نەبوونی کاریگەریان لەسەر پێشباتە سیاسییەکان.
 چونکە ئەوئەندەى بەرنامە سیاسییەکان لەپووی پراکتیکەو ھاوتەریبەن بە
 بەرنامە ئابووریەکان ئەوئەندە بەرنامە پۆشنگەرەکان تەک و لۆن بەرامبەر بە
 هەمان بەرنامە. ئالێرەدا تەنها و تەنها شەپەرەکان دەبنە شەپری نێوان ھێزە
 بەرژەوئەندی دارەکان و نا ئامادەیی تیۆریست و پراکتیشنی هیومانایستیش
 دەرفەت ئاوەلا دەکات لە بەردەم کادرە ناوئەندیەکان و پۆشنبیرە ھامشیەکاندا
 کە شوێن ڕەوتە باو و بالاکان بکەون لەسەر ئاستی گلوبال و لەسەر ئاستە
 ناوخۆییە جیاجیاکان بەشیوەى ھەمەجۆر کە پێویستە ئەوئەش لەیاد نەکەین کە
 لە ڕابردوووە خەسلەتە بنەرەتیەکانی جیاوازی خۆیان زەبەلاح دەکەنەو.

لەژێر کاریگەری بازاری سیاسی و کۆمەلایەتی و ئابووری گلوبەلایزەیشنیدا و
 پاش لاواز بوونی بیرى سۆسیالیستی سێ دامەزراوێ گرنک کەوتووئە ژێر
 ھەرپەشەو، خێزان، دامەزراو ئاینیەکان، ھەرەھا حکومەتە نیشتمانییەکان.
 بۆیە نیولیبرالیزم پەنھانانە کاردەکات بۆ لابردن و کۆپیینی ئەم دامەزراوانە
 لەسەر ئاستی گرێژەنە. گلوبالیستەکان ڕایان وایە کە:

لەسەر ئاستی خێزان: باوان ھەڵدەستن بە گواستەوئەى بەھا کۆمەلایەتی و
 کلتوری و پۆحیەکان بۆ منداڵەکانیان. زۆر لەم بیرۆکانە وەک باوەڕ وەک ناین،

کاری زۆر گران و دژ به گلۆبه لایزه یشتن. بۆیه گلۆبه لایزه یشتن له خۆیدا خێزانی ئەمریکی به دوژمن دهزانیت نەك هاوێژی جا به حالێ خێزانی پۆژمه لاتی كه خاوهنی سه رچاوه و كلتوریكه زۆریه ی ئاینه كانی تیادا له دایك بووه. ئەمه کاری سه رمایه داری نوێیه و هه رگیز له لای كلتوری ئیسلامی قابیلی قبول نیه. ئەوهی كه ده وله تی ئەمریکی نه جمای ده دات بۆ سه رمایه داری به بیروكهی نیولیبرالیزمه وه ئهركه كانیتی له بهرامبه ر قوناغیكی گواسته وه بییدا، انتقالی.

له سه ر ئاستی ئاین: له به ر ئەوهی كه ئاینهكان باوه پریان به ره های كتیبه پیرۆزهكان هیه، له ژێر هه ر ته فسیریكدا بیته، ئەوا گلۆبالیستهكان به مه ترسی سه رده می خۆیانی له قه له م ده دن و له راستیشدا كۆسپه له به رده م پلانه كانیاندا. له ته رازووی به رامبه ردا ئیسلامهكان هه ولێ گلۆبالیزه كردنی ئاینی ئیسلامی ده دن. چونكه ئەمانیش باوه پریان به جیهانیكی یهك ده ولت هیه كه ئاینی ئیسلام تیادا حاكم بیته. گه ر تییینی بكه ی هه چ كام له م دوو ره وته ره تی ئازادی راو جیاوازیهكان ناكه ن، به لام ته نها رهت نه كردنه وهی پاكانه نەك رهت نه كردنه وهی کاریگه ریی پاكان بیته. ئەوهی شایه نی باسه نه ئیسلامهكان و نه پێخراوه سیاسیه كانیان ئازادی سیكسی و قازانجی بانكه كانیان پێ قبوله له هه چ شوێنێكی دونیادا وه نه سه رمایه داری و نه ده ولت ته به رژه وه ندیاره كانیشی قه ده غه كردنی ئینته رنێت و كه ناله كانی سه ته لایتیان پێ قبوله له هه چ شوێنێكی دونیادا.

گلۆبالیستهكان ده لێن، (ئه و مندا له ی له ته مه نی پێنج سالیه وه له خێزان و پهروه ده كانی ده میتێرته به ر خۆیندن مندا لێكی می شك نه خۆش ده رده چیت و هه رگیز فێری یهك جیهانی نابیت و نابیته ئەندامێكی ته ندروست له ژیاندا).

ئىسلامەكانىش دەلەين، (ئەو مەندالەي دەچىتە مەكتەبە غەيرە دىنىيەكان، پۇجى
گالەو دەبىت و فەترى تەعالىمە ئاينىيەكان نابىت).

لەسەر ئاستى ولاتى نىشتەمانى: ياكىمىنىستەر قوولەر كەيەككە لە تيۆرىستەكانى
گەلۆبەلايزەيشەن دەلەيت، (ناسىئونالىست و دەولەتى نىشتەمانى ئەو كەلۆ خوينەيە
كە شادەمارەكانى دللى دونىاي گرتووه). لە ھەمان كاتدا لە لاي پەوتە
ئاينىيەكانىش ھىچ سەنووړىكى نىشتەمانى نىيە بۆ خەبات كەردن لە پەتي خواو بە
ئىسلامىكەردن يان مەسىحىكەردنى سىستەمەكانى ھوكەمدا.

لە راستىدا گەلۆبەلايزەيشەن زاراوہيەكى نوپى بەكار براوہ كە لە كۆنەوہ
خەسلەتى كاري سىياسى بىرۆكە جىياجىا و زىندووہكانى مەرقايەتيە، ئەم
بەكاربەيتانە نوپىيە رادىكالىزمى سەرمایەدارى تەوژم دەداتە دونيا بەرەو
پاشەپۇژىك كە پەرە لە مەترسى نەك پاشەپۇژىكى پووناك، چونكە زۆرىنەي
دانىشتوانى گۆي زەوى بەردەوام دەكەونە ژىر ھەرەشەوہ، ھەرەشەيەك
كەكارى راستەوخۆ دەكاتە سەر باري گوزەرانىان. بۆيە ھىچ سەيرنەيە كە گۆي
جىياجىا لە دونيادا لە سەر شىۋازى زۆر توند بوەستەوہ و بەرەنگارى پەوتى
گەلۆبەلايزەيشەن بكن، ئەگەرچى پەوتە گەلۆبالەيە كۆنەكان مىكانىزمى ھىۋاش و
كارىگەرى لەسەر بەھاكان ھەبووہ، كارىگەرى لەسەر شىۋازى ھوكم و ژيان
ھەبووہ، پاشان پەنگى داوہتەوہ بۆ سىستەمى ئابووړيەكان و كارىگەرى لەسەر
گوزەرانى خەلك دروست كەردوہ ھەرچەند زادە و دەرھاويشتەي قوناغە ئابووړيە
جىياجىاكانى خەلكىش بوويەت، لە كاتىكدا گەلۆبەلايزەيشەنى ناوېراو، زۆر
بەخىرايى و راستەوخۆ كارىگەرى لەسەر گوزەرانى خەلك دروست دەكات،
چونكە پەرسەيەكى ھاوتەريپى سىياسىيە بۆ كارناسانى پەرسەيەكى ئابووړى

سەرمایەدارى. ئەمەش بووئە هۆى دروست بوونى گۆبەلايزەيشنىكى نا
 سىستەماتىك دژ بە گۆبەلايزەيشنى رادىكالىزمى سەرمایەدارى كە بۆ نمونە
 كچە نوسەرى فەرەنسى، فیفیان فۆرستەر، پېناسەى گۆبالىزم دەكات و پېى
 دەلئىت (تېرۆرىزمى ئابوورى). ئەوئەش لە خودى خۆیدا سانایە بۆ من چونكە
 كارى خێرا و توند كاردانەوئەى خێرا و توندى لێدەكەوئەى (۲).

(۲)

لە راستیدا كاتىك بەختیار عەلى باس لە سەرسوپمانەكانى دەكات بەرامبەر بە
 جەنگ، ئەوا شكستى پۆشنبىرى داخراو لەوئەدا دەردەكەوئەى كە نەزانىت جەنگ
 كەى دەستى پىكردووه و لەوئەش ترسناكتر ئەوئەى كە نەزانىت كەى كۆتایى
 دىت.. ئا ئەمە یە پۆشنبىر و نەوئەى نوئى دونیا و كوردستانىش بەرەو هەلدىرگە
 دەبات، كە قۆى پۆشنبىر ناتوانىت بەردەمى پوون بكەیتەو سەبارەت بە
 جەنگىك كە ئەو بەشێكە لە و جەنگە و ناتوانىت بەردەمەكانى خۆى و
 دەسەلاتەكەى بكەیت بە چەند پێیان بۆ هەلبژاردنى ئەلئەرناتىفى پراكتىكى
 باشتر، نەتوانىت كارىگەریت لە سەر سیاسەتە ئابوورىەكان و بازار هەبىت، ئەوا
 چۆن دەتوانىت داواكار بىت لە هەلئەبژاردنى سەنگەرەكانى جەنگ لە خەلك.
 لە راستیدا دامەزراوه سەربازىەكانىش خاوازىارى تاقىكردنەوئەى خۆیان لە بوارى
 گۆبالیدا هەرچۆن لە كۆنەوئە بەشداری سیاسىیان كردووه بۆ بەشداری كردن
 لە دەسەلات و یەكلاى كردنەوئەى بارودۆخەكان لە پێگای هێزەوئە. ئەو
 دامەزراوه سەربازىانەش كەرچى كەوتوونەتە ژێر دەسەلاتە سیاسىەكانەوئە
 بەلام لە هەمان كاتدا جۆرىك لە سەربەخۆى و كارىگەریان هەى لە سەر دەسەلاتى
 سیاسى و ناوئەندى بریاردان.

به پیت ترین بازار بۆ کالاکانی ئەمڕۆی سەرمایەداری ئەو ناوچانەیه که کلتوری ئیسلامی تیایدا ڕهگی داگوتاوه، له کاتیگدا که لایه نه ئیسلامیهکان بهیانی داڤان له بازاری ئەمیریکی دهردهکن، ئەوا ئەگهری جهنگ شتیگ نیه شاراوه بێت و بهتهنها کلتوری ڕهخنه ی هیومانیستیانه و خهونی په‌میی بهر بهو جهنگه ناگریت. شه‌ره‌که شه‌ری به‌رژه‌وه‌ندی و باوه‌ره، شه‌ره‌که شه‌ری نێوان ته‌کنه‌لۆژیا و مه‌زه‌به، له‌و نێوانه‌شدا که که‌ره‌سته‌ی خاوی سوپای هیومانیستی ده‌بیته ته‌ره‌فگیری یه‌کێگ له‌م دووانه‌یه، ئەوه ته‌نها به‌هۆی نه‌بوونی به‌رنامه‌ریژی هیومانیسته‌کانه له‌سه‌ر گۆره‌پانی سیاسیی.

پێناسه‌کردنی به‌ختیار عه‌لی بۆ ئەو موته‌ل‌ه‌گه‌راییه، به‌ره‌ی سێهه‌می موته‌ل‌ه‌گه‌راییه. نه‌بوونی لۆژیکیکێ ئەو موته‌ل‌ه‌قه که کاری عه‌مه‌لی بۆ کرابێت، ئەگه‌ر ئەو موته‌ل‌ه‌قه بربیتی بێت له‌ لا‌بردنی موته‌ل‌ه‌قه‌کانی تریش یان پاستره‌ بلێن موته‌ل‌ه‌قی ڕه‌تکردنه‌وه‌ی چه‌مکی موته‌ل‌ه‌گه‌راییی، بۆیه ئەو جو‌ره‌ پێناسه‌یه بۆ ئەم موته‌ل‌ه‌قانه موته‌ل‌ه‌گه‌راییی په‌رت بوون و بێستراتیژی‌یه‌تی ڕۆشن فک‌ره‌کانه. ئاماده‌ نه‌بوونی تیوریستیکه که ستراتیژی خۆی نیه له‌ چوارچێوه‌یه‌کی پراکتیکیدا.

موته‌ل‌ه‌گه‌راییی به‌ختیار عه‌لی له‌وه‌وه ده‌ست پێده‌کات که ده‌یوێت کۆمه‌له‌کان وه‌ک خۆی بکاته کو‌پی ئەم و ئەو، چونکه توانای به‌ره‌مه‌پێنانی تیوری نوییان نیه بۆ ژیا‌نی کۆمه‌لایه‌تی له‌ به‌رده‌م دۆزینه‌وه‌ ته‌کنه‌لۆژیه نوییه‌کان و له‌ پاش پێش‌هاته سیاسیه‌کاندا، جانا‌زانم ئەمه ناوینیم سه‌له‌فیتی سه‌رده‌می مۆدێرنیزم یان پۆست مۆدێرنیزم. جاریکی تر ئەم گه‌رانه‌وه‌یه که بن لادن و بۆش له‌ کو‌ره‌کانی مه‌حوی و مارکس و ئەبوعه‌للا مه‌ه‌ری و فۆکۆ بێه‌ری ده‌کات

نايه ویت دان به وهدا بنیت که نه و که سانه کلتوریکیان ته من درێژکرد بۆی ههیه نه وهی له و جۆرهش بخاته وه، نه کرێ نه وانیش کوپی له و جۆرهیان هه بیت، به لام به داخه وه نه وه پا که کانیا ن نه یان توانیوه کوپی سه ره خۆ و ئازاد تاسه ر به ره م به یێن، ته نها ده توانن له به رخۆیا نه وه ورته و پرته یان بیت له ساتیکدا نه فره ت له وانیش ده که ن و ئیستایشیا ن پی قبول نه و ناتوانن خۆشیا ن داها توویه ک درووست بکه ن که بتوانیت نه وهی نوێ ئازاد و مروقدوست به ڕیوه به ڕیت، میهره بانێ پیا ده بکات و پیکه و ژیا نی ئاشتیانه به رجه سه بکات.

لێره دا یۆتۆبیا به وه ده ست پیده کات که پۆشنبیر هه ست بکات نه توانیت ته نها له ڕیگای ره خنه و نویسه کانی وه کۆمه لگا کان ئازاد بکات له هه موو به ها ناشینه کان. نه مه ش به راستی کۆسه له به رده م پۆشنبیردا که جگه له وهی ناتوانیت به ره می فکری هه بیت نا هیلیت زانیاری ته واوی به واقعی سیاسی و کۆمه لایه تی کۆمه له که ی و مروقه کانی هه بیت. میکانیزمی کاری پۆشنبیره کان، له بواری کاریگه رانه ی پۆلی پۆشنبیر تیپه ڕیوه، چونکه هه میشه پۆشنبیره کان وه ک ڕێنیشاندهر و خه باتکار و که سی شۆڕشگێڕ کاریان کردووه، مه به ستم خه باتی چه کداری نه گه رچی له هه ره تی نه و سه رده مانه ی خه باتدا که مه ر خه میان نه کردووه، ئاما نجیشیا ن گۆڕینی واقع و واقعی کۆمه له کانیان بووه به ره و ئازادی. راسته نه و پۆله ی پۆشنبیر له کۆندا بینویه تی هه ندێ جار له سه ر حسابی تیگه یشتن و به ره م نه هیثانی زانیاری بووه، به لام پیچه وانه کردنه وهی هاوکی شه که ش بیگومان له به رژه وه ندی خاوه ن به رژه وه ندیه کانی ده سه لات و پشت ده سه لات.

خواردوو. به دهحالی بوون له سهه ئاستی جیاجیا پهراوه دهکریته، ږیگرتن به پهراوه کردنیش ږیگرتنه له ئازادی و ته نانه ت سیستمه ته کته لۆږیه کانی نه مړو و بازپیش پښان له نه ستو ناگیریت. نه وانه ی ده یانه ویت نه زموونی خوځان بسه پښتن، به کرده ی جیاجیا گوزارشی لی ده کهن و هه موویان کرداره کانیان به مړو قدوستانه پاساو ده ده نه وه، گرفت له وه دایه که بزاشی له یه که یشتنی مړو قدوستانه چالاک نیه و به پیچه وانه وه ږیگا خوځکه ره بو پاساوی هه لځه له تیننه، بو به که ږخستن توانا ژیرمماناوه نډیه کان بو بوسه کانی شه ږ. پیم نالیتی کام په یامه گلۆبه لایزه یه ی ږوشنیر و هیومانسته کان له ژیر هه ږه شه دایه؟ ږوشنیر و مړو قدوستانه کان، شوین ږوسه جوړاو جوړه کانی گلۆبه لایزه یشنی ئیسلامی و نیولیبرالی که وتن نه که به ره می داهینان و ماندوو بوونی نه وان بیت، مړو قدوستانه کان نه مجاریان زور به پیچه وانه وه کاریانکرد، مړو قدوستانه کان خوازیار بوون هه لیک بقوزنه وه که پارووی گه وده ی پادیکالیزمی سه رمایه داری بوو له قوناغی پوس ت ئیمپریالیدا و هه رگیز به کتیبخانه له بیرکراوه کانی نه و سه رده مه ی فکری مړو قیاه ت قووت نه ده چوو، گلۆبه لایزه یشن ساده ترین مانای نزیک کردنه وه ی دوونیا نیه له یه کتری به لکو نه وه یۆتوبیای دهسته هه لبرارده قوزاخه خواردوو ده کانه. هیچ کام له و ږه و ته فکریانه موئه سه سه یه کی سه ریه خو ی له ناو ږوسه ی گلۆبه لایزه یشندا نیه که بتوانیت ده سه لاتی زانیاری، مه عریفی، یان سیاسی ئاراسته بکات، یاخود بیگریته ده ست، گلۆبه لایزه یشن، که سیستمیک کونی فکره گشتگرشیوه کانی کونی مړو قیاه تیه، نه مړو به تیوریه کی تر و به ږووخساریکی ته رویجکراوه وه به کار دیت.. گلۆبه لایزه یشن دیارده ی بیرۆکه جیاجیا کان بوو کرا به ږوسه له پیناو فراوانکردنی بازاردا، به لام یۆتوبیایه کان ده یان ویست و ده یانه ویت کالا

جوانه‌کانی ده‌سته‌بژێریکه‌ن و ئه‌ركیشی پێوه نه‌کیشتن، پاره‌یان پێنه‌ده‌دا یان پاستره‌ بڵێن سه‌رمایه‌یه‌کی لاوازیان هه‌بوو ئه‌و پرۆسه‌سیه‌ی پێ ده‌سته‌مۆ نه‌ده‌کرا (مه‌به‌ست هه‌موو سه‌رمایه‌کانه‌). ئه‌وه‌ش گورز نه‌یه‌ له‌ گه‌ڵبه‌ لایزه‌یشن ئه‌وه‌نده‌ی به‌کارهێنانی کرداریه‌ به‌ دوو شیوازی جودا، ئه‌گه‌رچی هه‌ردوو شیر و خه‌ته‌که‌ش هه‌ریه‌ک به‌جۆریک به‌کاری ده‌هێنن و سه‌ره‌نجام سه‌لبیه‌ بۆ کۆمه‌له‌کان.

(٣)

له‌میانهای چهند په‌ره‌گرافی رابردوووه‌ ده‌یینه‌ سه‌ر باسی ئازادی، باشترین نمونه‌ بۆ ئه‌م بابته‌ ئه‌و ئازادیه‌یه‌ که‌ به‌ختیار پێی وایه‌ ئازادی له‌ کوردستاندا بپروخساره‌، ئازادی شتیکه‌ که‌ پوخساره‌که‌ی وابه‌سته‌ی پوخساری ئازادانه‌ی خه‌لکه‌ و پێش هه‌موویان پۆشنیبه‌ره‌کان، ئه‌وه‌ له‌ ئه‌ستۆی کرداره‌کانی پۆشنیبه‌ره‌ هاوشیوه‌کانی تۆدا نه‌یتوانیوه‌ پرۆسه‌ی ئازادکردنی خه‌لک ته‌واو بکات، چونکه‌ ئازادی ئه‌ركیکه‌ ده‌که‌وێته‌ سه‌رشانی هه‌موو کۆمه‌ل به‌ هه‌موو چین و توێژه‌کانیه‌وه‌، به‌بێ جیاوازی شوێنکار و پله‌ و پایه‌یان و له‌سه‌رو هه‌موویانه‌وه‌ پۆشنیبه‌ر، بۆیه‌ پێویسته‌ پۆشنیبه‌ره‌کان که‌مێک له‌ نه‌خۆشیه‌ ده‌روونیه‌کانیان ده‌ریاز بن و خۆیان به‌ ده‌سته‌ هه‌لبژاردنی کۆمه‌ل و گه‌ل نه‌زانن، ئه‌وانیش یه‌کیکن وه‌ک ئه‌وانیتر ئه‌وانیش پێشه‌که‌یان بریتیه‌ له‌ به‌ ئه‌نجام گه‌یاندنی ئازادی چ له‌ پووی تیۆری و چ له‌ پووی پراکتیکه‌وه‌. جه‌ماوه‌ر و پێشمه‌رگه‌ و حیزبه‌ جۆر به‌جۆره‌کان توانیان له‌ رقیکی ئه‌ستوووه‌وه‌، سه‌تمی سیسته‌می به‌عس و ده‌سه‌لاتی دیکتاتۆریانه‌ی سه‌دام له‌ سه‌ر خه‌لک لابه‌رن به‌ پێژه‌یه‌کی زۆر له‌ ناوچه‌یه‌کی جوگرافی به‌رفراونی کوردستاندا، که‌ چهن‌دین سال‌ بوو ژینگه‌ی په‌روه‌رده‌یی ئه‌وان بوو سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی زه‌مینه‌ی سیاسیی له‌وێ.

بوونی هەندیکیشیان بوو (لەو بارودۆخە سیاسیی و ئابووری و کۆمەڵایەتی و
 سەربازییەدا گەشەیانکردوووە کە دەسەڵاتی عێراقی و حیزبی بەعس بەرھەمی
 ھیناوە لە عێراقدا بەگشتی و لە کوردستاندا بەتایبەتی)، بەلام ھۆشمەندەکان
 کامە پرۆژەی عەمەلیان ھەبوو بۆ ئازاد کردنی عەقڵی خەڵک بە ھەموو
 توێژەکانەووە تەنانەت بە سیاسەتمەدارە گەورەکانیشەووە. ئەوانە ئەرکی خۆیان
 بەجێھێنا بەلام بەرھەمی پۆشنبیرەکان ھەڵاتن لە بەرامبەر ئەرکەکانی خۆیان.
 ئەمەش زۆر ھۆکاری ھەیە و بەتەنھا ھۆکارەکان دەرەکی نین و لە دەسەڵاتی
 ئەواندا نەبێت، بەلکو زەخیرەکیان ئەوەندە بوو کە بەشی ھەڵاتن بکات، دیارە
 مەبەستیشم لە ھەڵاتن بۆ دەرەوھەیی ولات نیە! چونکە ئەوەندە
 سیاسەتمەدارەکان و ھونەرەمەندان کە نالەکانی دەرەوھەیان بەکارھیناوە بۆ
 گەشەکردنی سیاسیی مەسەلەکانی کوردستان لەسەر ئاستی دەرەوھە، ئەوەندە
 پۆشنبیرەکان خەمسارد بوون لە بەرامبەر ھیومانیزەکردنی کۆمەڵای کوردستان
 لە سەر ئاستی جیھانی.

ئەرکی پۆشنبیر لە بواری بەدەست ھێنان و بەرجەستە کردنی ئازادیدا تەنھا
 بوون بە نوێنەری ئازادی نیە، بەلکو پێویستە کە ژیریژێری کارا بۆ بە واقعی
 عەمەلی کردنی بێرکردنەووە دەرێرین و بەرەنگار بوونەوھە ئازادانە بەیئێتە
 بەرھەم، وێڵ بوون لە تیگەیشتنی واقعی سیاسیی و کۆمەڵایەتی خەڵک بۆ خۆی
 دوورکەوتنەوھە لە پانتاییە کاریگەرەکاندا.

پێویستە لە یادمان نەچێت کە ئەو کلتورە سەرچەم پێن لە سوودی گەشە
 پێدەر بەیەکدی و زیانی کوشندە بۆ یەکدی، ئەوەش دەسەڵات و ھیزی دژ بە
 دەسەڵات دەتوانێت زەقیان بکاتەووە لە ھەموو سەردەمێکدا. بەلام ناھامادەیی

تیۆری و مەعریفی کە بەتەنها لە پەرخەدا خۆی نەبینیتەوه کاری سلبی ئەو
 پووداوانە چالاک دەکات و بەرامبەریان ناوەستیتەوه. ئالێرەوه دەلێم ئەگەر
 دەسەلات و ھێزێکی مەعریفی ھيومانیستی ناماددە باش و کارا ھەبێت زۆر بە
 دووری نازانم سەرچەم دەسەلات و ھێزە سەرمایەدار و ئیسلامیەکانیش بەو
 ھێزە ھەیانە بەرامبەری دەووستنەوه ئەگەر ھەلقولای فەلسەفە و فکری
 خوشیان بێت. بۆیە منیش دەلێم (کۆکردنەوێ مۆزارت و شەجریان یان ھیتانە
 دایەلۆگی مەحوی و مارکس خەیاڵێکی پۆمانسی نیە، بەلکو خەونێکی یۆتۆبیە)،
 چونکە کۆپەکانی ئەوانە بە تەپڵی قارەمانانە بۆش و بن لادن سەمادەکەن،
 ناحەقیشیان نیە چونکە پێگای ئاکیفتەر و چالاکتر لە بەردەمیاندا ناوەلا نیە.

ئەم دیاردانەو زۆری تریش بۆ غیابی پۆشنبیرەکان دەگەریتەوه لە مەیدانە
 کرداریەکانی بەرگرتن بە جەورو ستمەکانی ئەو مۆئەسسەسانە، غیابی
 ناماددەباشی گوتارە پیش وەختەکانی پۆشنبیرەکانە لە بەرامبەر
 پووداوەکاندا، بۆیە بەدووری نازانم ئەم دیاردەییە بەردەوام بێت گەر پۆشنبیر
 بەشداری عەمەلی گۆران نەکات. چونکە ئەو پێیازەیی بەختیار دواي پوودا
 دەکەوێت و لە پشتمەوه تف لەو شەیتانانە دەکات کە نای بینن، یان ئەگەر
 بینراش لە تەرازووی ھێز و گۆراندا قورسای سفر بوو، ئەوا ستمە میلی ھیچ
 تەرازوویەک بێخوینیتەوه. بەلامەوه سەیرە، مەترسیت لە وە نەبووبێت کە
 ئەگەری پووداویکی لە و جۆرە ھەبێت و پووبدات، لەوێش سەیر تر ئەوێە کە
 تەسەوری ئەو پیشەھاتانە نەکردبێت، ئەم ختابەیی تۆ پەرە لە سەرسووڕمان و
 موچووڕکە، پەرە لە بێئاگایی لە ھەموو شتەکان، لە ھەمووشیان سەیرتر ئەوێە
 کاتیەک پەرخە لە ئەکادیمیستیکی ھەر لایەکیان دەگرت و بەم دەلێت پۆلیسی
 ئەمریکی و بەمیریان بن لادن، بەدیوێکدا بە واعزی ئەو فکروکلتورو ئەدەبیاتە

دەزانیت، بەودیوی دووهدا خۆت بە واعز و پێنیشاندەر دەزانیت، کاتێک راپەر بوویت بۆ ئەو بەرنامەیەت نەبوو بۆی؟ چۆن جورئەتت کرد رەخنەبگیریت؟ یان کاتێک هێزێکی دەرەکی هەلی خەڵەتان تۆلە کوێ بوویت؟ خۆ نەگەر ئەویش لە و ئاستەدایە راپەری تۆ بێت ئەوا قیوقەپ حیکمەتە و شوێن کەوتنیش شەهامەت، تۆش بۆخۆت ئازادی کام حکمەتەیان تەکفیر ئەکەیت.

(٤)

کۆمەڵێک پرسیاریتر دێتە پێش هیوادارم بتوانین وەلامیان بدەینەو. ئایا گۆبەلایزەیشن بزووتنەو، یەکێکی بابەتیە و ناتوانین لێی دەریازبین؟ کام گۆبەلایزەیشن، گۆبەلایزەیشنێ مەسیحیە رادیکالەکان، نیولیبرالیزم، سەرمايەداری نۆدەولەتی یان گۆبەلایزەیتی ئیسلامەکان یان هەرگۆبەلایزەیتی تر؟ ئایا گۆبەلایزەیشن رەها بوونی دەسەلات و شیوازی ژبانی ئەمریکە بۆ قۆرخێ سەرچاوە ئابووریەکان و سەپاندنی پۆشنبیری ئەمریکایی یان رەهابوونی ئاینەکان و سیستەمی حوکمی ئیسلامیەکان؟ لە بەرامبەر ئەم پرسیار و پەستانانەدا تا چەند کۆمەڵە لاوازهکان دەتوانن خۆیان راگیرن و چارەسەری کاریگەرێکەکانی گۆبەلایزەیشن بکەن لەسەر خۆیان؟ ئەو ووزە و زەخیرەى خەڵک و دەسەلاتی کوردستان چیه بۆ ئەم بەرنگاریبوونەو، یە؟

بەختیار عەلى باس لە هەرس هێنانی دیموکراسیەت دەکات و لە لای ئەو قیامەت خەریکە هەڵسێت، بەلام دیموکراسیەت لەو ساتەوێ شکستی خواردووە کە یان دیکتاتۆریەتی سیستەمە یان دیکتاتۆریەتی سەرمايەیه، گۆبەلایزەیشن یەکەم کەرەستەى ئەو پەراوێ دیکتاتۆریانەیه کە بە پێگای نیولیبرالیزم یان ئیسلامی سیاسی پەراوێ دەکێت .. ئەمە خۆی لە خۆیدا تێپەلکێشی تیورە

PDF 4 KURD

جیاوازه‌کانی گلوبه‌لایزه‌یشن پوون ده‌کاته‌وه که جاریکی تر ده‌گه‌پیتته‌وه بۆ یه‌کیته‌ی دژه‌کان. به‌ره‌ی ئیسلام به‌هیزی بیروا مامه‌له‌ی له‌ گه‌لده‌کات به‌کاره‌یتانی ساده‌ی ته‌کنه‌لوژیا و فرتوفیله‌ له‌ باره‌کان، به‌ سوود وه‌رگرتن له‌ کم و کورپه‌کانی سیسته‌می بازار. به‌ره‌ی شیوازی ژبانی ئه‌مریکیش به‌ ڕێگای شه‌ریه‌تی نیو نه‌ته‌وه‌یی و هیزی سه‌رمایه‌و ته‌کنه‌لوژیای سه‌ربازی مامه‌له‌ی له‌ گه‌ل ده‌کات. له‌ کوردستاندا ده‌سه‌لات جدیانه‌تر سه‌یری مه‌سه‌له‌ دیموکراتیه‌کان ده‌کات، چونکه‌ هیچ ئه‌زموونیکی له‌و جووره‌ی نیه‌ و هیچ بنه‌مایه‌کی فکری و فه‌لسه‌فی له‌و جووره‌ش سه‌قامگیر نه‌بووه‌ له‌ کوردستاندا بۆ ماوه‌ی پتر له‌ په‌نجا سال، به‌لام په‌راوه‌نه‌کردن و تینه‌گه‌یشتن له‌ دیموکراسیه‌ت له‌ لایه‌ک و میژووی په‌روه‌رده‌یی چهند ده‌هه‌ی رابردوو خه‌می سه‌ره‌کی ئیتمه‌ن، چونکه‌ دیموکراسیه‌ت له‌ کوردستاندا و له‌ لای ده‌سه‌لاتی کوردی که‌ره‌سته‌یه‌ بۆ گه‌یشتن به‌ ئامانجیک نه‌ک خودی ئامانجه‌که‌ بیت، نه‌گه‌ر چی له‌ لای هه‌ندیك بووه‌ته‌ ئامانجیش چ جا نه‌وانه‌ له‌ ناو ده‌سه‌لاتدا بن یان له‌ ده‌ره‌وه‌ی ده‌سه‌لات. من پێم وایه‌ یه‌کیته‌ی و پارتی و حزبه‌کانی تریش ته‌بان له‌ سه‌ر ئامانجه‌کان که‌ نه‌ویش پچڕینی لایه‌نی که‌می مافه‌کانه‌ بۆ گه‌لی کوردستان، به‌لام له‌ شیوازی مامه‌له‌و به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانیاندا ته‌بانین سه‌ره‌پای که‌می سه‌رچاوه‌ بۆ ده‌سته‌به‌رکردنی ئه‌و مافانه‌، مه‌به‌ست له‌ سه‌رچاوه‌، سه‌رچاوه‌ی ئابووری، سیاسی، مه‌عرفی، هه‌ل و مه‌رجی ناوچه‌یی و نیوده‌وله‌تیه‌. بۆیه‌ گه‌ر سه‌ی هیزیکی ئیسلامی بالا ده‌ست یان کۆمۆنیستی بالا ده‌ست یان پۆست ئیمپریالی بالا ده‌ست یان هه‌ر هیزیکی تر بتوانیت کوردستان جیگا بکاته‌وه‌ له‌ ستراتیژه‌کانی خۆیدا، ئه‌وا هه‌موو دروشم و سیاسه‌ته‌کانی کوردستان ده‌گوریت به‌و ئاقاره‌دا. ئه‌مه‌ش به‌پله‌ی یه‌ک ده‌گه‌پیتته‌وه‌ بۆ هه‌زاری ئه‌م ولاته‌ و بۆ

تواناكانی به‌رده‌ستی خه‌لكی كوردستان، هه‌روه‌ها بۆ كه‌مه‌رخمی ده‌سته هه‌لبژارده‌كان له دروو‌ستكردنی بزووتنه‌وه‌یه‌کی پۆشنبیری كه ئه‌ركه‌كانی گۆڕینی نه‌و هه‌زاریه بی‌ت بۆ ناستی‌کی باشتر. قۆزتنه‌وه‌ی هه‌لی جیهانی له سیاسه‌ت و فكردا جودایه و مانای وانیه كه حه‌زه سیاسیه‌كان نه‌توانن چاره‌سه‌ری كێشه ناوخۆیه‌كان بکه‌ن نه‌وه‌نده‌ی قۆزتنه‌وه‌ی هه‌لی جیهانیه له نێو سیاسه‌ته ئیقلیمی و ناوخۆیه‌كاندا. زۆر پراكتیکیانه بی‌ت بلی‌م له دونیای سیاسه‌ته‌وه کاتێك دوو هێز بچوك بن یان گه‌وره، كه ده‌گه‌نه بن به‌ست له كێشه‌كانی خۆیان ناچار ده‌بن په‌نا بۆ هێز به‌رن. کاتێك هێز و جه‌نگ پێی یه‌کلایی نه‌کرایه‌وه ناچار ده‌بن په‌نا بۆ دانوستان به‌رن، به‌دڵنیایه‌وه دانوستانی پێش جه‌نگی‌کی کوشنده کاتێك به‌ریاری جه‌نگ درا بی‌ت هه‌ر زۆر خه‌یالیه، پاش جه‌نگ دانوستان پێویستی‌یه‌کی سه‌ره‌کی به‌ دوژمنی‌کی هاوێش هه‌یه بۆ لایه‌نه ناته‌باکان تا بتوانن یه‌کبگره‌وه له ته‌وه‌ریکدا بۆ نه‌وه‌ش نه‌زموونی جه‌نگ و دانوستانده‌نه‌كان بخوینه‌وه.

به‌لام ئه‌ی کوا نه‌و سیسته‌مه‌ی كه دۆزراوه‌ته‌وه بۆ پاک‌سازیکردنی پاکی و ناپاکیه‌کانی سه‌رجه‌م کلتوره‌كان، کوا نه‌و فلته‌رایزه‌ی‌ش نه‌ی كه توانی مرۆفایه‌تی له خه‌وشی کلتوره‌كان پاک بکاته‌وه، ئه‌گه‌ر ئه‌مه‌ش نه‌کرا، نه‌وا خاوه‌ن کلتوره‌كان پابه‌ندی خۆیان بۆ چاک و خراپی کلتوره‌کانیان ده‌ست پێوه ده‌گرن و ده‌که‌ونه جه‌نگه‌که‌نه‌وه هه‌روه‌ك پێشان. پێوه‌ر چیه بۆ ناسینه‌وه‌ی پاکی و ناپاکی ناو کلتوره‌كان؟.. ئه‌مه ته‌نها نه‌بوونی لۆژیکه كه ئه‌م گوتاره به به‌ختیاره‌لی به‌ره‌م ده‌هێنێت و ده‌یه‌وێت به‌ بوونی شه‌ریعه‌تی ئازادی و زه‌رووره‌تی ئیختلاف پاساوی بداته‌وه.

بهختیار عەلی کاتێک دەکهوێته نێوان بەرداشی عەقل و عاتیفەوێ خۆشی نازانی کام رایەلە ی بە دەستەوێه و کامە ی تری لێ ئالۆزکاوه، تەواو نامۆبوون بەدی دەکه م چونکه عاتیفە ی پۆژەلاتی بهختیار و عەقڵی خۆرئاوایی وەنەوشەیی بەرەو پەرت بوون و نا سەقامگیری فکری بردووه. ئازادی و دەریاز بوون لە دیکتاتۆریەت هەرگیز ناکرێت ببەستریتهوه بە هەنگاوه ئەمریکاییەکان و توندپەرە ی ئیسلامیەکان، بەلکو ئەوه خواستی مۆفەکانە. ئەمە چ حکمەتیکە گەر ئەمریکا گەرەکیکی وێرانکرد نێتر من دەستەو ئەژنۆ دانیشم لە بەرامبەر کاولکردنی ئەو شارانە ی منی تیادا دەژیم؟ یان هەر پۆژەلاتیەکی تر! کە من بپوام وایە بۆ هەر مۆفیکێ تریش راستە و باشتەین نمونهش شۆرشەکانی رابردووه کە بەبێ هیچ پالێشتیکێ جیهانی سەری هەلداوه لە کوردستاندا. من لێرەدا و لەم پەرەگرافەدا نایەم سەر تاکتیکێ سیاسی کە بۆ خۆی شتیکی زیندووی ترە بۆ کوردەکان لە دنیای یاریە سیاسیهکاندا، بەلکو دیمە سەر تاوانە فکریەکانی بەرە ی ئیسلامە توند پەرەکانی نمونه ی تالیبان و ئەمریکا کە هەردووکیان لە یەک تەرازوودا دەبینمەوه یەکەمیان مامەلە لە گەل ئازادیە دەروونی و کۆمەلایەتیەکانمان دەکات و دووهمیان یاری بە بازار و بونیاده مەعریفی و شارستانی و دەرفەتە دیپلۆماسیهکانمان دەکات. راستە ئەگەر یەکیک نەیتوانیبێت خۆدی خۆی لە یاریە سیاسیهکاندا بەشداری بکات هەموو پرۆسەیهکی سیاسی دەیترسیێن.

بهختیار عەلی باس لە گواستەوێ جهنگ دەکات بۆ ناو کوردستان، جهنگ نهگوازاوه تەوه بۆ ناو کۆمەلگای کوردی به خواست و ویستی سەرکرده یان میللهتی کورد، ئەمە سەرلێشیواویە، بەلکو زیاتر دەتوانم بڵێم لە بیخەبەران

كەشكەك سلاوه. جەنگ لە كوردستاندا لە كۆنەوه مەشقی زۆری بۆ كراوه،
جەنگ لە كوردستاندا بخوازیت یان نا ئەوه جەنگە و بۆتی هەناردە دەكەن.

بە نمونە، ناوچەی هەورامان كە هەر لەمیژەوه یەكێكە لە سەرچاوه
دەولەمەندهكانی ئەدەب و وێژەی كوردی، ئەم ناوچەیە راستە ناوچەیەکی
سەختی شاخاویە و شۆرشەكانی كورد بە کاریانەیتناوه بۆ جۆش دانی خەباتی
پەروای گەلی كوردستان و دوژمنیش تێكشكانی جۆراوجۆری لەم ناوچەیەدا
بەخۆوه بینیوه. ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت كە دەكرێت ببێتە پشت و پەنایەکی
جوگرافی بۆ پێكخراویکی چەكدارێ دژ بە بەها ئازادەكانی گەلێك، چونكە
بزووتنەوهی چەكدارێ بەتەنها پێویستی بە هەل و مەرجی جیۆپۆلیتیکی نیە بۆ
سەرکەوتن و بەرەوپێش چوون و پێكانی ئامانج.

ئەزموونی دیموكراسی لە كوردستاندا زۆر ساوایە و هەموو سیفاتە بۆ ماوهییە
كۆمەڵایەتیەكانی ئەم كۆمەڵگایەش تارپادەییەکی زۆر دوورن لە سیفاتێ بۆماوهیی
كۆمەڵگایەکی دیموكراسیەوه. بەلام ئەوە ناگەیەنێت كە پێكهاوە
كۆمەڵایەتیەكان ناتوانن خۆیان قالدێكەنەوه لە بارودۆخ و زەمینەكدا كە لە
بەرژەوهندی پرۆژەییەکی دیموكراسی تەندروستدا بێت. لە روانگەی خواستەوه
خواستی ئازادی زۆر بەهێزە لەناو ئەم كۆمەڵگایەدا و ئەوەش ژینگەیەکی باشە
بۆ پەرەسەندن و گەشه كردنی ئەزمونیکی دیموكراسی كە ناكێت هەرگیز لە
بەرامبەر ئەو ئەزموونی دارستانەدا بەراورد بكرێت كە بەختیار عەلی باسی
لێدەكات. گەر، یەكێك بەوردی بپروانیته میژوو و بنەماكانی دروست بوون و
سەرھەڵدانی ئەو گروپە ئیسلامیە توندپەرۋانە، ئەوا بە ناشكرا دەبینیت كە ئەمە
پروۆسەییەکی داگیرکاریە و هیچ پەيوەندیەکی بە بزووتنەوهییەکی سیاسییەوه نیە

که زاده و ههلقولوی ناو جه ماوهر و گهلانی کوردستانه وه هه بیته. له ناو کوردستاندا زۆر ده میکه دوزمنان کاریان کردووه بۆ هه لئه تاندن و فریو دانی که نهجی کانی نه م که له و پیکه پێنانی گرۆی نه نته نیشتمانی که به شیوهیه کی گشتی دژی به رژه وه ندیه کانی گرۆ ئه نیکه جیا جیا کانی کوردستان بوون. بیه ما کانی نه م بزوتنه وه یه سوودیان له م فاکته رانه ی خواره وه وه رگرتووه بۆ هاتنه ناو کوردستان و قووت کردنه وه ی و یستگه یه کی بیزارگه ر بۆ نمونه ی حکومه ته دیموکراسیه که ی هه ریمی کوردستانی عێراق له ناوچه که دا و نه و نازادیه نمونه ییه ی که گه لی کورد خواریاره به رجه سته ی بکات له خۆ ره لاتی ناوه راستدا.

۱. سوود وه رگرتن له و تاوانبارانه ی له ده ست یاسا هه لاتوون.
۲. سوود وه رگرتن له شه ری ناو خۆ و هیواشی پرۆسه ی ناشتی.
۳. سوود وه رگرتن له ژماره یه ک له مندا ل و گه نجی فریو خواردو.
۴. سوود وه رگرتن له پێشینه ی کوردستان که گه لیکی موسلمان تیایدا ده ژێ.
۵. سوود وه رگرتن له کراوه یی سنووره کانی کوردستان و نازادی کاری سیاسی له کوردستاندا.

۶. دراوسیه تی کۆماری ئیسلامی ئێران که به پالپشتیکی ستراتیژی خۆیانی ده زانن به بی گوێدانه واقعی نا شارستانیه نه ی جموجوله سه ریا زیه کانیان. هه ندی له م هۆکارانه بیه رته ی و زووره یان لاوه کین، هیچ جیی دوودلی نه که کاتیک تیرۆر که شه دا کات له کۆمه لێکدا، نه وه نه نجامی نه وه یه که ناتوانیت به پێگای سیاسی مامه له له گه ل مملانیی ناو واقعی سیاسی نه و کۆمه له بکات. بۆ نمونه کاتیک تیرۆری ده ولته ی له دژی گه لی کورد نه نجامدا به چه کی کیمیای و نه نفال و پرۆسه جیا جیا کانی جینۆساید، نه وه سه ره نه نجامی دۆشدامان و

نوشستی دۆژمن بوو بهرامبەر ئێزادهی سووری گه‌لی کوردستان له‌سه‌ر مافه‌ جۆراوجۆره‌کانی. مل که‌چ نه‌کردن و خۆبه‌ده‌سته‌وه‌نه‌دان له‌ ناوچه‌کانی ژێر ده‌سه‌لاتی حکومه‌تی عێراقی سه‌رئه‌نجامه‌که‌ی پیاده‌کردنی سیاسه‌تی پاکتاوکردنی په‌که‌زی و پاگواستنه‌ له‌لایه‌ن حکومه‌تی ناوبراوه‌وه. ماوه‌ی ده‌سالی رابردووی ژیا‌نی ئازاد له‌م هه‌ریمه‌ی کوردستاندا زۆر پیلان و نه‌خشه‌مان بیه‌نی له‌ لایه‌ن دۆژمنانه‌وه‌ بۆ له‌ باربردنی نه‌زموونی که‌له‌که‌مان و خۆشبه‌ختانه‌ سه‌رکه‌وتوو نه‌بوون نه‌که‌رچی کاریان کردوه‌ته‌ سه‌ر به‌روپیش چوونی نه‌زموونه‌که‌مان.

پیاده‌کردنی کاری تیرۆریستانه‌ش له‌ نه‌مۆی کوردستاندا یه‌کیکه‌ له‌ دۆپاوترین هه‌ولانه‌ی پیاده‌ ده‌کرێن له‌ ژێر هه‌رناوێشانیکدا بێت، جا ئه‌وه‌ وه‌له‌ بۆ دژایه‌تی که‌له‌که‌مان بێت به‌ ته‌قه‌لای دۆژمنان یان یه‌کیکه‌ بێت له‌ هه‌ولانه‌کانی تۆری تیرۆریستی جیهانی به‌ناوی ئایینی ئیسلامه‌وه‌ یان رادیکالیزمی سه‌رمایه‌داری. که‌ر به‌نمونه‌ نه‌زموونه‌کانی تیرۆری ده‌وله‌تی و ناده‌وله‌تی سه‌یرکه‌یه‌ن له‌ سه‌رده‌می فیرعه‌ونه‌کاندا، قوره‌یشیه‌کانی سه‌ره‌تای ئیسلام، هۆلاکو و جه‌نگیزخان، ئه‌لمانه‌کان به‌رامبەر به‌ جووله‌که‌، یه‌کیته‌ی سوڤیته‌ی جارن، رومانیا و سه‌رده‌می چاوشیسکو و ته‌نانه‌ت سیسته‌می عێراقی به‌رامبەر به‌ کورد، هیچ کام له‌ مانه‌ سه‌رکه‌وتنیان تا کۆتای به‌خۆوه‌ نه‌بینیوه‌. له‌لایه‌کی تره‌وه‌ پێویسته‌ ماک و هه‌وینی تیرۆریستانه‌ له‌ ناو که‌لیکه‌دا هه‌بێت بۆ که‌شه‌سەندنی له‌و جۆره‌ گروپانه‌. که‌رچی راسته‌ چه‌م بێ چه‌له‌ نه‌یه‌، به‌لام گه‌لی کورد به‌ نه‌زموونیکه‌دا رۆشتوو و کلتوریکی هه‌یه‌ به‌ ئاسانی نابێته‌ که‌لیکی تیرۆریست، بۆنه‌م مه‌به‌سته‌ زۆر گرنگه‌ پێناسه‌ی تیرۆر به‌جۆریکه‌ بکریته‌ خه‌باتی په‌وای بیروکه‌ و نه‌تنیکه‌ جیا‌جیا‌کان نه‌خاته‌ دووتویی ئه‌و پێناسه‌یه‌وه‌، کاتیکه‌ ئاستی ئازادی

و گفتوگۆی سیاسی و ئازادی سیاسی نزیك بوو له سفرهوه، ههروهه ئاستیکی خۆبدهواری و پێژهیهك له پۆشنبیری گشتی بهرجهسته دهكریت كه به پێكهاته ناتوانیت بپێته گهلیکی دژه مڕۆیی. بهتایبهت ناوچهی ههڕیمی كوردستان، بهردهوام گهلانی ئهم ناوچهیه خوازیاری نوێخوازی و بهرهمی تهكنهلوژی تازهن، ههركیز له گهڵ جمووجوولیکی سیاسی پاشكهوتوودا یهكناگرنهوه. گهر زیاتر له سه‌ر ده‌قهری سلیمانی‌ش بدوین به ته‌واوی خه‌لكی ئهم ناوچهیه به پۆشنبیر و كه‌م پۆشنبیره‌وه زۆر سته‌مه‌هه بتوانن له چوارچێوهی سیسته‌می سیاسی له قالدراودا هه‌لبه‌كهن و نه‌ك ژیا‌نی سیاسی بگه‌رێ ژیا‌نی ئاسایشیان بۆ ناچێته سه‌ر و به‌وه‌نده‌وه ناوه‌ستیت به‌لكو دێنه وه‌لام و كردار له به‌رامبه‌ر نه‌و جووره سیسته‌مانه‌دا. ته‌نها سیسته‌م كه بتوانیت درێژه‌ی هه‌بیت و ده‌وام بكات ده‌بیت ده‌رفه‌تی هه‌مه‌په‌نگی و جێی په‌خه‌نگرتنی تیا‌دا بپێته‌وه.

بۆیه به‌رده‌وام بوونی ئهو گرۆ تیرۆریسته‌یه‌كه كه زیانی گشتی خه‌لكی له خۆگرته‌وه و پاسته‌وخۆ کاریگه‌ری له‌سه‌ر ئازادیه‌كانی تاكه‌یه ناتوانیت به‌رده‌وام بێت. گه‌ریگه‌رپێنه‌وه سه‌ر باسكردنی هه‌ناردنی جه‌نگ له ده‌ره‌وه، ده‌بینین سه‌ران و بزوینه‌رانی ئهم گرۆیه‌نه‌و دانیشتوان و بنه‌په‌تیان ناگه‌رپێته‌وه بۆ ناوچه‌ی هه‌ورامان به‌لكو له ناوچه‌كانی تری كوردستان و ته‌نانه‌ت عێراق و جیهانی‌شه‌وه هاتوون. ئه‌وه‌ی جێی هه‌لوێسته‌یه ئهم گرۆیه له لایه‌ن سه‌رچاوه‌یه‌کی دارایی دژه مڕۆقه‌وه پش‌تگه‌ری ده‌كرین كه له پڕوی ئابووری‌وه به‌هێزن، بۆیه بۆ به‌رده‌وامی خۆیان هه‌چ دوورنیه له ده‌ره‌وه‌ی كوردستانه‌وه ته‌مویل بک‌رین به‌هێزی به‌شه‌ریش نه‌ك ته‌نها له پڕوی ماددی و هێزی سه‌ربازییه‌وه، ئه‌مه‌ش سیمایه‌کی داگیرکاریه كه دژ به‌گه‌له‌كه‌مان ده‌كریت و پێویسته سیاسه‌تمه‌داران و خه‌لكی كوردستان له‌و دیاردیه‌ به‌ئاگابن و كار

عه‌مه‌لی بۆبکه‌ن، کاتیکیش باس له هه‌لۆیستی رۆشنیر ده‌که‌ین ده‌بیته
رۆشنیر تیژی عه‌مه‌لی پێبیته بۆ چاره‌سه‌ر کردن و تاقیکردنه‌وه‌ی ئه‌و تیزانه.

کاتیکی دورمه‌کانی کورد بیران له‌م جۆره داگیرکاریه‌کردبیته‌وه بێگومان سود
له‌و توپه جیهانیه وه‌رده‌گرن که پالپشتی ماددی و مه‌عنه‌وی تیرۆرده‌کات
ته‌نانه‌ت له ولاتانی خۆرئاواشدا، ده‌نا ئه‌م پرۆسه‌یه سه‌رچاوه‌یه‌کی دارایی
زه‌به‌لاحی ده‌وێت و پاشان ناگاته ئه‌نجامیش. ئه‌م راستیانه ناچارم ده‌کات بڵێم
تۆ به‌هیچ کلۆجیک له‌ کایه سیاسییه واقعیه‌کان ناتوانیت بدوینیت یان په‌ی
پێبه‌ریت، خه‌لکی ئه‌م ولاته پێویستی به‌ لوانه‌وه نیه هه‌ر چۆن پێویستی به
درووستکردنی بۆش و بن لادن نیه. به‌لام کاتیکی کێشه‌کانی گلوبالیزم نا چیتته
هاوکیشه ناوخۆییه‌کانه‌وه که ناوخۆییه‌کان زاده و ده‌رهاویشه‌ی گلوبالیان بۆ
ده‌ره‌وه‌ی خۆیان پێبیته. پێم ناڵییت کامه سیستمی سیاسی، ئابووری،
رۆشنیری ته‌نانه‌ت سیستمی پاشاگه‌ردانی‌ش نیه له ناوخۆی تۆدا ئه‌وه‌نده
به‌هێز بیته به‌ر به سیستمه جیهانیه‌کان بگرت. تۆ ناتوانیت ئه‌و یاسایانه
جێبه‌جێ بکه‌یت که ته‌نانه‌ت په‌یوه‌ندی به سه‌رپێچه‌یه‌کانی هاتوچۆوه هه‌یه، له
ژێربارودۆخیکی وه‌ک ئیستای کوردستاندا هه‌رچه‌نده خه‌مساردی و
که‌مه‌ترخه‌میش هه‌بیته به‌لام له‌وه گرنگتر ئه‌وه‌یه ئاسته‌نگی هه‌یه ئاسته‌نگی،
که رۆشنیری به‌کارهێن و بێبه‌ره‌میش یه‌کیکن له‌و ئاسته‌نگانه، تا ئیستا
رۆشنیر کام پرۆسه‌یه‌ی گه‌رته‌ده‌ست بۆ فێرکردنی پۆلیسه‌کان تا شه‌قامیان
خۆش بویت، کام مامۆستایه‌ت فێرکرد منداڵی خۆش بویت کام سه‌رکرده‌یه‌ت
فێرکرد تۆ رابه‌ری تیۆریه‌کانی بیت نه‌ک ئوسامه یان بۆش. کام تیزه به‌ پێژه‌ت
خسته پراکتیزه‌وه بۆ ئه‌وه‌ی سیستمی بازارپ له‌ قه‌یران پزگاریه‌که‌یت،
په‌راوه‌ی کام گوشاره‌ت کرد تا به‌شیک بیت له‌ ده‌سه‌لات، ته‌نها و ته‌نها له‌ نێوان

عهقلی پۆژناوا و عاتیفه‌ی پۆژه‌لاتدا به کۆمه‌له‌ شیعرێک بۆ پرسه ترسناکه‌کانی
 ئەم ولاته فرمیسکه‌کان به‌خوێتر ده‌که‌یت، ناتوانم ئه‌وه‌ش به‌پراست بزانم که
 به‌بێ ده‌سه‌لات، لایه‌نی که‌م یه‌کیک له‌ جوهره جیاجیاکانی، بتوانرێت به‌شداری
 گۆپان بکریته. من پام وایه ئه‌وه‌ی پۆژێک ئه‌رکی ده‌سه‌لاتی له‌ ئه‌ستۆ نه‌بوویته
 یان به‌رپرسانی قۆناغیکی واقعی ژیا‌نی خه‌لکی خۆی نه‌بوویته له‌یه‌کیک له‌
 بواره گه‌شتیه‌کاندا هه‌ر له‌ قۆزاخه و جوغزه فکریه‌کانی خۆیدا هه‌شار خواردوو
 بوویته ناتوانیته له‌ وتاره‌ی کاک به‌ختیاره‌لی ناواقعیتر به‌ره‌م به‌ی‌نیت.

کۆمه‌لگای ئێمه باشت‌ترین ژینگه‌یه بۆ به‌ناوخۆییکردنی جه‌نگه‌کانی
 گه‌لبه‌لایزه‌شن نه‌ک ئێمه بۆ خۆمان هه‌ولێ ئه‌و به‌ ناوخۆیی کردنه‌ بده‌ین، ئه‌و
 تاوانبارکردنه‌ی به‌ختیاره‌لی له‌ توندوتیژی خود دژ به‌خود به‌ولاوه زیاتر نیه
 ئەم په‌هه‌نده‌ی ئه‌و قسه‌ی پێده‌کات بۆ تێکشکانی که‌سیته‌ی خه‌لکی ئەم
 ناوچه‌یه زیاتر له‌ باره‌ تا به‌ناگا هه‌ینانه‌وه‌ی، له‌ شه‌ری یه‌کیته‌ی و پارتیدا کام پۆژ
 توانیت به‌رنامه‌ت هه‌بیت بۆ به‌رگرتن له‌ مه‌ترسیه‌کانی جه‌نگ جگه‌ له‌
 لێکدانه‌وه‌ی ئه‌فسوناوی هه‌یجیترمان نه‌بیست، ته‌نانه‌ت به‌ قه‌ده‌ر کرێکاره
 ژنه‌کانی (٣) کارگه‌ی جگه‌ره‌ت پێنه‌کرا، جاریکی تر بوو هه‌ستی ناسکی خه‌لکته
 ده‌لاوانده‌وه به‌ لام له‌ هه‌یج پڕۆسه‌یه‌کی عه‌مه‌لیدا ئه‌نجامه‌کانت جێکه‌وته‌ی
 نه‌کرد، پێت وایه به‌م په‌یامه‌ت ده‌توانیت پڕۆسه‌ سیاسیه‌کانی ئەم ولاته
 ده‌وله‌مه‌ند بکه‌یت یان پۆشنبیره‌کان به‌ ناگا بێنیته‌وه یا خود ئەمه‌ ختایی تۆیه
 بۆ به‌رگرتن به‌ شه‌ریکی تری ناوخۆ له‌ کاتی‌که‌دا شه‌ره‌کانی ناوخۆ ئه‌گه‌ر چه‌ند
 فاکته‌ریکی ناوه‌کیان هه‌بیت به‌ سه‌دان فاکته‌ری ده‌ره‌کیان هه‌بووه، ئەمه
 پارێزگاری نیه له‌ کلتوری یه‌کیته‌ی و پارتی یان هه‌ر حزبیکی تر. به‌لام خه‌م
 ساردی و ترسنۆکی سیاسه‌تمه‌داری بێ‌لایه‌ن و پۆشنبیری مونته‌می بۆ گرۆکان

خه‌لکی کوردستان ده‌ست خۆشی کردنه له لایه‌نه‌کان که ئه‌وانیش به مه‌عریفه‌تی خۆیان یاریه سیاسیه‌کان به‌پێوه‌به‌رن، ئه‌وه‌ی هیچ‌یش نه‌کات حه‌تمه‌ن هه‌له‌ ناکات. به‌لام که‌ی توانرا سیاسیه‌کانی ناو ده‌سه‌لات بکه‌ونه ژێر کاریگه‌ری پۆشنبیره‌کانه‌وه که‌ی پۆشنبیره‌کان توانیان ته‌رحی ستراتیژی کورت و دووریان هه‌بێت بۆ پرۆسه سیاسیه‌کان و پێشها‌ته ده‌ره‌کیه‌کان، ئه‌وا ده‌توانن به‌ سه‌لیقه‌و زانستیانه به‌ره‌نگاری دیارده دزیوه‌کان بوه‌ستنه‌وه. هه‌لاتن ده‌ره‌نجامی ترسانه له کرده، چونکه کرده بۆی هه‌یه ئاکامی پۆزه‌تیف و نیگه‌تیفی هه‌بێت. من به‌ پێچه‌وانه‌وه ده‌لێم که ئێوه‌و مانان توانیوتانه ئیمپاکته به‌ده‌کانی گلوبالایزه‌یشن لۆکالی بکه‌نه‌وه تا ده‌رفه‌ت له باربێت بۆ سیاسه‌تمه‌داره‌کان که بکه‌ونه یاریه ترسناکه‌کانی جه‌نگی نیوان ترسناکه‌کانه‌وه. کامه پۆژ ئێوه توانیتان بکه‌نه ناو ماله‌کان بۆ ئه‌وه‌ی خه‌لک به‌ ویستی خۆی ناوی خۆی له زاناوه نه‌گۆرێت بۆ ئوسامه، کامه پۆژ ئێوه توانیتان پۆله‌کانی خه‌لک له به‌ره‌کانی جه‌نگه‌وه بگه‌ڕێننه‌وه ناو ماله‌کانیان و شه‌ری براکانیان نه‌که‌ن. کامه پۆژ توانیتان سه‌رکرده‌کان قایل بکه‌ن هه‌لبژاردنه‌کان گۆڕانی به‌سه‌ردا بێت. کامه پۆژ توانیتان به‌شداری سیاسی بکه‌ن و نه‌ترسن. کاتیکیش ترسان و هه‌لاتن له‌و مه‌یدانا‌نه یان شه‌رمۆک بوون یان لی‌تتان نه‌زانی، ئه‌وا به‌ره‌خه‌گرتن ناتوانن قورتارب‌ن له ئه‌رکی میژوویی خۆتان.

دواجار که ده‌زانیت گرویه‌کی وه‌ک جوند لئیسلام ترسناکه‌و به‌ ته‌نها له ئه‌فغانستانه‌وه نه‌هاتوه‌وه له‌ گه‌ل وه‌به‌ر هاتنی تالیب‌اندا له‌ سالێ ۱۹۹۴ هه‌وه پرۆژه خۆپارێزه‌کانی تو چی بوون. ب‌م به‌خشه‌ کاک به‌ختیار به‌لام کاتیکیش تو په‌یوه‌ندیت به‌وه‌وه نیه چه‌ند کورد و عه‌ره‌بی ئه‌فغانی له‌ ناو جوندلئیسلامدا هه‌بێت و لێی تیغه‌گه‌یت منیش په‌یوه‌ندیم به‌وه‌وه نیه نه‌زانیکێ سیاسه‌

شیکردنه وهی سیاسی بۆ دیاردهکانی ناو ئەم کۆمەلگایە هەبێت، دیارە بەپێزێشت هیچ لە پەيوەندی و تۆرە تێهەلکێشه سیاسیهکانی سەردەمی گلۆبەلایزەیشن لە یەکدی جیا ناکەیتەوه، ئەمە سەرەرای ئەوهی نازانیت قۆزتنه وهی هەل و ستراتیژی هەل قۆزتنه وه چین و کامانەن لە سیاسەتدا، مەن پێم وایە ئەوهی بیهوێت دەم لە سیاسەتەوه بدات دەبێت هەموو یاریەکانی ناو سیاسەتی پێی قبول بێت، یەلەم ئەوهی لێهاتوو بێت ئەوهیە بێتوانیت یاری نوێ بدۆزیتەوه تەکنیکی نوێ بەرھەم بهێنیت، ئەوهی هیومانایستیش بێت دەبێت ئەو یاریانە لە خەزەت بپۆکە هیومانیتاریەکانیدا بەکاربهێنیت. چونکە سیاسەت لە گەل سەرچەم فاکتەرەکاندا یەکانگیرە وەک فکر و بابەتە پۆشنییریەکان نیە، قوتابخانە یەکە هەلبێزێت و ئەوهکانی تر فەرمانۆش بکەیت یان ببیتە دژیان، سادەیه زۆر سادەیه، قوتابخانە سیاسیهکانیش زۆر جۆرن بەلەم ئەوهی گرنگە ئەوهیە کە چۆن لەگەل هەموو پێشگهاتێکی نوێدا چۆن خۆت نوێیکەیتەوه و بێتوانیت لە پادە بەدەر کاریگری و چالاک بوونی خۆت بسەلمێنیت.

(٥)

کوردستان لە پێرسەیی گلۆبەلایزەیشندا زۆر هەزارە، پۆشنییریەکانیش یەکیکن لە هۆکارە سەرەکیەکان، نمونەیی سەرگۆزشتەیهکی کۆنی کوردەواری باس دەکەم لەسەر تێپوانینی بۆ دنیا و خوێندنه وهی بۆ نمونەکانی وەک بەختیار عەلی: (کابرایەکی خۆی و منداڵەکی و گویدریژێکی بچووک لە پێکیایە کدا دەپۆن، کابرا منداڵەکی باوێش گرتوو و گویدریژێکە بە دواي خۆیدا کێش دەکات، یەکەم کەس دەبینیت و دەلێت، ((ئەو کابرایە چەند بێ ئەقلە، بۆچی منداڵەکە ناخاتە سەر گویدریژێکە؟))، پاش قەدەرێک لە پۆشتن کەسی دوویم دەبینیت و دەلێت، ((ئەو کابرایە چەند بێ ئەقلە، بۆچی منداڵەکە ناخاتە بەرکۆشی خۆت؟))

به ته‌واوی سوود له گویدریژه‌که ببینی بۆ خۆی و منداڵه‌که‌ی؟))، پاش قه‌ده‌ری دووهم نه‌وه‌ش ده‌کات. پاش که‌میک که‌سی سێه‌م ده‌بینیت و ده‌لێت، ((نه‌و کابرایه‌ چه‌ند بێ وێژدانه‌ به‌زه‌یی به‌و گویدریژه‌ بچوکه‌دا نایه‌ته‌وه))، باس و خواسی نه‌میش قبول ده‌کات و دوا جار گویدریژه‌که‌ له‌ کۆل ده‌کات و ده‌روات. دواهمین که‌س دێته‌ وه‌لام و ده‌لێت، ((نه‌وه‌ چ پیاویکی بێمیشکه‌ له‌ بری گویدریژه‌که‌ خۆی بووه‌ته‌ گویدریژا!))، ئا نه‌مه‌یه‌ ئیستا پۆلی پۆشنی‌ره‌کان له‌ بواری ره‌خنه‌دا له‌ کوردستان))، له‌ راستی دا نوسه‌ر و بیریاره‌کانی ولاتی ئیله‌ له‌ سه‌رده‌می کلاسیکی و پاش سه‌رده‌می کلاسیکی نه‌یان توانیوه‌ به‌ره‌مه‌ینی تیۆری و بیریکی گلوبالی بن تا بتوانن تیزه‌ ناوخۆیه‌یه‌کانی کوردستان به‌ره‌و گلوبه‌لایزه‌یشن به‌رن، نه‌مه‌ به‌ته‌نها به‌س نیه‌ به‌لکو نه‌یان توانیوه‌ کاره‌کته‌ری فکری به‌هێز بن تا ره‌وته‌ کرداریه‌کانی ولاتی خۆمان و بزوتنه‌وه‌سیاسیه‌کانی ئاراسته‌ بکه‌ن، به‌لکو ته‌نها له‌ چوارچێوه‌ی لاوانده‌وه‌ی سۆزه‌کانی جه‌ماوردی کاریگه‌ریان هه‌بووه‌ نه‌وه‌ش به‌ پشت به‌ستن به‌ تیۆر و ئایدۆلۆژیای دونه‌یای ده‌ره‌وه‌، که‌ نه‌مه‌ بۆ نه‌ده‌بیاتی گه‌لان شیاو و له‌ باره‌ به‌لام بۆ فکریکی دیاریکراو ناسته‌نگه‌، هه‌لبه‌ت من به‌لامه‌وه‌ گرنگ نیه‌ کام تیۆری و فکری کام نه‌ته‌وه‌ گلوبالی ده‌کرێته‌وه‌ نه‌وه‌نده‌ی به‌لامه‌وه‌ گرنگه‌ کام فکری زانستی مروفدۆست گلوبالی بکرێته‌وه‌ و به‌لاشمه‌وه‌ گرنگه‌ زاناکان و پۆشنی‌ره‌کان و بیریاره‌کانی ولاتی ئیله‌ش شوێن کاریان له‌و پرۆسه‌نه‌دا دیار بێت.

گه‌ر به‌مێژوودا بچینه‌وه‌، له‌په‌ڕوی سه‌ریازی‌یه‌وه‌ له‌ ده‌ره‌وه‌ی ئیسلامدا کورد نه‌و کاره‌ی نه‌کردوه‌ که‌ هێرشێ داگیرکاری بکاته‌ سه‌ر ناوچه‌ جوړا و جوړه‌کانی ده‌رویه‌ری تا بتوانێت فۆرمی ژبانی کوردی به‌سه‌ر خه‌لکدا به‌سه‌پێت، ته‌نانه‌ت هه‌ولێ نه‌و چه‌سپاندنه‌شی نه‌داوه‌ له‌ ڕێگای فکری ئیسلامی خۆیه‌وه‌(٤)،

شیکردنه‌وهی سیاسی بۆ دیاردەکانی ناو ئەم کۆمەلگایە هەبێت، دیارە بە‌پێزێشت هیچ لە پەییوەندی و تۆرە تێهەلکێشه سیاسیه‌کانی سەر‌ده‌می گڵۆبه‌لایزه‌یشن لە یه‌کدی جیا ناکه‌یت‌وه، ئەمە سەر‌ه‌پای ئە‌وه‌ی نازانیت قۆزتنه‌وه‌ی هەل و ستراتیژی هەل قۆزتنه‌وه‌ چین و کامانه‌ن لە سیاسه‌تدا، من پێم وایه ئە‌وه‌ی بیه‌وێت دەم لە سیاسه‌ته‌وه‌ بدات ده‌بێت هه‌موو یاریه‌کانی ناو سیاسه‌تی پێ قبول بێت، به‌لام ئە‌وه‌ی لێهاتوو بێت ئە‌وه‌یه‌ بتوانیت یاری نوێ بدۆزیت‌وه‌ ته‌کنیکی نوێ به‌رهم به‌ینیت، ئە‌وه‌ی هیومانایستیش بێت ده‌بێت ئە‌وه‌ یاریانه‌ له‌ خزمه‌ت بیرۆکه‌ هیومانیتاریه‌کانیدا به‌کاربه‌نیت. چونکه‌ سیاسه‌ت له‌ گه‌ل سەر‌جهم فاکتەرە‌کاندا یه‌کانگیره‌ وه‌ک فکر و بابە‌ته‌ رۆشنی‌ریه‌کان نیه‌، قوتابخانه‌یه‌ک هه‌لبژێرت و ئە‌وه‌کانی تر فەر‌امۆش بکه‌یت یان ببیته‌ دژیان، ساده‌یه‌ زۆر ساده‌یه‌، قوتابخانه‌ سیاسیه‌کانیش زۆر جۆرن به‌لام ئە‌وه‌ی گرنگه‌ ئە‌وه‌یه‌ که‌ چۆن له‌ گه‌ل هه‌موو پێشهاتێکی نوێدا چۆن خۆت نوێکه‌یت‌وه‌ و بتوانیت له‌ پاده‌ به‌ده‌ر کاریگه‌ری و چالاک بوونی خۆت بسه‌لمینیت.

(٥)

کوردستان له‌ پڕۆسه‌ی گڵۆبه‌لایزه‌یشندا زۆر هه‌زاره‌، رۆشنی‌ریه‌کانیش یه‌کیکن له‌ هۆکاره‌ سەر‌ه‌که‌یه‌کان، نمونه‌ی سەر‌گۆزشته‌یه‌کی کۆنی کورده‌واری باس ده‌که‌م له‌ سەر‌ تیپوانینی بۆ دونیا و خوێندنه‌وه‌ی بۆ نمونه‌کانی وه‌ک به‌ختیار عه‌لی: (کابرایه‌ک خۆی و منداڵه‌که‌ی و گویدریژێکی بجووک له‌ رینگایه‌کدا ده‌پۆن، کابرا منداڵه‌که‌ی باوه‌ش گرتووه‌ و گویدریژه‌که‌ به‌ دوا‌ی خۆیدا کێش ده‌کات، یه‌که‌م که‌س ده‌بینیت و ده‌لێت، ((ئه‌و کابرایه‌ چه‌ند بێ ئە‌قله‌، بۆچی منداڵه‌که‌ ناخاته‌ سەر‌ گویدریژه‌که‌؟))، پاش قه‌ده‌ریک له‌ رۆشتن که‌سی دووه‌م ده‌بینیت و ده‌لێت، ((ئه‌و کابرایه‌ چه‌ند بێ ئە‌قله‌، بۆچی منداڵه‌که‌ ناخاته‌ به‌رکۆشی خۆی؟))

به ته‌واوی سوود له گویدریژه‌که ببینی بۆ خۆی و منداڵه‌که‌ی؟))، پاش قه‌ده‌ری
 دووهم نه‌وه‌ش ده‌کات. پاش که‌مێک که‌سی سی‌یه‌م ده‌بینیت و ده‌لێت، ((نه‌و
 کابرایه‌ چه‌ند بێ وێژدانه‌ به‌زه‌یی به‌و گویدریژه‌ به‌چوکه‌دا نایه‌ته‌وه))، باس و
 خواسی نه‌میش قبوڵ ده‌کات و دوا جار گویدریژه‌که‌ له‌ کۆل ده‌کات و ده‌پوات.
 دواهمین که‌س دێته‌ وه‌لام و ده‌لێت، ((نه‌وه‌ چ پیاویکی بێمیشکه‌ له‌ بری
 گویدریژه‌که‌ خۆی بووه‌ته‌ گویدریژا!))، ئا نه‌مه‌یه‌ ئیستا پۆلی پۆشنیبه‌ره‌کان له‌
 بواری ره‌خنه‌دا له‌ کوردستان))، له‌ راستی دا نوسه‌ر و بیریاره‌کانی ولاتی ئێمه‌ له‌
 سه‌رده‌می کلاسیکی و پاش سه‌رده‌می کلاسیکی نه‌یان توانیوه‌ به‌ره‌مه‌ی
 تیۆری و بیرکی گلوبالی بن تا بتوانن تیزه‌ ناوخۆیه‌کانی کوردستان به‌ره‌و
 گلوبه‌لایزه‌یشن به‌رن، نه‌مه‌ به‌ته‌نها به‌س نیه‌ به‌لکو نه‌یان توانیوه‌ کاره‌کته‌ری
 فکری به‌هێز بن تا ره‌وته‌ کرداریه‌کانی ولاتی خۆمان و بزوتنه‌وه‌ سیاسیه‌کانی
 ئاراسته‌ بکه‌ن، به‌لکو ته‌نها له‌ چوارچێوه‌ی لاواندنه‌وه‌ی سۆزه‌کانی جه‌ماورد
 کاریگه‌ریان هه‌بووه‌ نه‌وه‌ش به‌ پشت به‌ستن به‌ تیۆر و ئایدۆلۆژیای دنیای
 ده‌ره‌وه‌، که‌ نه‌مه‌ بۆ نه‌ده‌بیاتی گه‌لان شیاو و له‌ باره‌ به‌لام بۆ فکریکی
 دیاریکراو ئاسته‌نگه‌، هه‌لبه‌ت من به‌لامه‌وه‌ گرنگ نیه‌ کام تیۆری و فکری کام
 نه‌ته‌وه‌ گلوبالی ده‌کرێته‌وه‌ نه‌وه‌نده‌ی به‌لامه‌وه‌ گرنگه‌ کام فکری زانستی
 مروفدۆست گلوبالی بکرێته‌وه‌ و به‌لاشمه‌وه‌ گرنگه‌ زاناکان و پۆشنیبه‌ره‌کان و
 بیریاره‌کانی ولاتی ئێمه‌ش شوێن کاریان له‌و پڕۆسه‌نه‌دا دیار بێت.

گه‌ر به‌مێژوودا بچینه‌وه‌، له‌پرووی سه‌ریازی‌یه‌وه‌ له‌ ده‌ره‌وه‌ی ئیسلامدا کورد نه‌و
 کاره‌ی نه‌کردوه‌ که‌ هێرشێ داگیرکاری بکاته‌ سه‌ر ناوچه‌ جۆرا و جۆره‌کانی
 ده‌ورووبه‌ری تا بتوانیت فۆرمی ژبانی کوردی به‌سه‌ر خه‌لکدا به‌سه‌پیتیت، ته‌نانه‌ت
 هه‌ولێ نه‌و چه‌سه‌پاندنه‌شی نه‌داوه‌ له‌ ڕێگای فکری ئیسلامی خۆیه‌وه‌(٤).

پێچهوانه وه هه مێشه له سهنگه ری به رهنگاری نه وانیترا دا بووه، یاخود نه گه ر
پاستر بلێن کاتیك هه ولێ بۆ ئه م مه به سه ش داوه پاسته وخۆ یان ناراسته وخۆ
له خزمه ت تیز و بیرۆکه ی ده ره کیدا بووه و ئه م مێژووه ش له خۆپرانیه، به لکو
پیشه که ی ده گه رپته وه بۆ مه ودایه کی دیرینتر.

باشترین نمونه ش ده توانین بۆ په ره سه ندنی ته کته لۆژی بگه رپینه وه،
جیاوازیه کان به ناشکرا دیارن که ولاتی ئیمه چه زه تی نالی به ره م هیتاوه و
ئه لمانه کانیش مارکس له هه مان سه رده مدا، ئه مه سوکا یه تی کردن نیه به
ئه ده ب و کلتوری کوردی ئه وه نده ی واقعیکه ی تاله، له سه رده می زه قی
گلوبه لایزه ی شینیدا تو ئیواره ی په روانه م بۆ به ره م ده هیتیت و نه وروپایی و
ئه مریکه کان خه می به یه کدا چوونی بازاره کانیا نه و هاوکی شه ی ستراتیژی
له سه ر ئه و بنه مایانه بۆ خۆیان داده رپژن، له هه مان کاتیشدا بزووتنه وه
ئیسلامیه کان به و په ری توانا و تاقه تی خۆیا نه وه له سه ر بنه ما و به راییه کا نی
کلتوری تو ریکه ستنی سیاس ی و سه ربازی ئه نجام ده دن که هیمایه کی
ناشکرایه بۆ په راوه کردنی خه باتیکه ی هوشیاریا نه له سه ر ئاستی Grassroot،
ئه مه ش جاریکی تر شکستی پۆشنبیره کان ده رده خه تاوه له بواری ئه رکه
هه نووکه ییه کانیا ندا.. ئه مه باسکردن نیه له نا پتو یستی ئیواره ی په روانه که ی
به ختیار عه لی ئه وه نده ی باسکردنه له ((کاتیك رێگامان به خۆماندا باس له
بابه تیکه ی سیاس ی بکه ی و بیرۆکه ی خۆمان بۆ خه لک به یان بکه ی ن ده بیت لایه نی
که م به قه ده ر بابه ته که بین چ له پووی تیۆریه وه چ له پووی پراکتیکه وه.. له
لایه کی تره وه پارتیه سیاسیه کان له سه ر که له پووری پۆشنبیره کان کارنا که ن،
ئه مه ش به پای من ئه وه نده ی پۆشنبیره کان به رپرسن ئه وه نده پارتیه
سیاسیه کان به رپرس نین، چونکه کاتیك ده سه لات ی زانیاری ده یه ویت به شدار

جدی بکات له پرسی کورپاندا، ئه‌وا ده‌بیټ کاریگری له‌سه‌ر ده‌سه‌لاته‌کانی تر جیبه‌یلتیټ و هه‌میشه‌ش وابوو که تیۆر پیش پراکتیک که‌وتوو ئه‌که‌رچی پراکتیکیش بووه‌ته‌وه زه‌خیره‌ی نوی بوونه‌وه‌ی تیۆریه‌کان. جاریکی تر ده‌لیم من په‌تی ئه‌ده‌بیات ناکه‌مه‌وه ئه‌وه‌نده‌ی ده‌خوایم حق ساخکردنه‌وه‌و به‌رپرسیاریتی دیار و ئاشکرا بیټ له‌ ناو پۆشنبیره‌کانماندا، فکر و سیاسه‌تی که‌لان که‌ر پستی به‌ ئه‌ده‌بیاتیش به‌ستیټ ئه‌نجامه‌کانی به‌ته‌نها له‌سه‌ر ئه‌و ئه‌ده‌بیاته به‌ ناکام نه‌گه‌شتوو، فکر و سیاسه‌ت به‌پێژه‌یه‌کی سه‌ره‌کی له‌سه‌ر بنه‌ما ته‌کنه‌لۆژی و واقعه‌ سیاسی و سه‌ربازیه‌کانی ناو بازار پایه‌گا کاریگه‌ره‌کانی خۆی بونیاد ناوه‌ و ده‌ینیټ)).

له‌ پووی فه‌لسه‌فیه‌وه ئه‌و به‌رهم هه‌تانه‌ فکریه‌ نیه‌ که‌ خویندنه‌وه‌ی بۆ سه‌رجه‌م به‌شه‌ریه‌ت هه‌بوویټ تا به‌ پیتی فکری کوردی کاریانکردبیټ و کاریگه‌ریان له‌سه‌ر سه‌رجه‌م مرقۆفایه‌تی هه‌بوویټ وه‌ک پووسه‌کان، یۆنانیه‌کان، ئه‌لمانه‌کان، فه‌ره‌نسیه‌کان، ئینگلیزه‌کان، ئه‌مریکایه‌کان و ته‌نانه‌ت عه‌ره‌ب و فارسه‌کانیش. له‌کاتی‌که‌دا هه‌زمه‌ندی کورد زۆر کات له‌به‌ره‌ی پێشه‌نگی تیۆریزه‌کردنی نایه‌دۆلۆژیاکانی‌تردا کاریانکردوو و سه‌رکه‌وتوو بوون.

تا نه‌مه‌یه‌ گه‌له‌به‌لایه‌زه‌یشتن درووست ده‌کات و بۆ خه‌لکانی تر ده‌بیټه‌ خۆم‌الیکردن، سه‌ره‌پای ئه‌م دیارده‌ فکری و سیاسیه‌نه‌ کوردستان نه‌یتوانیوه‌ کاراکته‌ریکی به‌هه‌یز بیټ له‌ بازاره‌ گرنگه‌کانی جیهاندا و له‌ پووی ئابووری وه‌ کاریگری ناوچه‌یی خۆی به‌ستیټ، که‌ ئه‌وه‌ش بۆ واقه‌یکی ئابووری سیاسی ده‌که‌رپه‌وه‌ که‌ لیکدانه‌وه‌ی چه‌ر و په‌ر هه‌لده‌گریت. له‌به‌ر ئه‌م هۆکاره‌ بابه‌تیانه‌ ده‌خوایټ خه‌لکی کوردستان زۆر به‌ سانایی په‌زاهه‌ندی راسته‌وخۆ و ناراسته‌و

خۆی خۆی پیشان بدات به رامبه ر گلوبه لایزه یشنه جیاجیاکانی نه مپۆ ئیسلامی،
 سه رمایه داری یان هه ر بیریکی تری کۆمه لگای مرقایه تی. خۆ ئه مه ش نه رکی
 سه رشانی حیزه سیاسیه کان نه ! له سه رده مانیکدا پیره میردی شاعیر له سه ر
 شیوازی شیعر فله سفی له م جۆره تیژانه ی بۆ کۆمه لگای کوردی هه بووه که
 هه چ نه لگۆیه کی سیاسی و پراکتیکی ئاسته نگ نه بوون له به رده م نه و دیارده و
 خۆینه نه وه یه بۆ بیرى مرقایه تی، هه ر به وه نده شه وه نه وه ستاوه به لکو
 هه نکاوی عه مه لیشى ناوه له و پیتاوه دا. به لام له پاش پیره میرد و هه ندیکى
 که می وه ک پیره میرد کام له بیریار و پۆشنه بیره کان توانیان نه و ئاکتیره
 چالاکه بن له و بواره دا و خۆینه نه وه ی کوردیان هه بیّت بۆ دیارده کانی سه رده م و
 نه وه نده کاریگه ر بیّت کۆمه لگای مرقایه تی له چین و ئوسترالیا و جه زائیر دا
 کارى پى بکات؟

سه رده می شیعر و فکری کلاسیکی تیپه ری، بۆیه من لیّره دا و له مه سه له ی
 گلوبه لایزه یشنه دا به ختیار عه لی تاوانبار ده که م به نامۆ بوون به رامبه ر عاتیفه ی
 پۆژه لاتی و عه قلی پۆژئاواپی، چونکه ناتوانیّت له پووێ نه ده بیه وه قورتار بیّت
 له لاوانده نه وه ی هه ست و سۆزی شاعیرانه ی کۆنی تیپه رپووه کانی خۆی و
 ناتوانیّت ده رباز بیّت له لاسایی کردنه وه ی عه قلی خۆرئاواپی، ته نانه ت وه ک
 هه زمه نده خۆرئاواپییه کانیش ناتوانیّت که ره سه ته و ته کنیکی سه رده م
 به کاریه ییتیّت بۆ په راوه کردنی ده سه لاتی عه قلی خۆی.

کاتیک کۆمه لگا و مرقایى نه و کۆمه لگایه ده توانن خۆمالیه کانی خۆیان
 گلوبه لایزه بکه ن، که:

١. ئەگەر تەكنەلۆژیایەکی سیاسی یان ئابوور بەهیزیان ھەبێت و کۆمەلگای مەرفاھەتی نەتوانێت دەست بەرداری ببێت.

٢. ئەگەر فکریکی مەرفاھەتی بەهیزی ھەبێت و لە لای زۆریە کۆمەلگاكان بێتە رێتم و پرۆگرامێک یان شیوازێک بۆ ژیاڤی کۆمەلگاكانیان.

٣. ئەگەر دەسەلاتێکی سیاسی و سەربازی ئەوتوی ھەبێت کە بتوانێت پەراوھێ ھاوژاڤتی سەربازی و سیاسی بکات بەسەر ناوچەییەکی سیاسی یان پانتاییەکی جیھانیدا یا خود پۆژێک لە پۆژان کردبێتی.

بۆیە بە ناچاری لۆکاڤی دەرەوھێ کوردستان گەلۆباڤی دەبێتەوھ لە سەر واقعی کوردستان، ئەمەش بەتەنھا ئەرکی سیاسییە دەسەلات پەھاكان نیە! ئەوھندەئێ ئەرکی پۆشن فکەر و خو بە ھزەمەند زانەکانی کوردستانە. بەلام کاتێک ئەو گرو دەستە بژێرەئێ خەلک نەتوانێت ئەو پۆلە ببینیٹ، ئەوا سیاسەتمەدار و گرو کۆمەلایەتیەکان تارادەئێک بێ تاوانن لە پەراوھێ ئەوھێ کە ئەوان ھۆشیان بۆی ناچێت. یان لایەنی کەم ناتوانرێت خوودی پۆشنبیری سالب ئەو ئەرکەئێ پێ ببەخشرێت.

تارادەئێک زۆر ئەدییە کۆنەکانی کوردستان بیتاوانترن لە پۆشنبیرەکانی ئەمرو، چونکە راستە جوگرافیاڤی سیاسی کۆن لە بارتیریووھ لە پووی کارگێرپەوھ بۆ کارکردن، بەلام تەکنۆلۆژیاڤی ئەمرو و پەییوھندی مەرفاھەکان بەئێکدییەوھ ھیچ بیانووییەکی نەھیشتوھتەوھ بۆ ئەو کۆسپانە. لە راستیدا من بپوام وابوو تا سەردەمانیکیش کە ئەکرێت ئەوھێ نوێی پۆشنبیرەکانی ولاتی ئێمە بتوانن ئەو ئاستە ئاستەنگەئێ بیری کۆن تێپەرێن، بەلام گەر خوێنەرێکی ئاسایی چەندە بە وتارەکەئێ بەختیاردا بجێتەوھ ئەوھندەئێ تر پاشە پۆژی لا

تاریکتر ده بیټ و هیوای مه زنی نابیټ که بتوانیټ وهك سیاسه تمه داریکی بیلایهنی حزبی گه شه بکات و تیزی جودای هه بیټ. هه چهنده نه مه بونیاد نانی خه ونیکی یۆتۆبی تر نیه له سهرفکری بهختیار، بهلام ئاستی هوشیاری خه لك و هه ولی موته قه گه رای بهختیاره لی، نه وه بهرهم ده هیټیټ.

(٦)

نه وهی نه مرق له گلوبه لایزه یه شنی ده بینین وهك هه موو سهرده مه تراژیدی هه کانی تر سه نه نجام و بهرهمی گلوبه لایزه یه شنی که سه ره تا کانی به گلوبه لایزه یه شنی ئابووری دهستی پیکرد و پاشان ته شه نهی کرد بۆ بواره کانی تر. هه ربۆیه نه م پرۆسه یه له هیومانیهسته فریشته کانه وه نیه بۆ ده ره وه، به لکو به پیچه وانه وه یه. له یه کدانی هه موو دونیا له یه ک سیسته مدا کاریکی کونه و درێژکراوه ی پرۆسه کانی داگیرکاری و ئیمپراتۆریه ته کانه، که له سهرده مه نوێکاندا بهرگی کۆلونیالیزم و ئیمپریالیزم و ئینترناسیۆنالیزمه جیا جیا کانی به بهردا کراوه، نه مهش درێژکراوه ی نه و سهرده مه یه و له گه ل نوێ بوونه وه ی پرۆسه که دا ناوه که شی نوێ بووه ته وه. نه مانه هه مووی له کوندا به هوی سهرداری سه رباری و سیاسیه وه نه نجام دراو، به لام نیسته کای سهرداری زانیاری و کۆپینی کومه لایه تی و سیسته می حوکم پرانی شی گرتوه ته وه. بۆ بهرگرتن به م پرۆسه یه پیویستی زۆری ده ویت، که یه کیک له هه موویان گرنگتر نه وه یه که ناتوانیټ ته کنیکه کانی فره مویش بکریټ، و به کاره ی تانی ته کنیکه کانی شی سته مه به بی نه وه ی بکه ویته ژیر کاریگری یه کیک له هیزه گه وده کانه وه و به ئاقاری قازانجی خۆیدا نه بیات. نه وه ی نه مرق گرو ئیسلامیه کانی وهك جوند و ئیسلام وابهسته ی بوون ته نها نه وه یه که باوه ری وایه له گه ل ستراتیژی زل هیزیکی دونیادا یه کی گرتوه ته وه که نه ویش

مهسه له ی ئیمانه به بهها پیروژهکان که خودی خۆیان باوهریان پیتی و باوه
 پی بوونه کهشیان له پروی مهنتقی بهربهرهکانی نئوان نه و دوو جۆره ی
 گلوبالیزمه وه تا پادهیهکی ژۆر دروسته، له راستیدا مهنتقی نه م شهره مهنتقی
 جیاوازی نئوان دوو بیروباوه و پاشان جیاوازی نئوان دوو بهرزه وهندی و
 جیاوازی نئوان دوو دهسه لاته. کاتیکیش دینه سهر پارتیه سیاسیهکانی
 کوردستان به ههمان شیوه مامه له له گه ل سیاسهتی نهمریکی و پۆژئاواییدا
 دهکه نه. نه م واقعه له سه رجه می یاریهکانی علمانیهت و ئاسمانیهتدا مه له
 دهکات، نه گهرچی له پروی دامه زراوه زانیاری و سیاسیهکانیشدا له دهره وه ی
 واقعی فکری و سیاسی کوردستانه وه هاتن یان له دهره وه ی عه قلی سیاسی
 کوردیه وه هاتن، به لام له پروی کرداریه وه ده چنه وه خولگی ههمان
 بهربهرهکانی. چهند جه سه ریک هیه نه م شیوازه ی ژبانی پی ره وایه به م جۆره
 دهیه ویت په راوه ی دهسه لات بکات بهرزه وهندیهکانی به م جۆره ده پارێزرین،
 چهند جه سه ریکی سیاسی تریش هیه به پیچه وانه وه. بۆیه نه مۆکه ئیمه له
 پرۆسه یهکی هاوته رییداین له ئاست دوو پۆشنیری جیاوازا و رای سییه م نه،
 چونکه رای سییه م و چواره م کاتیکی بوونیان بۆ ده ژمیردریت که بوونه کهیان
 مولکی خۆیان بیت، ده نا به ته نها په تکرده وه ی هه ردوو تیزه که بریتی نه له
 بوونیکی تر. بۆش کاتیکی داوای هه لۆیست دهکات و ده لیت له گه لمای یان
 نه ژمیت؟ داوایه کی واقعیه چونکه بۆ خودی سیاسهتی نهمریکی گه یشتووه ته نه و
 یه قینه ی که به ره ی سییه م له ماوه ی رابردوودا ئامادده نه بوون، بۆش یان
 سیسته می نهمریکی بزوتنه وه ی چه پهکانی له لای خۆی ده میکه
 فۆرما تکردووه، بۆش یان سیسته می نهمریکی ترسی له بزوتنه وه نه تنیکیهکان
 ده میکه په ویوه ته وه، هه روه ها بۆش هیچ به ره یهکی فکری و سه ربازی و

ئابووری و دەسلەلات وەك دەستیكی مەترسی دار بۆ خۆی نابینیتەوه تا هەژماریانكەت لە دەرەوێ هەوێشە لە گەلمایەت یان دژمیت. تەنانەت كەلتور و پۆشنیریەکی لۆكالی بەهێزیش شك نابات تا مەترسی بزاونی کاریگەری لێبكەت. جا لێرهەدا من قسەم لەسەر ئەوەنێ چەندێك سەرۆکی وڵاتە یەكگرتووێكانی ئەمەریكا ئەم گوتارە لە هەست و لێكۆڵینەوێ بونیاد ناوە یان لە نەستی سیستەمەكەیدا سەقامگیر بووین، گرنگ ئەوەیە لەسەر پانتایی کرداری بازار و هێز هێماکان ناشکران.

سیستەمی ئەمریکی پروکاری سیستەمی حەوت جۆر لە مۆنۆپۆلکردنە:

۱. مۆنۆپۆلی فکر و ئایدۆلۆژیا بگۆڕەکان، بە پەرەوێکردنی سیستەمی دیموکراتی، کام دیموکراتیە؟ ئەو دیموکراتیەتە ی کە دیکتاتۆریەتی سەرمايە.

۲. مۆنۆپۆلکردنی دەزگا و دامەزراوە داراییەکان.

۳. مۆنۆپۆلی بێرەر سیاسییەکان، بە پەرەوێکردنی بێریری سیاسی ئەمریکی بە پێی شەریعیەتی دەولی.

۴. مۆنۆپۆلکردنی کەرەستە سەربازیەکان، بە پاشەکشەکردنی تەکنەلۆژیای سەربازی سۆڤییتی و نەبوونی بەرێرەکانی بەرامبەر بازارێ چەك و دەسلەلاتی سەربازی ئەمریکی.

۵. مۆنۆپۆلکردنی کەرەستەکانی ڕاگەیاندن، بە دارشتنەوێ گوتاری ئەمریکی لە ڕێگای دەسلەلاتی حوكمەتە جیا جیاکانەوێ.

۶. مۆنۆپۆلکردنی سەرچاوەکانی زانیاری.

۷. مۆنۆپۆلکردنی تەکنەلۆژیای سەردەم.

له ساتیکدا که سیستهمه کانی دهره وهی بازنه ی سرمایه داری توانای تپه پاندن و راست بوونه وهیان نیه له نیستادا بهرامبه ر ئه و مۆنۆپۆلکردنانه.

وهک فکر لیبرالیزم و لیبرالیزمی نوی دوو دیارده ی بهرهم هیتاوه، نازادی و سرمایه داری جیهانی، سرمایه داری جیهانی بنه ماو که له پوریکه بۆ گلوبه لایزه ییشنی نه مپۆ، به لام نه مه ناوه پۆکی په یامی لیبرالیزم نیه، له هه مان کاتیشدا ناوه پۆک و مه غزای سرمایه داریشه له دونیای نه مپۆدا که کارلیکیکی پیچه وانه ی دروستکردوه له گه ل لیبرالیزمدا بۆ پیکهیتانی ناویته ی فکر و دهسه لات.

نه مپۆ دنیا بهرامبه ر گلوبه لایزه ییشنیکی دوو جه مسهره، هه ردوو جه مسهره که بهراوه ی خویان ده که ن بۆ به نه نجام گه یاندنی پرۆسه کانیان. نه رکی سه رشانی بزووتنه وه هیومانستییه کان په خنه گرتنه له پۆشنییری و کلتوری نه و گلوبه لایزه ییشنه نه ک بونیادنانی خهونی یۆتۆبی له سه ر نیمپاکته ستاتیکه کانی نه و گلوبه لایزه ییشنه ی به دوا ی خۆیدا نه گه ری دروستکردنی سه ددان جهنگی تری پییه و له سه ره تای دروست بوونییه وه له سه ر جهنگ گه شه ده کات. دووهم خال په تکردنه وه ی کارکردنه به و ستراتیژانه ی که گلوبه لایسته کان کاری پییده که ن، له وانه ش تیکشکاندنی هه زری نه وه ی نوی. سییه م و له هه موویان گرنگتر چۆنیته ی پزگار کردنی مۆنۆپۆلکراوه کانه له ژیر دهسه لاتی گلوبه لایسته کانی رادیکالیزمی سرمایه داریدا.

گه ر که مێک بگه پێینه وه سه ر ته وه ری دووهمی نه مپۆی گلوبه لایزه ییشن که بریتیه له جیهانی نیسلامی، نه وانیش تهکنیکی تاراده یه ک سه رکه وتووی خویان

لەبن دەستە و کاری پێدەگەن. هەر وەك باسمانكرد شەپشەپری گڵۆبە لایزەیشنی ئابووری و بازارە جیاجیاكانی بەرھەمھێنانە، كاتیك فكر دەبێتە یەكەمین قوربانی! ئەو لادە پڕ پلانە ی كاك بەختیار دەیەوێت بچووكی بكاتەو، یەكەم كەس بوو كە بە بەیانێکی سیستەماتیک و شیکردنەوێکی زانستی (بەپێی ئیسلام) داوی لە ئیسلامەكان كردوو دوورکەونەو لە کرپینی کەرەستە و بازاری ئەمریکی، تەنانەت یەكێکە لە لۆبێستەكان لە سەر درێژە پێدانی سیاسەتی توندڕە و کارانە ی کۆمارە ئیسلامیەكان و نەتەو ئیسلامیەكان بەرامبەر ئەمریکا. دەرکردنی بەیاننامەکی بن لادن دژ بە بەرژەوێندیەکانی ئەمریکا، کە پێکھاتوو لە دوانزە لاپەرە، لە خۆرا نەهاتوو، هەمیشە دەزانن لە چ گۆشەیەکی بەردەکان دەدەن و چۆن جۆشی جەماوەر و دونیای ئیسلامی دەدەن. خۆ لە خۆرا ئەمریکایەکان باس لە شەپری چارەکە سەددە ی ناکەن، رای دونیای دژ بە ئەمریکا لە پال رای جەماوەری ئیسلامی و لەگەڵ بزووئەو ئیسلامیەکانە، کە لایەنی کەم یەك شەشی دیمۆگرافیایی لەناوچە گرنگەکانی دنیا پێکدەھێنن، ئەمانە گەر وەك حکومەتیش نەبێت وەك گەلان زەمینە ی لە بارە. هەرۆەما چۆن بۆش کوپی کلتوری خۆیەتی ئاواش ئەو حکومەتانەش کوپی کلتوری خۆیان.

فکرەکاریگەرەکانی دنیا بە نمونە باسیان دەکەم و مشتیک لە خەرمانیک، مارکسیزم، کەسانیک هەبوون تەرجەمە ی بکەنە سەر تیۆر و پراکتیک بۆ ژیان و کرداریان پێکرد و دەستیان وەردایە میژوێک کە سەددە یەکی خایاند. ناسیۆنالیستەکان هەندیک دەوڵەت و ئیمپراتۆریتی زەبەلاحیان بەرھەم هێنا. ئیسلامەکان دەنگێکی زوولائی دیمۆگرافیایان بەدەست هێناو خواوەنی چەند ئەمارەتیک بوون تا ئیستاش لە سەر کەلەپووری ئەو ئەمارەتانە دەژین.

لیبرالیزم پشت به ئازادی بازار و بهرهمی نوێ و خۆ نوێکردنهوهی سیستهمی
 بازاری ئازاد و ئابووری ئازاد، سه‌رمایه‌داری نیوده‌وله‌تی و کۆمپانیا فره
 نه‌ته‌وه‌کانی به‌رهم هه‌تا که ئیستا نه‌وانه حاکمی موله‌قی پانتاییه فراوانه‌کانی
 دونیان و خۆیان به‌ بی‌ه‌ری ده‌زانن له‌ جه‌وروسته‌مه‌ سیاسیه‌کانی نه‌م‌پ‌وی
 به‌شهریه‌ت له‌ هه‌رکۆێک بێت و به‌ پێچه‌وانه‌وه‌ خۆیان به‌ چاره‌سه‌ری نه‌و
 جه‌وروسته‌مانه‌ ده‌زانن. هه‌موو نه‌مانه‌ به‌ده‌ر نین له‌ به‌های جوان، هه‌روه‌ک چۆن
 سیاما و سه‌ددای ناشرینیشیان هه‌یه. به‌لام کلتور و فکریک که به‌ته‌واوی
 هیومانیه‌ست بێت نه‌ی توانیوه‌ له‌ تیز و ئاکاریکدا خۆی له‌ هه‌موو خه‌وشه‌کان
 پاک بکاته‌وه، پاشان که‌سیک نه‌هاتوو و به‌م بیروکانه‌وه‌ نه‌که‌وێته‌ گێژاوی یاریه
 سیاسی و ته‌کنیکه‌ سیاسیه‌کانه‌وه‌ که ناکرێت هه‌ج سیاسه‌تمه‌دارێک خۆی لێ
 به‌دور بگرێت.

باشه‌ کوا نه‌و سه‌رکرده‌ سیاسیه‌ی له‌نیوه‌نده‌ هیومانیه‌ستیه‌کانه‌وه‌ گه‌شه‌یکرد و
 ته‌کنیکی سیاسی برد به‌رپه‌وه‌ له‌ به‌رامبه‌ر دژه‌کانیدا، قه‌یزه‌ونه‌کاندا، و ناچار
 نه‌بوو قه‌یزه‌ون ببێت؟ نه‌ی کوا نه‌و هه‌موو وشه‌ جوانه‌ی له‌ گوتاری هه‌زمره‌نده
 هیومانیه‌سته‌کاندا له‌ واقعی سیاسیدا کاری پێده‌کرێت؟ نه‌وه‌ی تو داوا‌ی ده‌که‌یت
 که نه‌و هه‌یزانه‌ نه‌ده‌ن به‌یه‌کدا، ده‌ته‌وێت و ده‌خوازیت به‌شهریه‌ت و کۆمه‌له‌که‌ی
 ئێمه‌ نه‌که‌وێته‌ نه‌و گه‌مه‌یه‌وه‌؟ ئه‌مه‌ چ‌ه‌ند و چۆن واقعیانه‌یه‌؟ له‌ کاتیکدا که له
 کاری په‌خه‌نایی به‌ده‌ر هه‌ج کردگاریکی پێ نه‌ه‌جام نه‌دراوه. په‌خه‌نگرتنی
 سیاسی ئه‌رکیکی سیاسیه‌ له‌ خودی خۆیدا، چونکه‌ سیاسه‌ت وه‌ک زانسته‌یک له
 زانسته‌ مرۆفایه‌تیه‌کان، بریتیه‌ له‌ پیاچونه‌وه‌یه‌کی به‌به‌رنامه‌ی به‌رده‌وام، یان
 گونجاوتره‌ بلێین په‌خه‌نگرتنیکی به‌به‌رنامه‌ی هه‌میشه‌یه‌ بۆ نه‌و تیوری و

میکانیزمه کۆمه‌لایه‌تیانه‌ی بارودۆخی ژینگه‌ی مرقّایه‌تی بۆ سیسته‌مه
سیاسیه‌کان.

سیاسه‌ت وه‌ک که‌ره‌سته‌یه‌کی کۆمه‌لایه‌تی بۆ به‌ره‌و باشبردنی ژبانی مرقّو
شتیکی جیاوازتره‌ له‌وه‌ی که‌ ئیمه‌ وه‌ک چالاکیه‌کی ده‌سه‌للات گه‌ری سه‌یری
بکه‌ین، که‌ ته‌وه‌ری سه‌ره‌کی تیایدا هوکمردن بێت. سیاسه‌ت وه‌ک
که‌ره‌سته‌یه‌کی کۆمه‌لایه‌تی دروست به‌کارهێنراو، چالاکیه‌کی مرقّیه‌ که
ته‌وه‌ری سه‌ره‌کی تیایدا مرقّو. په‌یوه‌ندی حاکم به‌ هوکمراره‌وه‌ یه‌کیکه‌ له
خه‌سله‌ته‌ ئاشکراکانی چالاکی سیاسی و چالاکیه‌کانی مرقّایه‌تی به‌گه‌شتی، گه‌ر
ئهم په‌یوه‌ندی نه‌بی‌ت سیاسه‌ت نابێت دواتر ده‌وله‌ت نابێت و زانستیکیش به
ناوی سیاسه‌ت بوونی نابێت. ئهم سۆنگه‌یه‌ به‌سه‌ بۆ ئه‌وه‌ی بلیین زانستی
سیاسه‌ت ئامانجی سه‌ره‌کی تییدا تیگه‌یشتنه‌ له‌ راستی په‌یوه‌ندیه‌کانی نێوان
حاکم و هوکمراو، پاشان ئاراسته‌کردنیان له‌ به‌رژه‌وه‌ندی مرقّایه‌تی. ته‌نها
له‌م پرسته‌یه‌شدا من ئه‌رکی په‌رخه‌نگرتن به‌ په‌وا ده‌بینمه‌وه‌ کاتیکیش په‌رخه‌
ده‌گیریت که‌ به‌ هه‌موو ئاراسته‌ و هوکار و ده‌سته‌واژه‌ لۆژیکی و واقعه‌یه‌کانی
دیاردیه‌ک ئاشنا بووبین و له‌ نزیکه‌وه‌ کارمان تیادا کردبێت و کاریان تیکردبین.
ئهمه‌ش ئه‌وه‌ناکه‌یه‌نیت که‌ ده‌بی‌ت له‌ سه‌ر ئاستی حزبی په‌راوه‌ی سیاسی
بکری‌ت یاخود ئه‌رکی پۆشنبیر ته‌نها په‌رخه‌نگرتن بێت و هه‌یجیتر، له‌ راستیدا
سیاسه‌ت به‌شیوه‌یه‌کی ناراسته‌وخۆ ئه‌رکی هه‌موو کۆمه‌لگایه‌ و په‌راوه‌ییشی
ده‌که‌ن به‌ راسته‌وخۆییش پێشه‌ی سیاسه‌تمه‌داره‌کانه‌ و مانای وانیه‌ که‌ ته‌نها
سیاسه‌تمه‌دار ده‌بی‌ت له‌ پانتاییه‌کی حزبییدا چالاکیه‌کانی خۆی په‌راوه‌بکات.

له میانه‌ی ئەم باسەشەوێ پرسیاریکی تر بۆ من دێتە ئاراوه که ئەویش، کە
رۆشنبیر سەری لێدەشیوێت؟

کاتیەک رۆشنبیر نەیتوانی واقعی خۆی بخوێنیتەوه و له جوغزه‌کانی خۆیدا
خولایه‌وه! یان کاتیەک خوێندنه‌وه‌ی واقع ناچاریکرد راستیه‌کان به
په‌رده‌پۆشکراوی ببینیت! کاتیەک هه‌رمه‌ند نایه‌وێت به‌شداری پراکتیکی گۆپان
بکات یان له واقعه‌دا به‌شداری ناکات، ئەوه سهرئه‌نجامی ئەو سهرلێشیوان و
په‌رته‌وازه‌ بوونه‌یه‌ له ئەندیشه‌کانی خه‌یالات و خه‌ونه‌ په‌میه‌یه‌کانی ئەو
هه‌رمه‌ندانه‌دا. بۆیه‌ باشتره‌ بیرى تیز و خه‌یالاتی جوانی خۆیان به‌ره‌و
ئه‌ده‌بیاتی سه‌رده‌م به‌گه‌ر بخه‌ن، چونکه‌ لێکدانه‌وه‌ی سیاسی و تیزى سیاسی
به‌وانه‌ نایه‌ته‌ به‌ره‌م، گه‌ر خۆشیان پێیان وابێت که له ده‌ره‌وه‌ی بازنه‌ی کارى
سیاسیدا یان ئەزموونی سیاسیدا ده‌توانن به‌ په‌خه‌نى سۆز هه‌ژین و هاوشیوه‌ی
په‌خه‌نى ئەده‌بی کاریه‌گرى له‌سه‌ر واقعی سیاسی به‌رجه‌سته‌ بکه‌ن.

له پانتاییه‌ سیاسیه‌کاندا پێویسته‌ هه‌رمه‌ند هیواى گۆپان و گۆپو تینی گۆپینی
تیادا هه‌بێت، هه‌روه‌ها ئاماده‌یه‌ت کاربکات ئەگه‌ر چى به‌ دلتیایه‌وه‌ هه‌موو
کات به‌ره‌نجامی کاره‌کانی پۆزه‌تیف نابن. ئا لێره‌دا دوو جۆر بویری مه‌رجن و
مه‌رجی پێشینه‌یی خوازاوان، بویری کارکردن بۆ گۆپان و به‌ره‌نگار بوونه‌وه‌ی
ته‌نگه‌یه‌یه‌کانی ئەو کاره‌، دووه‌م بویری له‌ نه‌ستۆ گرتنی به‌ره‌نجامی هه‌له‌کانی
کارکردنی سیاسی له‌ پێناو گۆراندن. که ئەمانه‌ هه‌مووی له‌ هه‌لوێستدا خۆیان
ده‌بیننه‌وه‌، کاریکی ئاسانه‌ راسته‌وخۆ خۆمان به‌ه‌وینه‌ داگرتنه‌وه‌ و تێکشکاندنی
دیارده‌ و سهرئه‌نجامه‌کانیان، به‌لام له‌ نه‌ستۆگرتنی ئەو به‌رپرسیاریتیانه‌ زۆر
زیاتر گرانه‌.

سەددەى بىست و يەك كە بەختيار عەلى باسى دەكات هيجى ترنيه بەدەر لە
 دريژەى سەددەكانى راپردوو هەروەها ژمارەى سەددەكانيش تەنها بۆ تۆمارە،
 كات و ماوەكاتىەكان تەنها بۆ ناسىنەوەى دياردەكانە، شەرم لە دياردەكاندايە
 نەك لە سەددەكاندا ئەوەى شەرمترىشە ئەوەى لە بەرامبەر دياردەكاندا پۆشنبىر
 ببێتە تەماشاوێ. ئەمەى سەرەتای یۆتۆبیا كە خۆبەستەو بە كاتىكى ديارى
 كراووە دەست پێدەكات و پۆشنبىر و بزائىت ئىتر تەواو بەلگە سەرچەم
 كاتەكان دريژەى يەكتەن و بەو شىوەى ئەفسووناوى نى بە هاتنى سەددەىەكى
 نوێ هەموو بىركردنەو و دياردەكان بگۆرێن. سەرەتای دەست پێكردنى
 پەرەگرافەكانى بەختيار عەلى، خۆى لە خەمى بەرپرسىارىتى بەدوور دەگرێت و
 دەيهوێت بلىت ئەو هەلوێستى مە ((نا بۆ سىياسەتى رۆژئاوا، نا بۆ سىياسەتى
 رۆژھەلات، نا بۆ حيزە كوردستانىەكان بە گەرەو بچوكەو، نا بۆ
 ئىسلامىەكان، نا بۆ هەموو ناكانى ئەم سەردەمەو منيش نا كەى خۆم هى
 خۆمە و بۆخۆم))، جا گەر ئەمە ئەركى ھزرمەند بىت، ئەوا بەرەوانبىژىەكى
 جوان هەموو بە كۆرسىك پىكەو بلىن نا! خۆ ئەگەر فەلسەفەشە هەموو
 دەمىكە دەلىن تەنانەت زۆر پىش ئىمەش وتوویانە نەفرەت لە شەيتانەكان و
 سلاو لە فرىشتەكان.

گەر بەمانەوێت زانستىانە و بابەتىانە لە تەوەرەكانى ئەم جەنگە بدوین ئەوا
 بەتەنها تیرۆر نى كە رەووخسارىكى پىبەخشا بىت، بەلگە لە هەمان كاتدا
 جىھادىش رەووخسارىكى ھاوشىوەى پى بەخشاو. ئەمانە سەرچەم بۆ

پروسیه کی گهره تر نهجام دراوڼ که نهویش دهسه لاته له نیوان رهوتی
گلۆبالیزم و پلانی گلۆبالیسته جیاوازه کاندای.

دونیا ی نیمړۆ و دوینی جیاواز نیه بهرام بهر تیرۆر و جیهاد، نهوه کاتیک بۆ تو
دهرکه وتوو که رقه کانیان به کوشتن بهیان ده که ن؟ ئانه مهیه قهیرانی
پوشنبیره کانی ئه م سهرده مه، نهی چنا ههستکردن به م قهیرانه و وه حشه
شاراوه کانی ناو نه و دوو جهستهیه له بهیانی گرو ئیسلامیه کاندای به دی ناکرین یان
له خه لاته کانی کلنتوندا، که نه گهرچی پیویست بوو هر له سهره تای
نه وه ته کانه وه ئه م دیاردهیه ههستی پیبکرا بایه. به دلنیایشه وه تا
مروقدۆسته کان ته رحی عه مه لی و چالاکیان نه بیئت تا پوشنبیره کان له قوزاغه
نیه نه دهره وه بهرده رگای جهنگه کان چۆل نابن.. قهیرانه کان له وه دایه له پاش
ههشتا کانی سه دده ی پابردوو وه مه ودا سیاسیه کان و سیاسه ته داره کان زۆر
به سانای کاریه گری له سهر دهسه لاتی پوشنبیر و هزرمه نده کان جیده هیلن و به
پیچه وانه وه نه وان ناتوانن نه خشه سیاسیه کان به باریکی تردا وه رچه رخیتن.
گیرۆده بوونی نه و دهسته هه لێژارده یه ش به کلتوریکی دیاریکرا وه له لایه ک و
دوو جه مسهری پیشکوتنه ته کنتۆلۆژی و ئالۆژی بوونی بارودۆخه ئابووریه کان له
لایه کیتروه، هۆکاریکی سهره کیه بۆ نه زۆکی به ره مه هینانی بیریکی پۆزه تیف
که توانای له نه ستۆگرتهی کوکردنه وه ی داتا و لیکدانه وه، داتا و به ره مه هینانی
تیژی سیاسی زانسته هه بیئت بۆ کاری عه مه لی گوپینی پایه گا سیاسی و
ئابووری و کۆمه لایه تیه کان. ستراتیژ ستراتیژی جیاواز ترکردنی جیاوازیه کانه،
ستراتیژ ستراتیژی دهره فته نه دانه به پراکتیزه کردنی نه و تیژ و ئامانجه ته بایانه
که به ره ی دهره وه ی دهسه لاته باوه ریان پییه تی.

له م پانتاییه دا که کاری فکری و سیاسیش دووچاری بووه پۆشنبیره کان و خۆ به هزرمه ند زانه کان بوونه ته دایه مۆیه کی چالاک بۆ هه لسوراندنی هوشیاریه به کاربراو هکانی سه رده می گلوبه لایزه یشنه جیاوازه کان، و متکردنی به دیار که وتنی جیاوازی بنچینه یی له سه ر ئاستی مروفدۆستی و هاوکی شه ی باش و باشتر و باشترین ئه لته رناتیف له پانتایه کاندایه سپاونه ته وه، که جاریکی تر هیچ کام له پراکان ناچنه ژیر باری ئارگیومینتی لۆژیکی و زانسته ی وه، به لگو سه رجه م له لۆژیکی به رژه وه ندیه کانی ده سه لاتدا گه مه ی سیاسی راسته وخۆ و ناراسته و خۆ ده که ن کاتیك ئینتیما ده که ن بۆ ده سه لات کاتیکیش ئینتیما نا که ن گه مه یان پیده کریت.

لیته ردا و له پانتاییه سیاسیه کانی سه رده می گلوبه لایزه یشنی رادیکالیزمی سه رمایه داری و فه راهه م بوونی که رسته جیا جیا کاندایه بۆ په یوه ندی و دایه لۆگ، له بانگه شه ی قه شنک و جوان بۆ دیموکراسیه ت و ئازادی رادا، تا چ ئاستیک پۆشنبیره کان ده توانن سه رجه می کۆمه لگاکان به ناراسته یه کی هیومانیه ستیدا به رن. کۆمه لگاکان و مروفه کانی به رهه م و زاده ی کلتوری خۆیانن که هیچ کام له و کلتورانه به ده رنن له پاکی و پیسی یان وه ک فه لسه فه کانیا ن ده لیت به ده ر نین له چاکه و خراپه یان خیر و شه ر. کارکردنی خاوه ن به رژه وه ندیه کان له بواری سیاسیدا و کاریگه ری جیه یشتن له سه ر پرۆسه سیاسیه کان توانیویه تی به شیوه یه کی پراگماتی و ته کنیکیکی زانسته یانه و ته کنه لۆژیایه کی مۆدیرن په راوه ی به کاره ینانی سه رجه م خیر و شه ره کانی ناو ئه و کلتورانه بکات له پینا و قازانجه کانیاندا، حزبه سیاسیه کانی لای ئیمه یه ش به شیکن له و واقعه . پۆشنبیره کان به شداری سیاسی و کاریگه ری سیاسی خۆیانیا ن به نا

پاسته و خۆیی قبوڵکردوه له سهر ئاستی پووکاره کان خۆ گهر زۆر بویر بوو بن کهمیک له سهر ئاستی فشار و پهراوه کردنی فشار پهراوه یان کردووه.

(٨)

تا ئیستاش هیچ مانایهك نه به خشر او به دیموکراسیهت له سهر ئاستی پیوستیهکی لۆکالی و پهراوه کردنی نازادی له کوردستاندا که زاده و دهراویشتهی کۆمهلی کوردستان بێت یان ستراتیژیکی سیاسی بۆ واقعی عێراق دابڕیژتیهوه. پاسته ئه و ستراتیژ و دارپشتنه وانه ئهرکی سهershانی هیزه سیاسیه کانه به لام هیزه سیاسیه کان ناچارن تیگه یشتنیان بۆ ئه و راستیانه له سهر بنه مایه کی تیوری ده ره کی بێت کاتیك پۆشنبیر و سیاسه تمه داره کانی ئه م ولاته ته نها په راوه ی سیاسی حزبیانه پهرت ده که نه وه و بۆ خۆیان پێیان په وانیه وه ک سیاسه تمه دارێکی بێلایه نیش کاریکه ن له ناو واقعی کوردستاندا، جا ئه مه هۆکه ی ده که پێته وه بۆ ئه وه ی ته نها باوه ریان وایه ده بێت سیاسه ت له چوارچێوه ی حیزبه کاندایه بکریته، باوه ریان وایه سیاسه ت مه ترسی داره و کاره پۆشنبیره کان ئاسانه ترن و ده توانن له رێگه ی په خه نگه زاریه وه ئه و ئهرکه ببینن یان باوه ریان وایه سیاسه ت کاری ئه وان نیه و ته نها ده کریته له که مه سیاسیه کاندایه به کاری بێرێن.

گه ریپێنه سهر ئه و دیموکراسیه ته ی ئه مرق له پانتاییه جیا جیاکانی دونیادا په راوه ده کریته ناچارین پیاچوونه وه یه کی واقعیانه بۆ هۆکاره کان و مه ترسیه کانی ئه م سیسته مه بیر لێ بکه ی نه وه پێش ئه وه ی جه نگه کانی داها توو پوو بده ن، له راستیدا ئه و جه نگانه به ته نها هه ناردیه قه یرانه کانی پۆژئاوا نین بۆ پۆژه لات ئه وه نده ی جووته کی نیوان دوو سیسته می جیاوازی دوو کلتوره،

که به کیکیان له خودی خۆیدا ماسۆشیه تی په راوهی ده سه لاتی
 دیموکراسیانه ی سهرده می پتیقبووله بۆ تاك له پۆژئاوا دا و نه ویتریان له
 چوارچینه ی په هنده نا ئازاده کانی خۆیدا ته نها پوهه گه شه بریقه داره کی
 دوونیای سهرمایه داری پیّ په وایه گهر له سهر حسابی ئازادیه کی بیّ
 جه وه ریشدا بیت به ناوی دیموکراسیه ته وه. نه مه شم پیّ سه یر نه کاتیک
 ژینگه ی په روه رده یی هه مه چه شنی دانیش توان له سهر بنه ما فه لسه فیه کانی
 جه واشه کردن به ریوه بجیت.

گەر سیستەمی دیموکراسی که له دونیادا بانگەشەى بۆ دەکړیت ړیگه به خوی بدات، نه‌وا زۆر دەمیگه کاتی نه‌وه هاتووە پیاچوونه‌وه و خویندنه‌وه‌یه‌کی تایبەت هەبیت بەرامبەر خودی دیموکراسیەت که وه‌رچه‌رخاوه‌ته سەر دیکتاتۆریەتیکی پەنهانانەى سەرمايه و هیزی به‌هیز. له هەموو نه‌و فۆرمانەى دیموکراسیەتدا کاتیگ پیتاسه و بانگەشەى بۆ دەکړیت، گەل سەر‌وه‌ره و بە‌شداری بریاری سیاسى ده‌کات، بە‌لام بابێینه ناوه‌ړۆک و راستیتی بریاری گەل، نا‌کړیت لی‌ره‌دا باس له پیکهاته‌ى سۆسیۆلۆژى و سایکۆلۆژى گەل بکەین وه‌ك گزۆیه‌کی گە‌وره، با‌شتر وایه ږووکار و نا‌کاری دیموکراسیەت باس بکەین له با‌شترین فۆرم یان پ‌رانسیپی ږۆسه سیاسیه‌که خۆیدا.

دیموکراسیەت سیستمێکی ژیاڵە کە ھوكمی گەل دەکات، لە ژێر سایەی ئەم سیستمەدا گەل بەشێوەیەکی راستەوخۆ یان لە پرێگای نوێنەرە ھەڵبژێراوەکانەوە پیاوێ دەسەڵات و سەرۆکی خۆی دەکات.

بەم جۆرەش وایپێناسە دەکرێت، گەر دەوڵەتیکی دیموکراتی توانی دەزگاکانی پادەربێرین ئازاد بکات، یەكسانی دەرفەت و ھەستی تەبایی بەرجەستە بکات ئەوا لە پەڕووی دیموکراسیانەوێ قبوڵە. کەواتە ئازادی سیاسی پێویستیەکی ھەنووکەیی و ھەمیشەیی دیموکراسیەتە.

تاکە پەروکاری پۆزەتیفی دیموکراسیانە ی ئەم قۆناغە سیاسیەکی کۆمەڵگای مەرفەئەتی لە ئازادی پادا بەدی دەکەم، کە ئەوێش کەوتووێتە ژێر گوشاری فاکتەرە جۆراوجۆرەکانی بەرزەوھەندیوێ لە پەڕووی ەمەلیوێ، بەبەردەوامی مەترسی ەمە لەسەر دەستەبەرکردنی ئەو ئازادیەکی پێ، گەر پەراوێ سیاسی وەك بێ لایەنی حیزبی لە دەرەوێ دەسەلاتە سیاسیەکانەوێ نەبێتە ئەرکی پۆشنبیر. ھەر لە چاکە و خراپەکی کلتورەکانەوێ دیموکراسیەتیش کەرەستەکی بێخەوێش پێکێرێتەوێ نێو بەرەو ھیومانستی بوونی کۆمەڵگا و مەرفەئەکانی ئەو کۆمەڵگایانە. بەپێویستی دەزانم یاس لە پەروکاری بێقەدار و پەروکاری تەراژیدی دیموکراسیزم بکەم بە ھەر تەرزێک پەراوێ دەکرێت و ھەرمیکانیزمیکی بە ەمەلیکردنی ەبێت.

پەروکارە بێقەدارەکان: لە راستیدا گەل لە پێگای ھەلبژاردنەوێ دەسەلات ھەلدەبژێرێت و ئەو دەسەلاتەش کاتیە و بە پێی یاسا پارێزگاری لە گەل دەکات و ھۆکمیان دەبات بەرپۆو. کە ئەمەش بۆ گەل دیموکراتیزەکراوێ جیا جیا قەوارە بچوکتەرەکانیش راستە. گەل بەم جۆرە خۆی بپار دەدات و لە ناو خۆیدا ھۆکمران و دەسەلاتی بپار ھەلدەبژێرێت. ئەمەش سیستەمیکی قەشەنگەو بێگەردتر لەمە لە دنیادا پەیدا نابێت، بەلگەش بۆ ئەم مەبەستە، گەل گەلیکی ئازادە لە پادەربێریندا بەپێی یاسایەك، تاکەکانی گەل ئازادن چ کارێک و چۆن

کارێک بکەن بە پێی یاساکانی کارکردن، ئازادن لە پەيوەندەکانیاندا بە پێی یاسایەکی هەروەها لە ڕووی سیاسییەوە ئازادن چ جووێ پارێزێکی یاسایی هەڵبژێرن یان سەر بە چ قوتابخانەیەکی فکری بن. لە پال ئەمانەدا ئاستەنگ نیه گەر تاکی نەتوانیت هەڵبژاردن بکات لە ناو ئەو هەمەڕەنگیەکی باخچە دیموکراسیەکاندا. تاکی نەتوانیت هەول بەدات تا باشترین هەڵبژاردن ئەنجام دەدات کە لە گەڵ خواستی ئەودا یەک دەگرێتەوە، لە راستی دا ئازادە بۆ خۆ قانکردنەو و پەسپۆرپیون بۆیە ئاستەنگ نیه کاتیکیش دیتە سەر ئەزموون یان پێوانەی ڕا جۆراو جۆرەکان، ئەوا پێوانەی بێخەوش هیه و کە ئەوانیش لە چوارچێوەی هەڵبژاردن دا ڕێکدەخرێن.

سەرەتا هەمووان ئازادن بۆ خۆ پالۆتن لەسەر ئاستە جیاچیاکان، پاشان ئەوەندە قۆرم و جۆری جیاواز پالۆتوراون جیاوازی ڕای تاکەکەس لە گەڵ سەرچەم قۆرمەکاندا نزیک دەبنەو لە ئەمان. لە قۆرینیکی تری هەڵبژاردندا زۆر ئازادانە نەتوانیت هەڵبژێرت، یەکسانییەکی بێ هاوتا هیه و هیچ جیاوازی نیه لە نێوان کارتەکانی دەنگدانی ئەحمەد و مەحمودا. پێوانەش زۆرینهی دەنگە کە شەرمی لە کەس نیه، لێرەو دونهیا چەند بێگەرە چەند یەکسانبخوێزە.

دوایار کە ئەنجامەکان دەرکەوتن، گروپ و کەسایەتی سەرکردە لە لایەن کەلهووە هەڵبژێردرا، دەسلەتیا نەدریتە دەست و پاشان بەپێی دەستور و یاسایەکی هەمووان یەکسانن لە بەرامبەریدا، وەلامی داخواریەکانی زۆرینه دەدەنەو و حوکمی هەمووان دەکەن. پاش تێپەڕپیونی ماوێەکی یاسایش جاریکتر پڕۆسەکان چەند بارە دەکرێنەو. بەم پێیە کۆمەلگا بەشیوازیکی

ناشتیانە بەرەوپێش دەچیت، ئەوەی نەفرەتیش لەم سیستەمە دەکات
تۆقێنەرە و کەسیکی نەفرەت لێکراوە.

پووکەرە تراژیدیە کە: ئەم پووکەرە، پووکەری عەمەلیە و بەرەیی هیومانایستەکان
لە میژوودا تەنھا تیۆریزەکردنە کە یان کەوتە ئەستۆ، لە راستیدا جیاوازیەکی
ئەوتۆی نیە لە گەڵ سیستەمە دیکتاتۆریە تاک پەهەندەکاندا. لێرەدا تەنھا بەو
جیاوەکریتەو کە دژی دیکتاتۆریەتە بەلام نەک هەر چارەسەری نایە کسانێ و
چەوساندنەوێ نیتوان مۆقەکان بۆیە کدی ناکت، بەلکو لە کەناله ئاوەلاکانی
نازادیدا پای نازادانەیی خەلک دەخەسێت.

گەل لە پڕۆی چۆن و چەندەو بە دوو هاوکێشە پێناسە دەکریت کە لە پەراو
دیموکراسیەکاندا تەنھا تایی تەرازووی چەند مامەلەیی پێ دەکریت، گەل
پێکدیت لە زۆرینە و کەمینە، گەل پێکدیت لە هەلبژاردەکان (نێگەتیف و
پۆزەتیف)، بەهێزەکان و تۆرمالەکان. لە پڕۆی سیاسیەو لە چەند و چۆندا
گەل لە پڕۆسەیی هەلبژاردن و خەونەکان و گێلکردنەکانی هەلبژاردندا بە زۆرینە
بەپیار دەدات کە هیچ پەیوەست نیە بە چۆنیتی بپیارەو. ئەم زۆرینەیی زۆر
گێلانە بپیارێ سیاسی ناراستەوخۆ دەدەن بۆ پاراستنی دەسەلات و
گوێزانەوێ سەروەری بۆ بەهێزەکان، کە پاشکاوێ دەلێن خاوەن
بەرژەوێ بەهێزەکان.

بەشیوەیەکی واقعی بەهێزە بەرژەوێ دارەکان دەبنە خاوەن دەسەلات،
ئەگەرچی هەندێ کات لە شیوەی دەسەلاتدان و هەندێ کاتیش تەنھا بپیرەیی
پشتی دەسەلاتن. واتە لە پڕۆی فۆرمالیتیەو یان ناکارەو دەسەلاتن. ئەم

دهسه لاتە بپاری قە دەغە کردنی شوپش و سه رکوتکردنی هه لێژاردە نه یاره کان
 ده دات به پیتی یاسای ژماره (س) هه مان یاسا نازادی بۆ لاوازه کان
 ده په خستینیت تا به ربیره کانی بکه، به لام به ربیره کانی لاوازه کان ده بیت چ
 توانایه کی هه بیت و له چ ئاستیکی به ربیره کانیدا بیت. هه روه ها تۆرماله کانیش
 نازاد ده کات به ته واوی. دیاره ئه مانه قوناغی خۆی هه به که پیتناسه ی تاک له
 ناو گرۆدا بکات و ساغی بکاته وه تۆرماله یان هه لێژاردەیه کی نه یار به
 ده سه لات، خۆ پاستریشه بلێنن ناکۆکه له گه ل تیزه عه مه لی و/یان
 ستراتیژیه کانی ده سه لاتدا.

ناکامه کان، ژیا نی ئاسایی چیژی نامینیت، به لام وه ک نازاریکی هیواشه و
 به ره به ره به ره و مه رگ راپیچی بیده رفته کان ده کات. ئه و نازاره توندوتیژه نیه
 که له سیسته مه دیکتاتۆریه کاندایا به رجه سه ده کړیت به زه قی و له بری
 جه سه کان نه سه کان و گیرفانه کان نازار ده بینن، ژیا نمانایه کی نامینیت.

ژیا نی سیاسی به پیتی یاسه ک نازاده به پیتی ده یان یاساش قە دەغە یه، ئایا
 دیموکراسیه ت وه ک سیسته م رێگا به خۆی ده دات بیریکی سیاسی رادیکال نازاد
 بکات و په راوه ی سیاسی خۆی بکات بۆ کۆکردنه وه ی خه لک له ده وری
 دیارده یه ک، به م به لگانه ته نانه ت چاکسازیش ده بیت له گه ل به رژه وه یندی
 ته وژی به هیزدا یه ک بپته وه، ده نا به ره وتیکی نا په وا له قه له م ده دریت. با
 که میک ساده تر بیر بکه یه وه، کاتی که بریاریکی کۆ خۆکوژی له ئارادا بیت،
 وه ژۆری نه په سه ندی بکه ن ئه وا بریاریکی یاساییه. بۆیه کاتی که به رژه وه یندی
 به هیزه کان له پوهی کرداریه وه ببیته ستراتیژیه کانی حوکمرانی ئه وا زۆر
 به سانای ده توانین بلێن که دیموکراسیه ت حوکمی نه فامه کانی کۆمه لگایه جا

ئەگەر زۆرىنەش بن. ئەمەش داڭكى كۆرۈنۈش نە 'لە' حۆكىمى دىكتاتورىيە
 ئەۋەندەي كە دەتوانىن بىلەن نەسىستەمى شورايى ئىسلامەكان و نە شىۋازى
 ئەمىركىيەنە بۆ دىموكراسىيەتى سەرمایە ئەۋ چارەسەرسازە سىجىرىيە بۆ
 كۆمەلگەي ئىمە، لە كاتىڭدا بەستىرەنەۋەي سىياسى كوردستانى عىراق بە
 عىراقەۋە واقعىكى سىياسى و كۆمەلەيەتى تاللى ئەمپۇيە، ئەمە لە لايەك و
 مەترسىيەكانى نەبوۋنى پىنئاسەيەكى واقعى كوردەكانى عىراق بۆ ئەۋ
 دىموكراسىيەتەي خەۋازيارن لە داھاتوۋى عىراقدا لە لايەكىترەۋە نا ئاشكرىيى و نا
 ئامادەيى ھەزمەندەكان پىشان دەدات لە بەرامبەر سىستەمە سىياسىيەكاندا.

گەر بىر لەرۋللى سىياسى پۇشنىبىرەكان بىكەينەۋە لە سەردەمى نە فى كۆرۈنى
 ھىزبەكاندا تەنھا لە چۈرچىۋەي سىياسەتمەدارى بىلەندە دەتوانىت
 پىنئاسەبىكرىت كە ئەمەش ئەرك و ماندوۋ بوۋنىكى زىياترى لە پەخىنەگرتن
 دەۋىت، دەنە گەر ھاۋىيەشى سىياسىيەنەي ئەۋ گرو و دەستە ھەلپۇزدارەنە لە
 چۈرچىۋەي ئەدەبىياتىكى بەكارھىنراۋى (ئىستەھلاكى) سەردەمى
 گەۋبەلەيزەيشندا سەير بىكەن بىگومان ئەۋانە دەبنە پاشكۆي
 دياردەسىياسىيەكانى سەردەم و دەكەۋنە پەراۋىزى مېۋەۋە لەبرى
 كاراكتەرايزەكۆرۈنۈش كرىتەيىف و ئاكتىف دەبنە كاراكتەرىكى پاسىفى جەستە
 كۆمەلەيەتەكان.

(۹)

لە ھەموو ئەۋ تىۋورى و سىستەمە سىياسىيەنەدا، سىياسەتمەدارى بىلەن
 كارىگەرى خۆي ھەبۋە ئەگەرچى لەسپەرى سىستەمە پىنئاسەكراۋەكانىشدا

کاریانکردییت یان پارێزراڤن، که ئه وهش بۆ خۆی نهیینی دیاردەى جهور و ستمه له سهردهمه جیا جیاکاندا.

سیاسهت ئه و که رهسته کۆمه لایه تیه که به هۆیه وه ده توانریت کاروباری گشتی کۆمه ل رێکبخریت، ئالێره وه سیاسهت مه دار ناوی بکه ره، واته ئه و که سه ی کاروباری کۆمه لگا رێکده خات یان له کاروباری کۆمه لگا ده کۆلیته وه. ئه و کۆمه لگایه له چوارچێوه ی پێکهاته یه کی دیاریکراوداییت وه که ده ولت، نه ماره ت، هه ریم یان هه ر پێناسه یه کیتری کۆن و نوێی هه بیته.

زۆریه ی پێناسه کان کاتی که پێناسه ی سیاسهت ده که ن وه که هاویه شیکردن له کاروباری ده ولت یان چالاکیهکانی ده ره وه و ناوه وه ی ده ولت پێناسه ی ده که ن، دواچاریش به به رپێوه بردنی کارگێری ولات ناوده بریت.

ئه و پارسه نگه ی لایه ندار و بێ لایه ن به لایه کدا ده خات، ئازادیه، ئازادی هه لێژاردن، ئازادی بیروپا، ئازادی بریاردان. هه موو ئه که ره کان ئاوه لان، به لام تا چ راده یه که تاک، مروف، ئازاده چ ئه که ریک هه لێژریت یان پێی هه لده بژێردریت؟ کاتی که مروف دیته سه ر هه لێژاردن ئه وایه بیر له له ده ستدانی به شیک له ئازادیهکانی ده کاته وه، که رچی ئازادانهش بریاری هه لێژاردنه که ی بدات.. هه میشه مروف بیرده کاته وه له په یوه نده یه کان، مروفی سیاسى، سیاسهت مه دار، به ده ر نیه له و بیرکردنه وانه ئه که ر زیاتر له مروفی ناسیاسیش بیرنه کاته وه، مه به ست ئه و که سانه یه که به پیشه سیاسهت ناکه ن. کاتی که مروف بیریکرده وه له ساته وه ختی بیرکردنه وه که یه وه ئازادی بیروپاوه پهکانی خۆی سنووردار ده کات، (به تێپه رپوونی کات و هه لێژاردنی به رده وام بیروپا که

جیگیر دەبن پاشان خالەکانی وەرچەرخانی بیروباوەر بەرەو پیربوون و لاوازی و دواتر بەرەو مردن دەپۆن ئەگەر بەردەوام لە پیاچونەووەیەکی زانیاری و قەوارە دۆگماکان خۆی دەرباز نەکات.

مرۆڤ بە شیوازی جیا جیا لە قەبارە کۆبوووەکاندا کاری سیاسی خۆی دەکات، کاتیکیش دەبێتە پیشەگەر لە بواری سیاسیدا ئەو قەبارانە دەبنە ژینگەی دەستوری بۆ ژبانی کارکردنی سیاسی. ئەو قەبارانە بۆ خۆیان و کارکردنیان چەند ناویکیان بەخۆیان پەوابینیوە وەک گرووی سیاسی، ئایدۆلۆژیای سیاسی، پارتی سیاسی و بزوتنەوێی سیاسی.

ئەو مرۆڤانەی ئەنجامی بیرکردنەوەکانیان بپاری هەڵبژاردن دەدەن بۆ کارکردن لە کاروباری کۆمەڵدا بەشیوازیکی سیاسی، گومانی تیا دانیه که له پووی فەلسەفی و بیرى سیاسیانەووە لایەنداری بیریکی ئازادانەى خۆیان دەکەن، بەلام لە پووی فۆرمالیەووە لە گەڵ هیچ ئۆرگانیکی سیاسیدا تەبا نابن تا ئەو ناستەى ببنە بەشیک لەو ئۆرگانە، ئەمەش بۆ خودی خۆی نەبوونی لایەنداری ئۆرگانیکی سیاسی دروست دەکات. ئەم خالەش ئەووە ناگەیهنیت که تەنها کارکردنی سیاسی کارا، دەبێت لە چوارچێوەى ناو و پێناسە ئۆرگانیککراوەکاندا چالاکیه سیاسیهکانى بەئەنجام بگهیهنیت. چونکه تاك، بچوكترين يهكەى کۆمەڵگا، خوازیاری گۆرپنەکانەو ئەلئەرنەتیفی زانستیش بەتەنها بە ئۆرگانە زەبەلاح و گرمۆلەبوووەکانەو نەبەستراوەتەو، بەتایبەت ئەوانەى بەپووی ئایدۆلۆژیا و بەرژەوهندیهکانیاندا داخراون.

نەبوونی سیاسەتمەداری بێلایەن سەلمانندیکی پراوپری نەبوونی ئازادی سیاسیه، بە درێژایی میژوو سیاسەتمەداری ئازاد و بێلایەن لە ھەموو سەردەمەکاندا کاریانکردوو و شۆینکەوتیان دیار بوو، گەرچی زۆر چالاک و کاریگەریش نەبووین.

بابەت بەشیوەیەکی سەرەکی خوازیارە بچینە سەر باسی بێلایەنی سیاسی و کۆمەڵی ئێمە. لە کۆمەڵگای ئێمەدا لایەنداری سیاسی چی شتێک جیاواز ناکات لە لایەنداری بۆ پارتیکی سیاسی ((لایەنداری حزبی)).. لە کۆمەڵگاکەماندا و لە بواری سیاسەتدا بەشیوەیەکی پیشەگەری سیاسەتی بێلایەن نەبوو، گەر ھەولتیکیش ھەبوو بۆ ئەو چوارچۆیە لیۆکۆلێنەو ئەکادیمیەکانەدا کاری کردو، یان پۆشنبەرەکانی بواری ئەدەبیەکان زۆر بە ترس و دوودلیو بەشیوەیەکی غەریزی بەشداری سیاسیانەیان کردوو. ئەمەش لە بواری کرداریدا بەرجەستە نەکراو، کاتیکیش کە پەراوێ سیاسیانە بێلایەن پیشەگەرێک نەبوو، ئەوا چالاکانە لە بواری گۆرپینی کۆمەڵگادا جێدەستی دەرناکەوتوو و ناکەوت.

پارتی سیاسی لە میژوودا ئەنجامی زنجیرەیک چالاکێ مۆیی دروست بوو، ھەر یەکێک لە پارتە سیاسییەکانیش لە دنیادا خەسلەت و تایبەتمەندی خۆیان ھەیە. لە پەروێ سیاسییەو ناکرێت بە شیوەیەکی زانستی پێناسە بۆ پارتی سیاسی بکەین.. ئەم دیاردەیش دەگەرێتەو بۆ چەند ھۆکاریکی واقعی کە لە ھۆکارانە، ھۆکاری ناوەکی ناو پارتە سیاسییەکانە: پارتە سیاسییەکان لە لایەن کۆمەڵێک خەلکی دیاریکراو و بەرپۆ دەچن و سەرکردایەتی دەکەن کە جیاوازن لە پارتیکی تر و ھەرگیز دووانێک لە پارتانە نیە کە لە یەکتر بچن. ئەم جیاوازیە خەسلەتی جیاواز بە پارتەکان دەبەخشێت بۆیە گەر لیۆکۆلێنەو

زانستی بکهین پئویست دهکات له سهر پارتیکی دیاریکراو لیکۆلینه وه بکهین که دواتر بۆ پارتیکی سیاسیت به کار نایهت و نه و جۆره لیکۆلینه وه یهش زیاتر دهچیته خانهی لیکۆلینه وه میژوویه کانه وه نه ک شیکاری و جیبه جیکاریه سیاسیه زانستیه کان.

ههروه ها هۆکاری دهرهکی له سهر چه ند بابه تیک دابهش دهکرت له گرنگترینیان، ژینگه ی میژوویی، ژینگه و زهمینه ی کاری پارتیه سیاسیه کان هه میسه له گۆراندایه و پابه نده به هۆکاره سیاسیهکانی چوارده وره وه. نمونه یه کیت له و باره یه وه پارێزگاری نههتیهکانی ناو پارتیه سیاسیهکان، که سیتییه سه رکرده کان ناتوانن باس و لیدوان له سهر ورده کاریهکانی پارتیهکانیان پیشکesh بکهن و راستیهکان ئاشکرا بکهن له کاتی گونجاودا. چونکه له لایه ک بهشدارن له ئیمپاکته نیگه تیفه کان و له لای دووه مه وه مه ترسی ئامیژه.

ئه وه ی سه رنج راده کیشیت به رامبه ر پارتیه سیاسیهکان، له هه موو سه رده میکدا راسته وخۆ بیت یان ناراسته وخۆ پۆلی سیاسه تمه داری بیلایه ن به ئاسانی زه قده بیته وه. له سه رده می ئیغریقیه کاند، که به سه ره تای ژیا نی شار یان شارنشینی داده نریت له لای زووریه ی میژوونوسه کان، مرۆف تیایدا پیش هه موو شتیک ههستی کردوه که ها ولاتییه و کارویاری شاره که ی په یوه ندیداره به بوونییه وه. که رچی دواتر ئه م دیارده یه ورده ورده له ناوه راستی سه دده ی نۆزده وه به پیکهاتنی پارتیه سیاسیهکان شکایه وه، به لام سه ره پای سه روهری پارتیهکانیش پۆلی سیاسه تمه داری بیلایه ن ون نه بووه.

لەم سەر دەمەدا کە دنیا پوو لە پەرتبونیك دەكات و ئاكامەكانی ئەو پەرتبونیەش یەكەنگیریەكە لە دووتوییەکی سیاسی ئابووریدا و چیتەر زانیاری ناشاریتەو، مرقفیش پیش ھەمووشتیک دەخوازیت ھەست بە مرقفایەتی خۆی بکات. بۆیە بەدەر لە پارتە سیاسییەکان ژبانی سیاسی کۆمەڵ پەیوەندیدارە بە ھەر تاکیکەو و بەتایبەت پۆشنیبرەکان و ناكریت چالاکی سیاسی لە بۆتە ی گرۆبەندی و پارتجیتیدا بەندبكریت. ئالێرەو ھە مرقف سیاسەت وەك پیشە ھەلەبژیریت كە كالیەکی كۆمەلایەتیە، مەرج نیە لە چوارچێوەبەندەكاندا كارو چالاکی سیاسی پەراوہبكات كە دەزانیت ھەلێژاردنی چوارچێوەیەکی سیاسی ئازادیەكانی لێداگیر دەكات، كە ئەو ھەش بە گشتی ئازادی نیە، گەرچی پێكریش نەبیت لە ئازادی.

وەك لەسەرەتاوہ باسمانكرد سیاسەت كە رەستەییەکی كۆمەلایەتیە بۆ چاكکردنی باری ژبانی مرقف، نەك چالاکیەکی دەسەلاتگەری بۆ گرتنە دەستی دەسەللات. ئەركێکی سیاسەتمەداری بێلایەن ھەمیشە كارکردنە بۆ چاكکردنی باری ژبانی مرقف لە پووی سیاسییەو. ئەمەش ئەو دەگەییەنیت كە ھەمیشە چەمکی بێلایەنی سیاسی ئەوپرەوتەییە كە دەتوانیت پێ بە دەسەللات بكریت لە شیانەندی ئەركی مرقفانە ی كاری سیاسیدا، لە كاتیكدا ئێمە باس لەم راستیانە دەكەین ھەمیشە دەسەللات لە كوردستاندا لەماوہی دەسائی پابردوودا نەرمی پیشان داوہ بۆ ئەو تاكە چالاكانە ی خوازیاری بەشداری سیاسی بوون بەشیوہیەکی بێلایەن نەك بەتەنھا لەسەر كورسیەكانی دەسەللات بەلكو لەسەر كورسیە گرنەكانی پشت دەسەلاتیشەو، بەلام زۆر بەكەمی كەسیتی خاوەن ستراتیژ و كاراكتەر ئەكتیف نامۆ بوونی خۆیان بە دەسەللات و بەسیاسەت

سەلماندووه، پاستە ئەگەر ئەو هەولەى دەسلەتەى سیاسى کوردستان بەشیوهیهکی پروکەشیش بووبیت بەلام ئەبوونی تەکنیشنی سیاسى و خەلکی پۆشنبیری سیاسى پێشەگەر خۆیان پێناسە نەکردووه بە تەواوی تا بتوانن بەشداریەک بکەن لە قەدەر بارودۆخ و زەمینەى سیاسى ئەم ولاتەدا. کاتیکیش دێتە سەر پەخنە داپلۆسیتنەرەکان بۆ واقعی سیاسى کوردستان لە بەرەى پێشەوهى جەنگاوەرەکاندا پۆلیان بینیوه، نازانم ئەمەیان ناو بنیم چی، ئایا لاھوتیەتى پۆشنبیری نوێی دژ بە دەسلەتە یان دەسلەتەى خۆبەپەرۆز زانیە کە مەرووفی خۆ بەپۆشنبیر زان نایەوێت لە ئاستی عەقلانیەتى دەسلەتەدا کەمیک لە یۆتۆبیاکانى خۆى دەریاز بیت و ئەو پۆلە ببینیت.

لە کاتیکیدا راگەیاندن پەرەى سەندبیت و یەکیک بیت لە تەوەرەکانى دەسلەتە، لە کاتیکیدا تیکشکانى سنوورى زانین بۆ نەتیئەکان دیاردەى سەردەم بیت، ئەوا بوار لەبارترە تا سیاسەتمەدارى بیلايەن کاریگەرە تەر پۆلى پۆزەتیف ببینیت لەسەر شانۆى سیاسى.

گەرچی ململانێى نا ئاشتیانە تا ئێستاش لە دنیادا و لە زۆرشوینی جیهاندا پۆلى خۆى دەبینیت، بەلام سەرچەم کۆمەلگای مەروفايەتى پوو لە ئاشتیهکی هێمنانەى پەر جەنگیکتر دەکات، بە تاییەت گرو لاوازەکان لە پوو تەکنەلۆژیا و هیزەووە ناتوانن بە رێگای نا ئاشتیانە بگەنە ئامانجەکانیان، هەر لێرەشدا خەونى رادیکالیزمی بیروباوەرەکان پوچەلدەبیتەو، چونکە ناتوانن لە هاوکیشەى بیروباوەر و تەکنەلۆژیا دا براوەبن. بۆیە بە ناچارى تاکە رێگا بۆ ململانێ رێگاچارەى ئاشتیانەى کارى سیاسیه، هەرچەندە ئەوەش وەک ستراتیژ لە سیکۆچکەى هیز، دەسلەتە و دانوستاندندا شوینی لەرزوکە، بەلام کاتێک

پێکاچارەى ئاشتیانه بپیته كه لتور بۆ كۆمه‌لگای مرقفایه‌تى له ژێر فشارى ته‌كنۆلۆژیا و فاكتهره ئابووریه‌كاندا، ئەوا سیاسه‌تمه‌دارى بێ‌لایه‌ن بواری فراوانتری ده‌بێت بۆ پۆلێنێن له‌سه‌ر پانتاییه‌كانى كارکردن و به‌هێزکردن و به‌تواناکردنى گرو لاوازه په‌راویز کراوه‌كان.

له‌كاتێكدا شیکردنه‌وه‌ى سایکۆلۆژى بۆ لایه‌ندارى ده‌گه‌رپته‌وه بۆ بیهێزى مرقوف، كه له بۆته‌ى گرودا هه‌ست به ئاسایشه‌ده‌كات، به‌و پێیه مرقوف ئازاد نابێت. ئەم تیوریانه سه‌رده‌مانیكى سیاسى ئابوورى ته‌كنۆلۆژى و كلتوریان به‌سه‌ردا تێپه‌ریوه، جیهان هه‌نگاو ده‌نێت به‌ره‌و دلتیاكردنیكى كاتى و ترسیكى درێژخایه‌ن، بۆیه ئەم تیوریانه پتویستیان به‌ پیا‌داچوونه‌وه هه‌یه. به‌ره‌و پێشچوونی كۆمه‌ل بۆ خۆى روو له نه‌مانى ئەو پتویستیه ده‌كات بۆ ئەو یه‌كانگیریه به‌هێزه له‌سه‌ر ئاستى گروى بچوك، كه چیتر گرو نه‌توانیت ئاسایشى تاكه‌كانى بپاریزیت گه‌ر گروه‌كانى تر نه‌خاته ژێر گوشاره‌وه... ئەمرۆ له جیهاندا هه‌وله‌كان بۆ جیگۆرپكێیه كه له نێوان سیاسه‌ت و پۆشنبیری‌دايه كه له خودى خۆیدا ناكام و ده‌ره‌نجامى نادرووستى سیاسه‌ته‌كانى ده‌سه‌للات و هه‌وله سیاسیه‌كانه بۆ ده‌سه‌للاتگرتنه ده‌ست، خۆ ئەگه‌ر ده‌ره‌فتیش بۆ لایه‌نه سیاسیه به‌رژه‌وه‌ندى داره‌كان خوش بكریت، ئەوا زۆر به ئاسانى له‌و هاوكێشه‌و جوغزه سیاسیه ئابووریانه‌دا كاره‌كه‌ن كه بۆى هه‌یه له بچوكترین به‌دحالى بووندا گه‌وره‌ترین جه‌نگ له دژی یه‌كدى به‌رپابكه‌ن و سه‌رجه‌م باجه‌كانیشى گرو لاوازه‌كان ده‌یده‌ن.

له سه‌دده‌ى رابردوودا سیاسه‌ته ده‌سه‌للاتگه‌رى ئامیژه‌كان هه‌چ ناكامیكى باشیان به كۆى مرقفایه‌تى نه‌گه‌یاند. ئەوه‌ش به‌ره‌مى دوو جه‌نگى جیهانی

گهۆره و ده‌رهاویشه‌کانی بوو پاشانیش جه‌نگی جیهانی سارد. له‌هاوکیشه‌ی هیز و ده‌سه‌للاتدا سیاسه‌تمه‌داری بی‌لایه‌ن ته‌نها بلقۆکه‌ی سه‌ر ئاو ماوه‌ته‌وه، بۆیه‌ له‌و جۆره‌ که‌سی‌تیانه‌ هه‌میشه‌ روویان له‌ گروپه‌ندی و کاری پارتیگه‌ری کردوه له‌ سه‌دده‌ی رابردودا. به‌لام ئیستا هاوکیشه‌کانی هیز، له‌ سه‌ر ئاسته‌ ناوخۆیه‌کان زۆر گرگه‌ بوونه‌ته‌وه، له‌سه‌ر ئاسته‌ جیهانیه‌کانیش زه‌به‌لاح بوونه‌ته‌وه، به‌ره‌و ململانیی گه‌وره‌ پیاوانی بازاری ئابووری ئازاد، که‌ئه‌مه‌ش فه‌زایه‌کی زۆر دووره‌ له‌ به‌رده‌م تاکه‌کاندا بۆ کارکردنی کاریگه‌ر و بگۆپ له‌ شیوه‌ی گرودا.

هه‌نگاو نان بۆ بانگه‌شه‌ی به‌ره‌و دیموکراسیه‌ت بووه‌ته‌ هۆی به‌رزکردنه‌وه‌ی ژماره‌ی پارتیه‌ سیاسیه‌کان و که‌مکردنه‌وه‌ی پێژه‌ی ئەندامانی پارتیه‌کان له‌سه‌ر ئاستی جیهانی و په‌ره‌وازه‌بوونی زۆریت‌ر که‌ تارا‌ده‌یه‌ک ئەوانه‌ی ئیتما‌یشیان بۆ پارتیه‌کان هه‌یه‌ زۆر به‌شیوه‌یه‌کی به‌کاربراو چالاکیه‌کانیان بۆ ئاکام و نا کاریگه‌ره، ته‌نها و ته‌نها هاوکیشه‌ی توند په‌وی ئایدۆلۆژی و هاوکیشه‌ی به‌رژه‌وه‌ندی تاکه‌ که‌سی کاریگه‌رانه‌ سه‌ودا و مامه‌له‌ی سه‌رکه‌وتنه‌ی کاتی خۆی ده‌کات، ئەمه‌ش له‌ مه‌ودا درێژ‌خایه‌نه‌کاندا له‌ دژی به‌رژه‌وه‌ندی زۆرینه‌ ده‌شکێته‌وه. چونکه‌ دیارده‌ی به‌ریه‌ره‌کانیه‌ دایه‌لۆگیه‌کان و پا‌ گشتیه‌ کارتێکراوه‌کان، به‌ ته‌ورمی پا‌گه‌یاندنی، له‌و پانتاییه‌دا چالاکی ئابووری ئازادی په‌خساندوه. ئەمه‌ش نه‌ک هه‌ر به‌ته‌نها ئه‌رکی سه‌رشانی سیسته‌می دیمه‌کراسیه‌ بگه‌ر په‌چه‌لکی فه‌لسه‌فه‌ و ئایدۆلۆژیای سه‌رمایه‌داری لیبرالیشه‌.

له‌م نێوه‌نده‌دا سیاسه‌تمه‌داری بی‌لایه‌ن ئه‌رک و خه‌می لابردنی چه‌وساندنه‌وه‌ی مروف بۆ مروفی ده‌که‌ونه‌ ئه‌ستۆ و ده‌توانی‌ت به‌ره‌نگاری بلۆکه‌کانی برژه‌وه‌ندی

بیتەوه. راستە لەوانەیه نەتوانیت بە نامانج بگات، بەلام دەبیتە دیفاکتۆیهکی کلتوری بۆ موقایەتی گەر کارکردنێکی سیستەماتیک و زانستی هەبێت بۆ پیشهاته تەکنەلۆژیەکان و کاریگەری لەسەر کلتورە جیاجیاکان جێبەجێلێت. راستیهکی حاشا هەڵەگره که بلۆکه‌کانی بەرژەوه‌نی هەمیشە بۆاری بەتەنهای دەسه‌للات و سەرۆه‌ریان بۆ ناپەرەخسیت که سەرجه‌می دەستکەوتەکان بە تەنها بۆ ئەوان بێت، جا لە هەرشێوه‌یکدا بن (خێل، گەل، پارت، کۆمپانیا...هتد).

بۆیه بە ناچاری گەرەبیه‌که‌یان پابه‌نده بە خەڵک‌وه و سیبەری ئەو گەرەبیه‌ش لاوازه‌کان دەتوانن بيقۆزنه‌وه، که کار ئاسانی سیاسەتمەداری بێلایەن لەو بواره‌دا گرنگه، لایەنی که‌م تا وەرچەرخانێکی ئابووری وتەکنۆلۆژی یان کۆمه‌لایەتیتەر.

لەو پوانگەیه‌وه ئەرکه‌رکانی گۆڕین دەکەوێتە سەر دەسته هەلبژاردە بێلایەنه‌کانی بۆاری سیاسەت. که بەناچاری دەبێت وەک سەربازی گومناو لەو بواره‌دا هاوکێشە‌ی بەرژەوه‌ندی گشتی و بەرژەوه‌ندی خود رابگرن لە پێناو نامانجه جیاجیاکانیاندا که لە کۆتاییدا لەسەر خاڵه‌ گشتیه‌کان پێویسته کۆکبن بۆ هەبوونی ستراتیژیک و کارنامەیه‌کی نا فۆرمالی.

هەمه‌ چه‌مکه‌کان و شیوازه‌کانی لایەنداری سیاسی لە دەوری بازنە‌ی بەرژەوه‌ندی کۆده‌بیتە‌وه، جگە لە بازنە سەرەکی‌شە‌کان، که لە زۆرینه‌ی باره‌کاندا سەرەکیه. هەمیشە لایەنه‌کان کامەرانی گشتی بە خۆیانە‌وه دەبەستنه‌وه، ئەمەش لە بانگەشه‌کانی هەلبژاردنه‌کاندا ئاشکراده‌بێت، که‌پروونت‌ترین شیوازی سیاسیه بۆ کرتنه‌ ده‌ستی دەسه‌للات. کاتی‌کیش ده‌گه‌نه‌ ده‌سه‌لات، ئەوه‌نده‌ی

هێز و توانا بۆ پاراستنی دهسه‌للات کارده‌که‌ن، هێنده له به‌رژه‌وه‌ندی گشتیدا کارناکریه‌ت.

پێچکه‌یه‌ك له به‌رده‌م سیاسه‌تمه‌داری بێ‌لایه‌ندا له‌باره له چوارچێوه‌ی نازادیدا، که بتوانیته دهسه‌للاتی گه‌ل به‌سه‌ر دهسه‌للاتی هه‌لبژێراوه‌کان و دهسه‌للاته‌ پارێزراوه‌کاندا به‌پێنیتی کاتیك بپوا بوون به‌ کۆمه‌ڵ هه‌بوو، کاتیك جه‌ختی کاراکته‌ریستیکی تاکه‌کانی ناو ده‌سته هه‌لبژارده‌کان له سه‌ر پاشه‌پوژی کۆمه‌ڵگا سووریوو، نه‌وا راگه‌یاندن و که‌ناله‌ کانی پۆشنیبرکردنی ده‌سته‌گه‌لیانه‌ی کۆمه‌ڵ ئاسانه‌تر نازاد ده‌بیته‌، نه‌وه‌ش له‌ پێگای گوشار و هه‌یت و هاواری پۆشنیبره‌ پۆزه‌تیفه‌ راستکۆکه‌نه‌وه نه‌جوام ده‌دریته‌.

مه‌رجی بێ‌لایه‌نی بۆ سیاسه‌تمه‌دار له به‌رامبه‌ر گرو‌ی سیاسیدا کاریکی گه‌رانه له نه‌بوونی نازادیدا، به‌لام له‌گه‌ڵ به‌دیاره‌که‌وتنی بچوکه‌ترین کلاو‌پوژنه‌ی نازادیدا، پێناسه‌ی نازادی سیاسی زۆر ناتا‌ه‌واوه گه‌ر سیاسه‌تمه‌داری نازاد دوور له‌به‌رژه‌وه‌ندی گرو‌ی لایه‌ندار به‌ دیاره‌که‌ویته‌.

جاریکی تر باسی که‌نالی راگه‌یاندن ده‌که‌مه‌وه، وه‌ك که‌ره‌سته وه‌ك دهسه‌للات، که‌نالی راگه‌یاندنی نازاد به‌ره‌م نایه‌ت که‌ر سیاسه‌تمه‌داری بێ‌لایه‌ن پالێشتی نه‌کات و نابێته دهسه‌للاتی راگه‌یاندنی گه‌ر نازاد نه‌بیته‌، نه‌مانه گه‌رچی له پێناسه‌ سه‌ره‌تاییه‌کانی دیموکراسیدا به‌پرونی به‌کار نه‌هێنراوه، بۆلام سینسته‌می دیموکراسی، گه‌ر نازادی له هه‌گبه‌که‌یدا هه‌بیته‌، نه‌وا به‌لگه‌نه‌ویسته نه‌م شێوازه‌ی کاری سیاسی (بێ‌لایه‌نی له کاری سیاسیدا) خۆی دهسه‌پێنیتی و جێکه‌وتی ده‌بیته‌. تاکه جوانیش که له فه‌لسه‌فه‌و شێوازه‌ کرداریه‌کانی

دیموکراسیه تدا به دی ده که م نازادی تاکه کانه که ده کریت له و قوناغهی میژوی
مروڤایه تیدا که لانی چه وساو و گرو لاوازه کان بتوانن سوودی لیوه رگرن و
ناراستهی بکه ن.

به هیزی سیستمه دیموکراسیه کان له ژیا نی دیموکراتیزه کراوه وه سه رچاوه
ده گرن نه که له هه لیژاردنه کانه وه.. کاتیک ژیا نی دیموکراتیزه کرا له کومه لگادا له
هه موو گرفتیکدا سیاسه تمه داری بیلایه ن و که ناله بیلایه نه کانی راگه یاندن ده نگ
و بپیری دادوه رانه ی که ل ده بیته.

له م نویسنه دا پیویسته باس له یه کسانی سیاسی بکه م، به پپی سه ره تاییتیرین
پیتاسه کانی دیموکراسیه ت، ده ولته کاتیک به ده ولته تیکی دیموکراسی
ده ژمیردریت، که یاسا بۆ هه مووان یه کسان بیته، هه روه ها به شداریکردن له
کاروباری ده ولته تدا به یه کسانی بیته و ته نانه ت ده رفعت و بواری به شداریکردن
له حوکمدا یه کسان بیته. که نه مانه هه مووی له لایه ن ده سه لات وه نابه خشریت
که ر پۆشنبیره چالاکه کان کاریگه ریا ن له سه ر ده سه لات نه بیته. نه وه
په یوه ندیه کی پیچه وانیه له نیوان ده سه لات و هیزه سیاسیه بیلایه نه کاند،
کاتیک ده بنه پالپشت بۆ یه کدی که بتوانن له به رامبه ر به رژه وه ندیه کانی
خۆیاندن سه ردانه ویتن یا ن کاتیک که که سایه تیه کی به هیز و به خشنده بیان
تیادابیت به رامبه ر به یه کدی، هیوماننیسته کانیش هه میشه له م بواره دا ده ست
پیشخه ریا ن ده که ویتنه نه ستو.

هه روه که باسمانکرد، نازادی سیاسی ته نها بۆ گرو سیاسیه کان نیه یا ن نازادی
سیاسی بۆ نازادی هه لیژاردنی گروکان نیه له ریتمیکیتر دا، یاخود نازادی

سیاسی تەنھا و تەنھا بۆ ئازادی دروستکردنی گرووی سیاسی نیه لەسنووری یاسادا.. بەلکو ئازادی سیاسی بۆ ئازادی بەشداری سیاسیه لە کاروباری کۆمهڵدا بەتاک و تاکرەویشەو.. ئەم جوۆره ئازادیه سیاسیه سیاسەتمەداری بێلایەنی کارا دەهێتێت بەرەم لە چوارچێوهی سەرچەم چالاکیه کۆمهڵایەتیهکاندا.

لێرهدا پۆلی بەرچاوی کۆمەڵی بویر لە وهبەرھێتانی ئازادیدا دەرەکهوێت، دەرەکهوێت تا چ ئاستێک کۆمەڵ لە ئازادی بیر و ئازادی را و بەشداری سیاسیدا قەلبوووتەو و بە چ شێوەیهک ئازادی بەرز نرخاندو و پێز لە بەرژەوهندیه کانی خودی کۆمەڵ و مافەکانی مەروڤی بەرامبەری دەگرێت.

بەھەمان شێوه پۆلی بەرچاوی دەزگا ((مۆئەسسەسە)) کانی دەوڵەت دەرەکهوێت، تا چ ئاستێک دەتوانێت پارێزگاری رای ئازاد بکات و متمانە بداتە دانیشتوان و ھاوڵاتی که پەرە بداتە لایەنە سیاسیهکانی کۆمەڵ.. ئەو ئەرکی سەرشارنی ئەو دەزگا یانەیه که ئاسایشی سیاسەتمەداری بێلایەن بپارێزن و بواری چالاکیهکانی بۆ بەپیت بکەن.

بە کورتی دەتوانم ئێستا بگمە پێناسەی بێلایەنی لە سیاسەتدا که بە شێوەیهک لە شێوهکان ھاوتای ئازادی سیاسیه، بێلایەنی بەتەواوەتی واتای لایەنداری نەکردن بۆ هیچ لایەنێکی سیاسی، یان لایەنداری نەکردن بۆ هیچ شتێکی پێرۆزکراو گەر بپێکی فەلسەفی، ئایدۆلۆژی یان مەزھەبیش بێت. بەلکو لایەنداری کردن بۆ بیری سیاسی خود، ئەو خودەدی که دەکرێت پێی بوترێت

سیاسەتمەدار، واتە دەخوازیت و دەتوانیت پۆل ببینیت لە بواری کارە
پەيوەندیدارە سیاسییەکانی کۆمەڵدا.

سپینۆزا سەبارەت بە ئازادی سیاسی دەلێت ((بەهیزی دەولەت لە وەدایە
چەندیەک تاکەکانی هەستدەکن ئازاد و یەکسان، نەک هەر ئێوە، بەلکو چەندیەک
پەراوێ ئازادی و یەکسانی دەکەن)))، کاتێک بە دەستە هەلبژاردە
جۆراوجۆرەکانەووە نەتوانن لایەنی کەمی ئەو ئازادیە دەستە بەریکەن بۆ خۆیان
و ئارگومێنتی بەهیز و دانوستیتنەری بەهیزین بۆ خۆیان بەرامبەر بە دەسەڵات،
ئەوا زۆر ستمە بتوانن بۆ سەرجهمی کۆمەڵی دەستەبەر بکەن. ئەمەش لە
کاتێکدا راستە کە نەتوانن پەراوێ تەکنیکە سیاسییەکانی سەردەم بکەن یان
ئەو کەسیتیه بەهیزەیان هەبێت خۆیان بسەپێنن لە لای بەرهی دەسەڵاتدار،
ئەوێ کەسیتی سیاسەتمەداری بێلایەن یان پۆشنبیری سیاسی لاواز دەکات،
نەبوونی هەلۆیست و سلبی بوونی پەخنەگرانیە تاسەر نیسقان. ئەم شێوازی
کارکردنیش لە مەودای دووردا جگە لە بێ ئومێد کردنی هاوڵاتی دەبێتە
دیفاکتۆیەک بۆ سووک کردن و بێبەها بوونی پۆشنبیر و پۆشنبیری.

گەشەکردنی تاک لە دەولەتدا بۆ خۆشویستنی نێوان تاکەکان و دوورکەوتنەووە
لە ئازاردانی یەکتری ھۆیکە سەرەکیە بۆ بەرھەمھێنانی دەولتیکی بەهیز. بۆ
زیادکردنیکی پراکتیکی لەسەر پاڤانی سپینۆزا، دەلێن پارسنتی ناسایشی
سیاسەتمەداری بێلایەن و ھەروەھا بۆ وەبەرھێنانی مەووشی بە سود کە
ھەولدانەکانیان بۆ چەوساندنەووی یەکدی نەبێت لە ڕینگای شەر و توندوتیژی و
توقاندنەووە، ئەرکیکی گرنگی سەرائی دەولەتە کە بەرجەستە پەرەپێدانی
سیاسەتمەداری بێلایەن بکەن کە سەرچاوەی ئازادی سیاسییە بەدیدێ من.

به دلتیایه وه ده لیم کاتیک ته رازووی به رژه وهندی پیوه ریت، خولیاکان له دهوری دهسه للات ده گه پیت. زۆرینه ی ئه و سیاسه تمه دارانه ی جیهان که له بۆته ی پارتیکی سیاسیدا کار ده که ن، بونه ته پیشه گه ر بۆ پاراستنی ئاسایش و که مێک له به رژه وه ندیه کانیان، پارێزگاری ده که ن له سیاسه ته کانی گرووی به هیز، مه لیک، سه وه ر و سه رکرده نه کوژاوه کان.

نالێره وه گه ل و بزوتنه وه سیاسیه کانی ده خه سیته. له پووی جیۆپۆلیتیکه وه یان هاوژالیه سیاسیه نێو ده ولتیه کانه وه له پانتاییه جوگرافیه جیا جیاکاندا، زۆر به کارایی ده توانن کاریگه ر بن له سه ر گرو سیاسیه کان، به لام هه رگیز نه و کاریگه ریه یان له سه ر تاکه سیاسیه کاراکان نابیت که په یوه ندی دارنن به ستراکچهری پارتی ده سه للاتداره وه.

بۆیه سیاسه تمه داری بیلایه ن له ژێر گوشاری ناچاری و درک نه کردن به ئهرکی خۆی گه وره ترین سه رمایه ی خۆی له ده ست ده دات که ئه وه ش ئازادی سیاسیه. هێواش هێواش یه ک له دوایه که هه لۆیست وه رده گریت، به رامبه ر به وه ش به رژه وه ندی و ئاسایشی ده پارێزیت و ناتوانیت به رامبه ر هه له کانی پارتیه پالێشته که ی نه رمه کوکه ش بکات.

ئه م ئهرکه به ته نها ناکه ویته سه ر ده ولت وه ک ده زگایه کی گشتی به رپرس له هه موو پوداو و دیارده کاندایان واتای بێ هه لۆیستی و ته ناف بازی پۆشنی برینه. راسته ئهرکی سه رشانی ده ولته وه ک ناوه ندیکی بریار له ده زگا گشتیه کاندایه سه ر ئاستی په روه رده و پۆشنی بری و ده زگا کلتوریه کان

ده‌وه‌ستیت.. به‌لام له‌همان کاتدا ئەرکی سەرشانی کۆمه‌له‌ به‌گشتی و له‌ په‌یوه‌ندی خێزانه‌وه‌ ئه‌و گه‌شه‌سەندنه‌ ده‌ست پێده‌کات، هه‌رچۆن ئەرکی مامۆستایه‌که‌ پێز له‌ پای ئازادی مندالێک بگرێ ئاوا ئەرکی سه‌شانی خێزانه‌ پێز له‌ ئازادی پاكان و بێلایه‌نی هه‌موو تاکه‌کان بگرێت. پارتە دیموکراتخوازه‌کان کاتی‌ک به‌هێز ده‌بن و مرقۆدۆست ده‌بن گه‌ر خۆشحال‌بن له‌ ده‌ره‌وه‌ی پارتەکانیان سیاسه‌تمه‌داری ئازاد و بێلایه‌ن هه‌بێت.. له‌ کۆمه‌لگای مرقۆفایه‌تیدا به‌ په‌وای ده‌زانم پارتە سیاسیه‌کان ململانی له‌ گه‌ل یه‌کتیدا بکه‌ن و بینه‌ له‌مپه‌ر له‌ به‌رده‌م دیدە جیاوازه‌کانی یه‌کتیدا به‌ هه‌موو توانایه‌کی ئازاد و ناشتیانه‌یانه‌وه‌، به‌لام هه‌یج په‌وا نیه‌ گه‌ر پێگیرین له‌ به‌رده‌م ده‌نگی تاکه‌ سیاسیه‌ بێلایه‌نه‌کاندا هه‌رچه‌نده‌ ئاستی جیاوازی بیروپاشیان به‌رزبێت.

له‌ کۆمه‌لگای مرقۆفایه‌تیدا ناخوازم به‌شیوازیکی باو پێناسه‌ی چین و توێژ و گرۆکان بکه‌م و جێکه‌وتی سیاسیان له‌م نوسینه‌دا چی بێت باس بکه‌م، چونکه‌ ئه‌و خاڵه‌ به‌ره‌و هه‌لدێرگه‌ی لایه‌نداریمان ده‌بات. گه‌رچی پاسته‌ ئاستی هێزی ئابووری پۆلی سه‌ره‌کی ده‌بینیت له‌ ده‌ستنیشانکردنی پۆلی سیاسیدا و نه‌وه‌ش ئاسته‌نگیکی ترسناکه‌ له‌ به‌رده‌م سیاسه‌تمه‌داری بێلایه‌ندا بۆ پارێزگاری له‌ ئازادی سیاسی خۆی.

مرقۆف به‌ گشتی له‌ هه‌مان کاتدا چه‌وساوه‌یه‌و چه‌وسینه‌ریشه‌ گه‌ر هه‌موو نه‌گه‌ره‌کان به‌ دیدی هاوشتیه‌ ببینین. ئه‌مه‌ مه‌سه‌له‌یه‌کی پێژه‌یه‌ و قوناغه‌ ئابووریه‌کانی گۆپانی کۆمه‌لگای تێپه‌راندوه‌ به‌ره‌و جیاوازی نیوان نه‌ته‌وه‌ و که‌لتوره‌کان، به‌لام له‌ هه‌مان کۆمه‌لگایشدا له‌ سه‌ر ئاستی په‌یوه‌ندیه‌کانی تاک به‌نده‌.

گەر ئیتمە بمانەوئیت باس لە سەر نەمانی چەوساندنەوێی مەرۆف بۆ مەرۆف
بکەین، ئەوا یەکەم ھەنگاوی چەوساندنەوێی لە پێشیلکردنی ئازادی سیاسییەوێ
دەست پێدەکات کە لە قوناغەکانی مندالییەوێ سەرچاوە دەگرێت لە سنووری
خیزانەوێ.

ھوکمرانی لە چوارچێوەی قوناغە میژووییەکاندا ھەمیشە دەرفەتی تێدابووێ بۆ
داکوکی کردن لە مافەکانی کۆمەلگا بە کەمینەیی دەسەلاتدار و زۆرینەیی
چەوساوەکانیشەوێ، لەسەردەمە جیا جیاکاندا شیوازی شۆرشگیرانەیی جیاوازی
بەخۆوێ بینیوێ.. تەنانت ھێزە ھوکمرانەکانیش بشیوازیکی سەرزەرەکی پەوتە
شۆرشگیرەکان و پەيامەکانیان بەکاربردوێ بۆ کەمکردنەوێی پەستانی بگۆر لە
تەرازووی ھێزە ناوخۆییەکاندا. ھەرەھا بالۆرە گشتیەکانیان خستوێتە خزمەت
بەکاربردنی سیاسییەوێ لە پارسەنگکردنی ھێزە سیاسییە دەرەکییەکاندا.

لێرەدا باس لە سەددەیی ھەفدەھەم دەکەین وەک نمونەییەکی پۆشن،
دۆزینەوێ جیھانی نوێ لە بواری جوگرافیا و زانستە سروشتیەکاندا پێویستی
بە پێدادچوونەوێی نوێ ھەبوو بۆ تیۆری و بیر و پرا سیاسییەکان، چونکە ئەو
دۆزینەوێ زانستیانە ئەوێندەیی سەلماندا کە توانای مەرۆف بەسەر سروشدا زیاتر
بوو و توانای زیاتری ھەییە لە پووی تەکنیکی و ئابووری و کۆمەلایەتیەوێ بۆ
گۆڕان و چیتەر باوی دۆزەکانی پابردو و نەماوێ. ناوھەڵوێکی ئەو گۆڕانانە
کۆکێکی ئابووری بەھێزیان ھەبوو، لێرەوێ دەرفەت لەبارتەر بوو بۆ ھەلگرێتی
ستەمی سیستەمەکانی شاھەنشاهی گەرچی بەشیوێیەکی کرداری زۆر زوو
جێبەجێ نەکران.

له جیهانی ئەمڕۆدا لەژێر فشاری زانستەکانی ناو گەردیلە بۆ بچوکتێرین وردیلەکان لە هەمانکاتدا لە ژێر فشاری زانستەکانی بۆشایی بۆ گەورەترین سیستەمی گەردوونی و لە ژێر فشاری گەورەمامەلەیی بازەرگانی ئازاددا. سیستەمی سیاسەتەکان ناچارن پێگا بە ئازادی سیاسی نەگرن، بەلام ئەرکی سەرشاری دەستە هەلبژاردەکانە کە بتوانن ئازادی سیاسی راستەقینە بەکردار بەرجەستە بکەن و هەلۆیستی راستەقینەیان هەبێت بە جۆرێک کە لە بەرژەوەندی زۆرینەی مەودەکانی کۆمەڵدا بێت. سیاسەتەمداری بێلایەن و پۆلی لە کایە سیاسەتەکاندا، گەورەترین هەلپەیه بۆ بەرگرتن بە سیستەمی سیاسەتە بەناو ئازادەکان هەروەها ئەوەش پیشان دەدات کە تا چ پادەیهک پارتە سیاسەتەکان لە خزمەت بەرژەوەندی زۆرینەی خەڵکدان ((سەرپاگیان)).

سیاسەتەمداری بێلایەن لە سەردەمی کۆمپانیا فرە پگەزەکان و بازەرگانی ئازاد و پەییوەندی ئازاددا پۆلەکانی کەمترینی لە پۆلی سەرکردە شۆڕشگێڕەکانی سەددەمی تۆزە و بیست و پێشتریش لە دروستکردنی تەوژمی جەماوەری بگۆردا، بەلام ئەمجارەیان، شێوازی کار جیاوازی و ناستیانەیه بۆ گۆڕینی شێوازی کانی دەسەڵات و سیستەمی کانی حوکمرانی. ئەم تەقەلایە بەدوور نیە لە شێواندنی ئازادی سیاسی وەک هەموو سەردەمی میژوووییەکان، لەژێر گوشاری بازەرگانی بە پای سیاسی ئازادەوه. ئەمڕۆ لە جیهاندا پێتوانگە کۆمەڵایەتی و ئابووریەکان لە زەقبوونەوه دان و ناستی زانیی تاک فراوانتر و هەستەوهترە لە سەر ناستی بەرژەوەندیەکانی خۆی گەرچی بەرنامبەر گرۆ کۆمەڵایەتیەکان لە پاشەکشەدایە و ئەرکەکان دەکەونە سەر دەستە هەلبژاردەکانی وەک: (دەستە کارگێڕی جۆراو جۆرهکان، هەلبژاردە پەرلەمانیەکان، لیکۆلەرەوهکان، نووسەرەکان و لە دواوایی و لە پێش هەموانیانەوه سیاسەتەمداری بێلایەن).

چونکه سیاسه‌مه‌داری بی‌لایه‌ن به سان‌تر له جاران کارایی خۆی به‌رجه‌سته ده‌کات.

سروش و کۆمه‌لگا دوو ناوه‌ندی تی‌کچرژاوی ئاویتنه که سته‌میان له‌سه‌ر تاک هه‌یه، ئەم سته‌مه زاده‌ی خواست و ده‌گه‌م‌نیه، تاک هه‌میشه هه‌ل‌ده‌دات پی‌ویستیه زگماکی (سروش‌تی) و کۆمه‌لایه‌تی و ژیا‌ریه‌کانی دابین بکات، که ئەو دابین‌کردنه ئاسوده‌یی ده‌گه‌یه‌نیت بۆ تاک.. ئاسوده‌یی په‌ها نایه‌ته دی به هۆی سنوورداری سه‌رچاوه سروشتی و کۆمه‌لایه‌تی و ته‌کنه‌لۆژیه‌کانه‌وه، چونکه ده‌گه‌م‌نیان له بوونیادا هه‌یه. له پرۆسه‌ی هه‌ل‌داندا به‌دوای ئاسوده‌بیدا تاک ده‌بیته خاوه‌ن زانیاری و نه‌زموون، ئەو زانیاری و نه‌زموونه به‌پای تاک گریمه‌ی گونجای ئاسوده‌یی له لا دروست ده‌کات.. ئەو گریمه‌یه له‌سه‌ر ئاستی جیا‌جیا کار له په‌فتاری تاک ده‌کات، له‌و ساته‌دا ده‌گاته ده‌رنه‌نجامی گریمه‌یی، گه‌ر نه‌بیته ده‌رنه‌نجامی تی‌و‌ریش، بو‌نیادنانی بیرى خودی ئەو تاکه‌ پاسته و پاست له قالبی سیاسیدا خۆی ده‌دۆزیته‌وه و به‌وه‌نده‌ش قایل نابیت و ناوه‌ستیت ده‌بیته چالاکی سیاسی پاسته‌وخۆیان ناراسته‌وخۆ.

ئەو سیسته‌مه سیاسیه‌ی به‌پێوه‌ده‌چیت هه‌لا‌ویشته‌ی سروشت و کۆمه‌لگایه که سه‌رچاوه‌ی ده‌گه‌م‌نیه‌کانن، ئەو سیسته‌مه سیاسیه له خولای به‌پێوه‌بردنی چاره‌سه‌ری ده‌گه‌م‌نیدا سه‌مه‌ده‌کات.. ئالێره دا کارلیکی پێچه‌وانه دروست ده‌بیت به‌م جۆره:

سیسته‌می سیاسی به‌رقه‌رار کار له په‌یوه‌ندیه‌کانی ده‌گه‌م‌نی ده‌کات، نه‌زموون و بیر و پای سیاسی تاک خوازیاره کاریکاته سه‌ر ئەو هاو‌کیشه‌یه، بۆیه کارلیکه

بێچهوانهكان له نێوان سیستەمی سیاسی و بیروپای سیاسی ناکدا کارتێکەر و کارتێکراو دەبن لەیەک کاتدا.

ناخوازم لەم باسەدا بێمە سەر تیۆریەکی فیزیکی بۆ لێکدانەوەی وزەی کارکراو و بەستەنەوەی بە بەهای ئابووریەوه، گەرچی باسەکهش دەشیت بەو جۆرە لێکبدرێتەوه و کاریگەرتر دەبێت، بەلام له راستیدا ناتوانم نەزموون و پای سیاسی بەر ئەنجامی بەگەر خستنی توانستی تاکیکە له بارودۆخ و پێشینهیەکی سروشتی کۆمەلایەتی دیاریکراودا، ئەم بەگەر خستنه له زۆر پووهوه تیچوونی هەیه، کات، ئابووری، فیزیکی، بۆیه پراکنی تاک بەهایەکی تایبەتیان هەیه که توانستیکی تیا بەکاربراو، هەر بۆیهش گەر له بازنه کۆمەلایەتیەکاندا نرخیشیان نەبێت ئەوا بەهایەکی گەورەیان هەیه.

هەولەکانی ژیان جیاوازن بە واتا ئەزموون و بیروپراکان جیاواز دەبن، بەبێ گوێدانە مەودای جیاوازی ئەتوانین جارێکتر بگەرێنەوه بۆ جیاوازی لەسەر خالە گشتیەکان و جیاوازی لەسەر پێکهێنەرە وردەکان. ئەو سیاسەتمەدارانە لەچۆنەکاندا کاردەکن بپاری یەکانگیران داوه لەسەر گشتیتەر.. پانتایی پارتە سیاسییەکان چەند فراوان بێت ئەوەندە خواستەکان گشتی دەبنەوه، بۆیه بە دلتیاییەوه سیاسەتمەداری لایەندار ئەزموون و بیروپای تاکەکەسی خۆی له زۆر باردا له چوارچۆیە سیاسیەکانی پارتەکەیدا دەتوێنێتەوه یان راسترە بڵێن دەخاتە خزمەت پارتەکەیهوه. گەر تاکیکی سیاسی بێلایەن بێت ئەوا زیاتر توانای داھێنان یان رۆنترە بڵێن پانتایی داھێنانەکانی فراوانتر دەبن ئەگەرچی له دەرەوێ دەسلەتندا پانتایی چالاکی و کاریگەریەکانیشی لاوازتر دەبن. بەلام له گشتدا هیچ جیاواز ناکات له توانای کارکردنی سیاسەتمەداری

لایەندار چونکە وەك باسمانکرد ئەوانیش سنوورەکانیان بەهەمان شیوە دیاریکراوە.

وەك لە پێشدا باسمانکرد پارتە سیاسییەکان هەڵدەدەن بۆ دەسەڵات، ئەمەش پرۆسەیەکی کاتخایەنە، لە راستیدا پارتە سیاسییەکان لە بارودۆخی میژوویی دیاریکراودا دروست دەبن و بۆ بارودۆخی سیاسی دیاریکراویش ئەرزشی خەباتیان ھەیە و دواتر بەردەوام بوونیان بریتییە لە پرۆسەی بوون بە کۆمپانیای زەبەلاح بوونی ئەو کۆمپانیانە. پارتە سیاسییەکان جەستەی زیندوون لە دایکی کۆمەڵگاکانەو ژێانیان پێدەبەخشرێت.. لەهەمان کاتدا مردنیش چاوەڕوانیان دەکات ئەك بە جەستە بەلکو بە کاریگەریان لە سەر شاتۆی سیاسی و گۆرانی بەردەوامی کۆمەڵەکانیان. ھندیک لەو پارتانە دەتوانن بە زیندوویی بۆ ماوەی درێژخایەنتر لە وانیتەر بەردەوام ببن ئەو بەردەوامیە ئەنجامی کاری سیاسەتمەداری بێلایەن زیاد دەکات. گۆرپانەکانی ناو کۆمەڵ لە گەڵ تێپەراندنی میژوودا خێرا دەبێت، بۆیە پارتە سیاسییەکان بە ئاسانی ناتوانن دروستبێن لە گەڵ خواستی دروستکەرەکانیاندا بۆ دروستکردنیان لە منداڵانی گۆرپانە خێراکانی کۆمەڵگادا لە باردەچن، بۆیە پۆلی زیاتر بە سیاسەتمەداری بێلایەن ئەبڕێت تابتوانیێت بە بەردەوامی پەخنە لە بەرنامە سیاسییەکان بگرت و ئەلەرناتیقی باشتەر پێشکەش بە گۆرپانکارێکەکان بکات لە بۆ کۆمەڵ و ھەلسەنگاندنەکانی ئاسۆکانی بێرێار دارێژێت، گەرچی بێرێاردەرەکان دەزگا و دەسەڵاتی تریش بن.

لەکاتی نەبوونی مافەکانی باسکردن و لەچاپدان و جێبەجێکردنی سیاسیانە لە ئازاددا، ئەو تەك کاتیك خواستی بێت لە بوارى سیاسیدا کار بکات، ناچار

دهبیت هه‌له‌بکات نه‌وه‌ش له نه‌نهامی لایه‌نداریه‌وه چونکه هه‌میشه خواستی زۆرینه‌یه‌کی په‌لکیشکراو بۆ گرویه‌ک جێبه‌جێده‌کات نه‌مه‌ش نه‌وه‌ده‌گه‌یه‌نیت که نه‌توانیت له ئاسوده‌بیدا بژی.

له‌م باره‌دا مروف دهبیته که‌ره‌سته بۆ جێبه‌جێکردنی خواستی خه‌لکانی تر و که‌ره‌سته‌ی ئاسوده‌یی که‌سانێک که خواسته‌کانیان جێبه‌جێکراوه و ده‌کریت.. نه‌مه‌ش له‌خۆیدا پرۆسه‌یه‌کی درێژخایه‌نه و تاکی ئاسایی به‌ ئاسته‌م درکی پێده‌کات، به‌لام نه‌نگیه‌ گه‌ر که‌سانی سیاسی توشی مه‌ترسیه‌ی و ده‌پاوکی نه‌بن له به‌رامبه‌ر واقعه‌ سیاسیه‌کاندا هه‌روه‌ها نه‌نگیه‌ گه‌ر توشی ده‌پاوکی به‌ن له به‌رامبه‌ر تیگه‌یشتن له واقه‌ و پرستیه‌کان.

نه‌بوونی سیاسه‌تمه‌داری بێلایه‌ن واته‌ نه‌بوونی ده‌رفه‌ت بۆ په‌راوه‌ی سیاسیه‌یه‌ی بێلایه‌نی، له‌ کۆمه‌لگادا پرۆسه‌یه‌ک به‌رقه‌رارده‌بیت که نه‌وه‌ش مۆنۆپۆلکردنی بێکردنه‌وه‌یه‌ که به‌ پای من هاوسه‌نگکردنێکی سفریه‌ بۆ هێزی به‌ره‌مه‌پێنانی بیری سیاسی. چونکه ده‌رفه‌تی زه‌ه‌ه‌کردنه‌وه‌ی بیروا نه‌یاره‌کان ده‌کوژین له‌ لایه‌ن ئاراسته‌ باوه‌خانه‌وه‌. به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی که‌م بوونه‌وه‌ی نه‌لته‌رناتیف و مانه‌وه‌ی کۆمه‌ل له‌سه‌ر ته‌رزی باو خه‌سله‌تی ژیا‌نی سیاسی نه‌و کۆمه‌لگایه‌ دهبیت. ته‌وه‌ره‌ سیاسیه‌ باوه‌کان ده‌بنه‌ ته‌نها میمه‌ر بۆ ده‌رپین که به‌ ناچاری ئاره‌زوومه‌ندان و پێشه‌وه‌رانی سیاسه‌ت بۆ چالاکیه‌کانیان دهبیت پوو‌یان تیگه‌ن یان چه‌ند که‌سیک کۆبینه‌وه‌ بۆ بنیادنانی ته‌وه‌ره‌یه‌کی نوێ که زوو بیت یان دره‌نگ دهبیته‌ ته‌وه‌ره‌یه‌کی باویتی سه‌رده‌می پاش خۆی.

مروڤ هه‌ميشه له ژۆر كارتىكردنى چەند هيزىكى دهره‌كى و ناوه‌كىدايه، به‌رئه‌نجامى ئه‌م هيزانه ئاراسته‌يه‌كى ديارىكراو وهرده‌گرىت. ئه‌و ئاراسته‌يه به‌ره‌و يه‌كىك له‌ته‌وه‌ره باوه‌كانى ده‌بات، ته‌نانه‌ت په‌خه‌ گرتنىش ده‌بخاته پال يه‌كىك له‌ته‌وه‌ره‌كان.

سياسه‌تمه‌دارى بىلايه‌ن پىويسته جى متمانەى هيج ته‌وه‌ره‌يه‌كى سياسى باو نه‌بىت تابىتوانىت له‌ به‌رژه‌وه‌ندى گشتيدا كاريكات.. سياسه‌تمه‌دارى بىلايه‌ن يه‌كىك له‌ بنه‌ماكانى دروست بوونى برىتیه له‌ په‌خه‌ گرتنىكى به‌ به‌رنامه‌ى به‌رده‌وام له‌ به‌رنامه باوه‌كان، كاتىك په‌خه‌كان دژ به‌ته‌وه‌ره‌يه‌كى باوين، پىويست ناكات كه‌سىتى سياسى بىلايه‌ن يان پاكانى بينه‌ده‌سته گولای لایه‌نه نه‌ياره‌كان، چونكه هيج سه‌ركه‌وتن نيه‌ بۆ سياسه‌تمه‌دارى بىلايه‌ن كاتىك ته‌وه‌ره باوه‌كان بينه‌ پشت و په‌ناى له‌سه‌ر بنه‌ماى دژايه‌تى لایه‌نه نه‌ياره باوه‌كانىتر.

له‌ هه‌مان ئه‌لگودا سياسه‌تمه‌دار ده‌توانىت پارىزگارى له‌ بىلايه‌نى خۆى بكات به‌تسليم نه‌بوون بۆ هيج ته‌وه‌ره‌يه‌كى باو، په‌خه‌گرتن له‌ مپوى بارودۆخى سياسى كۆمه‌ل و خۆ ئاماده‌كردن بۆ خستنه‌ به‌ر باسى ئه‌و سبه‌ينانه‌ى كه‌ به‌ره‌مى په‌خه‌كانى نه‌مپۆيه. هه‌ر كاتىك سياسه‌تمه‌دار هه‌ستى كرد به‌ چه‌ترىكى باو كه‌ پارىزگاریده‌كات، ئه‌وا بىپرسىار بىلايه‌نى سياسى خۆى له‌ده‌ست داوه. هه‌ر كاتىك سياسه‌تمه‌دار هه‌ستى كرد هه‌موو جه‌ماوه‌ر يان زۆرىنه‌ى زۆرى جه‌ماوه‌ر له‌گه‌ل پاكانيدا ته‌بان، ئه‌وا خودى خۆى بووه‌ته باو. هه‌ر كاتىك سياسه‌تمه‌دار هه‌ستى كرد ده‌توانىت جه‌ماوه‌ر له‌ ده‌ورى تيزه نوپىكانى كۆبكاته‌وه بۆ كۆرپىنىكى پۆزه‌تيف له‌ كۆمه‌لگادا، ئه‌و تيزه‌ى نه‌ويش

بهره‌لستکاری زۆربوون، ئەوا توانیویەتی پۆل ببینیت وەك سیاسەتمەدارێكى
بێلایەنى راستەقینە.

ئەم ئەگەر و ئەویانە زۆر کاریكى ئاسان و سادە نین لە بۆ کاری سیاسى، بەلام
ئەوەش داینەمۆى بەرەو پێش چوونى کلتورى سیاسى گەر مەژۆ بخوازیت
سیاسىەكى کاریگەر و ئازاد بێت. دروست بوونى ئەم جۆرە لە سیاسەتمەدار بە
ناراستەوخۆی واتای دروست بوونى ھێزێكى ئاسایى، كە دەتوانیت ژيانى
ئاسایى و سەروشتى كۆمەڵ بەرەو پێش بەریت. ئەم جۆرە بەرەم و ئاكامانە
زادەى كۆمەڵگایەكى ئازاد و بۆیرە كە دەتوانیت جەماوەر لە دەورى دیاردە
سیاسىە ناسروشتیە زیانبەخشەكان بورژوئیت و گروكانى فشارى سەر
دەسەللات بەھێز بكات. كە پراوپر ئەمە ئەركى پۆشنبیری سیاسىە ئەك سەلبى
بوون لە كارە پەخنە نامیزە بەتەنها نوسراوەكاندا.

گۆڕانكارى ئاناسایى تەوژمى ئاناسایى و کاریگەرى ئاناسایى بە سەر كۆمەڵەو
بەجێدەھێڵیت.. بۆ پاگرتنى پارسەنگى ھیزە ناوەکیەكانى كۆمەڵ و بەرگرتن
بە ھیزە بەرژەوہەندى خوازەكان سیاسەتمەدارى بێلایەن ھێزێكى كارایە كە لە
بەرژەوہەندیەكى گشتگرتدا توانای كارکردنى ھەيە، چەندێك ئاستەمە و بۆیری
دەخوازیت ئەوہەندەش زیاتر ئاكامى پۆزەتیفى لێدەكەوتتەو.

لە چوارچێوەى ئەم واقعە تالەدا و بەبەشداری بەختیاری عەلى لە
پەراگەندەکردنى فەكرى كوردیدا، بۆمن شاراوہ نیه كە لە پووى عەمەلیەوہ ھیزە
ئیسلامیەكان و ئەمریکا زۆر باش دەزانن چ تیورى و فەكرێك بەكاردەھێنن بۆ
پەراوہى سیاسى خۆیان و داپراویش نین لەو تیورى و كلتورە، ھەروەھا لە

ناخی خۆياندا ئه‌وه‌ش به‌رجه‌سته ده‌بێت. ئه‌وه‌ی به‌لای منه‌وه سه‌یره نه‌وه‌یه که به‌ختیار عه‌لی ناتوانیته به‌باشی و بابه‌تیانه له‌وه تییگات که به‌ لۆژیکیکیتر هیزه ئیسلامه‌کان زۆر شتیان هه‌یه بیدۆرپێتن و به‌ پێچه‌وانه‌وه ئه‌مریکا هه‌چی نیه بیدۆرپێنیت، یاخود راستیه‌کان له‌وه‌دایه که له‌ جه‌نگه‌کانی ئه‌واندا ئێمه‌ چی ده‌دۆرپێتن. به‌ دلتیایه‌وه هه‌ردووکیان شتیان زۆره بیدۆرپێتن، هه‌رگیزیش ناكریته که سیان به‌ نوێنه‌ری تاریکیه‌کی موته‌لق بزانی و ئه‌ویدی به‌ نوێنه‌ری پۆشنایی، لیته‌دا به‌د حاالی بوون به‌دی ده‌که‌م له‌به‌رامبه‌ر تیگه‌یشتن له‌ واقعی کلتور و سیاسه‌تمه‌داره‌کان و بزووتنه‌وه سیاسیه‌کانی ئه‌و کلتورانه‌دا. ئه‌مه‌ جوړیکه له‌ هه‌لخه‌له‌ تاندن به‌رامبه‌ر به‌ هه‌ا‌کانی خۆرئاوا و شوین که‌وتنیکی تر بۆ به‌ها‌کانی عاتیفه‌ی خۆر هه‌لاتی و خۆسزادان.

(١٠)

بۆ ئه‌وه‌ی پاش ئه‌و هه‌موو لیكدانه‌وه‌یه و خستنه‌ پ‌ووی بیروکه‌ی سیاسه‌تمه‌داری بێلایه‌ن پێویسته‌ جارێکیتر بێینه‌ ناو باسه‌کانی ئه‌م‌پ‌و‌ی نێوان هیزه ئیسلامیه‌کان و سیاسه‌تی ئه‌مریکی. تالییان بزووتنه‌وه‌یه‌کی ئیسلامی خویندکاره‌کانی خویندنگه ئیسلامیه‌کانی پاکستانه‌، هۆکاره‌بابه‌تی‌ه‌کانی درووست بوونی تالییان ده‌گه‌رپێته‌وه‌ بۆ:

١. سه‌ره‌نجامی شه‌ری ناو‌خ‌وی ئه‌فغانستان.
٢. كوشتاره‌كانی نێوان سونه و شیعه و لایه‌نه‌جیا‌جیا‌كانی ئه‌فغانستان.
٣. پاشا‌گه‌ردانی ناو ئه‌و ولاته‌.
٤. داهێزرانی ئه‌خلاقی كۆمه‌لگای ئیسلامی له‌ ئه‌فغانستاندا به‌ دیدی ئه‌و خویندنگانه‌.
٥. پێشینه‌ی سه‌ربازی سه‌ركرده‌كانیان.

٦. ئەزمون و ریشەداکوتانی چارەسەری سەربازی لە کیشەسیاسیەکانی ئەو ولاتەدا.

٧. کاریگەری جیهانی ئیسلامی و بیرى ئیسلامی لەسەر ئەو ولاتە.

٨. دارپمانی ژیرخانی ئابووری و تەکنەلۆژی ولاتەکە بۆ سەرھەڵدانی ھێزێکی سیاسی لە جۆری تالیبان.

٩. بەپیتی داب و نەریتی بەشتوونەکان کە زۆرینەى ئەفغانستان پێکدەھێنن.

١٠. کاریگەری ھێزە ئیقلیمیەکان بۆ خۆشکردنی زەمینەى سیاسی و کۆمەڵایەتى درووست بوونی تالیبان.

١١. پێباش بوونی ئەمریکایی لە پرۆسەى درووست بوونی تالیباندا.

تالیبان کە لە زۆرینەى بەشتوون پیکھاتوو و نزیکەى ٩-١٠ ملیۆن کەس دەبن کە بە کەلەپوری خۆیانەو زۆر دەنازن و بەدریژایی چەندین سەدە تیااندا چەسپاوە و زیاتر گرنگی بە کەلەپوری بۆماوەیى خۆیان دەدەن، ھەروەھا ئەم گروپەى کۆمەڵگای ئەفغانی ژیاڤیکی سەخت و گیانێکی بەھیزی بەرگریان ھەیە. نمونەیکى سادەى ژیاڤی پۆژانەى ئەم گروپە، گەنجەکانیان توانای بەرگری خۆیان بەو پێوانە دەکەن کە چەند دەتوانن پشکۆ لە ناو لەپى دەستیاندا بکۆژێننەو بەبێ ھاوار و دەریپى ھەستکردن بە ئازار(٥).

ئامانجەکانی ھێزە ئیسلامیەکان بەگشتی: دروستکردنی دەولەتێکی ئیسلامیە لەسەر سیستەمى حوکمی خەلافەت، و ھەلبژاردنی زانا ملتەزیمەکان بە ئیسلامووە بۆ پۆستە گرنگەکانی دەولەت، پێداگرتن لەسەر رێکپۆشی ئیسلامیانە بۆ ژنان و ناچارکردنی بەو سیستەمە، بنەبەرکردنی تاوانە ئەخلاقییەکان بە دیدی ئیسلام، ئامادەکردنی سوپایەکی مەشق پێکراو بۆ

پاراستنی دهولتهی ئیسلامی له مەترسیە دەرهکیەکان و دامەزراندنی دەزگایەکی بۆ جیاکردنەوە و کارکردن بە چاکە و نەیی کردن لە خراپە لە هەموو ناوچەکانی ژێر دەسهلاتی دهولتهی ئیسلامیدا. هەروەها لە پەرووی ئابوورییە وە بە ئیسلامیکردنی ئابووری و کۆکردنەوەی زەکات و دەیه و خێر و خێرات و بەکارهێنانی لە پرۆژە ئیسلامیەکاندا.

لە پەرووی فەلسەفە وە پشت بە بیروپای مەزھەبە جیاجیاکان دەبەستن و هەر هێزێکی سیاسی ئیسلامی شیوە رێکخستنیکی لە بنەماکانی ئێ و مەزھەبانە وە وەرگرتوو، کە هەندیکیان باوەریان بە ئیختیار هەیە و هەندەکی تر باوەری بە جەبر هەیە.

لە پەرووی دیموکراسیە وە هیچ برۆایەکیان بە و دیموکراسیەتە نیە کە گەل حوکمی خۆی بکات بە لکو حوکمەکان تەنھا بۆ خوا دەگەرێننە وە و ولاتیش لە لایەن ئەمیرە وە یان مورشیدە وە یان پابەرە وە بە پێوە دەچیت کە سەرچەمی زانایان دەست نیشانی دەکەن و بە درێژایی ژبانی ئەمارەت دەبا بە پێوە. ئەم بزوو تنە و انە گەر سەیری گوڤارەکانیان بکەین زۆریە شتەکانیان لە چەند تیۆریستیکی ئیسلامی سەدەیی بیست وەرگرتوو وە ک (سەید قەتب) و زۆر کاری تێکردن.

ئەم پەوتە سیاسیە گەرچی پەراوەی چالاکی حیزبی دەکەن، بەلام زیاتر پشت بە ئینتەمای کۆمەڵگەیی دەبەستن و دەیانەوێت بەرژە وەندیەکانی گەل بپاریزن لە رێگای دامەزرێوەکانی دهولته وە، تەنانەت جێبەجێکردنی فەرزەکانی ئیسلام

وهك فۆرمى به ئىندام بوون سەير دەكەن و ھىوايان بەو ھەيەكە تاكى ئىسلام
داكۆكى لە مەسەلە ستراتیژیەكانیان دەكات.

ھۆكارەكانى پتەوى پىزەكانیان دەگەپتەو ھەق:

۱. ھاوییری ئەندامەكانیان.

۲. دۆسۆزىان بۆ بیرویاو پەرەكانیان.

۳. بەخشینی دەسەلاتىكى پۆلى بە ئەمىرەكەیان یان مورشیدەكەیان یان
كەسى یەكەمى سەرکردە.

۴. ترسناكى بزوتنەو ھەكە لە ناخى ئەندامەكاندا.

۵. سەپنەو ھەي ناسنامەى نەتەو ھەي كە ھەك ستراتیژىك بەكار دەھێنریت.

گەر بە نمونە كۆمەلگای ئەفغانى ھەربىگىن، ئەوا پێكھاتەى كۆمەلایەتى
كۆمەلگای ئەفغانى، كە بە سروشتى خۆى توندپەون بەرامبەر تىكەلاوى ژنان لە
گەل پیاوان و پێیان قبوڵە جیاكارى بكريت لە نیاوان ژنان و پیاواندا، لە پاستیدا
دەب و نەرىتى گوندەكانى ئەفغانستان بە سروشتى خۆى لەسەر تەرزى ھوكمى
تالیان بەرپۆ ھەچیت بەبۆ ئەو ھەي پێویستى ھەبیت بە دەزگاكانى ئەمر بە
چاكە و نەى لە خراپە. بە پێچەوانەو ھەكابولى پايتەخت كە جۆرىك لە ئازادى
ھەستى پێدەكریت لەو كلتورەى ئەفغانستان. لە پەوى ئابوریەو ئەفغانستان،
لە گێژاویكى ئابورى ترسناكدا دەژى گەر بەراوردى بكەین بە ھەر ولاتىكى تری
دۇنيا. ھېچ كارخانە و ژىرخانىكى ئابورىان نە، تەنانت لە سالانى پابردوودا،
ژمارەىكى زۆر لە خەلكى ئەم ولاتە لەسەر ھەلەدانەو ھەي گۆر و فرۆشتنى ئىسكان
دەژیان.

لایه نه پۆزه تیغه کانی ئەم بزووتنه وانه له بهر چاوی خه لکی ناوچه کانیاندا، له م خالانه دا خۆیان ده بیننه وه:

۱. وهك هه موو بزووتنه وه یه کی ئۆپۆزسیۆن بانگه شه ی به ده ست هینانی نه و داخوازیانه ده که ن که ده سه لات نه یتوانیوه ده سه بهریان بکات یان نه یو یستوه ده سه بهریان بکات. ئەمەش له سه ر ئاستی ده سه لات ی ناو خۆیی و ده سه لات ی گلوبالی په راوه ده که ن، که په راوه کردنه که ش به دوو میکانیزمی جیاوازه و به پیتی دوو ویستی جیاوازه.

۲. به دید ی ئیسلام که ن ده ل ی نه خلاق ی زۆر جیاوازه له دید گاکانی تر و تاکه سه رچاوه و شه رعی ته که به کاری ده هینن بۆ داوا کردنی ده سه گرتن به سه ر ده سه لاتدا.

۳. سه ر جه م نا عه داله تیه کان ده که پیننه وه بۆ نا دادوه ری و به پای ئەمان ده بیت دادگا کان به ئیسلامی بکه ن، به لام دادوه ری جیاوازی هیه به دید ی ئەمان، ئە کر یت مروف ی ئاسایی له سه ر مه سه له یه کی زۆر ساده و ساکار که په یوه ند ی به ئازادی خوده وه هیه تاوان بار بکر یت و سه زابدر یت. له کاتی کدا سه زای که و ده ترین تاوان له وانه یه پیناسه بکر یت به بیتاوانی.

۴. دا کو کی کردن له خه لکی هه ژار و بیده ره تان پیشان ده دن و له فه لسه فه کانیاندا به زه یی تاکه پێگا چاره یه بۆ پرگار کردنی ئەم گرۆ یانه نه ک به هینر کردنی گرۆ په راویز بووه کانی ناو کو مه ل.

دیه سه ر دید گایه کی تری ئیسلامی که له دید ی قه ره زاویه وه ده توانین قسه له سه ر فه ساد و تیگه یشتنی فه ساد له گلوبه لایزه یشتنی ئیسلامیدا بکه ین. قه ره زاوی قسه له سه ر تیروانی ئیسلام بۆ به رژه وه ندیه کانی نه مریکا و یان

تەبئەتە کردن بۆ لێدانی بەرزەوهندیەکان دەکات، کە دەلێت: (پێویستە بەرامبەر ئیلحادیک بوەستینەوه کە باوەری بە خوا و پێغەمبەرەکان نیە، پێویستە بەرامبەر ئازادی سیکی و سیکی هاوشیوەدا بوەستینەوه، هۆمۆسیکچوالیتی، ئەوانە یانە سیکی و پووتخانەکانیان کردووەتەوه، پێویستە دژ بەو جەوروو سەمانە بوەستینەوه کە لە بەرامبەر گەلی فەلەستینیدا ئەنجام دەدرێت).

قەرەزاویش باوەری بە بەرەنگار بوونەوهی تیرۆر هەیە بەلام لەلای قەرەزاوی ئەوانە چەکدارن بۆی هەیە بیانکوژێت، تەنھا ئەوانە چەکدار نین و هاوکاری جەور و سەتم ناکەن، گەرکوژران ئینجا ناو دەبرێت بە تیرۆر.

فەلسەفەی بەربەرەکانی و جەنگە پێویستەکانی ئەو بەربەرەکانیە لە لای قەرەزاوی بریتییە لە: شەرعیت دان بە خۆتەقاندنەوه، چونکە خەڵکانی بێدەسەلات و گوشار لەسەر، توانای سەربازی و جەخانەیی تێر و تەسەلیان نیە، توانای ئەتۆمیان نیە، لە هەمان کاتدا بەرەیی دژ بە ئیسلام ناتوانن قوربانی بە خۆیان بدەن چونکە هیچ ئیمان و باوەریکیان نیە.

شەپەرکە شەپی نێوان دوو تێزی کارکردنە لە سیاسەتدا هەرچۆن لە دوو باکگراوندی زانیاری و تەکنەلۆژی و کلتوریەوه داتاشارون تا دەگاتە ئەمڕۆ، ئەوەی لەلای ئەمریکیەکان بە تیرۆریست ناوژەن دەکێت، یان ئەوەی لەلای ئیسلامەکان بە تیرۆریست ناوژەن دەکێت، هەردووکیان راستە! تیرۆریست کەسێکە خاوەن بەرزەوهندیە جا بەرزەوهندیەکە ماددی بێت یان نا ماددی (بەهایی)، بەلام گرنگ ئەوەیە کۆمەڵگای ئێمە و سەرچەمی خەڵک بزانێت کە

ئەو بەرزەوهندیانه بەرزەوهندی سەرجهمی نین بۆ ھەموو خەلک، بەلکو بەرزەوهندی نێوەندەکانی دەسەڵاتە جیاجیاکانە کە جاریکی تر ھەندێ لەو دەسەڵاتانە ماددیە و ھەندەکە ی دی ناماددین. کە ئەمە بەھێچ شتێوەیە ک ناکرێت تەرجەمە بکریتە سەر شەری نێوان حزیە کوردیەکان و گروپیەکی ھەک جوندولنیسلام، چونکە ھەک پرووتمانکردووە ئەو شەپە پێشینیەکی تری ھەیە و ھۆکاری تر ھەن بۆ درووست بوونی بەتەنھاش ھۆکان ناوھەکی نین. خەتا لەو ھەدایە ئێمە بەتەنھا شەری نێوان پارتی و یەکییتی بە ھۆکار بزانین.

تیرۆریستی خاوەن بەرزەوهندی ماددی خاوەن مەسەلەییەکی ماددیە و دەھەوێت بەھا پیرۆزەکان و وشە جوانەکان بخاتە بەر تیشکە پرووناکەکانی دیاردە گلۆبالی و شارستانیەتەکانی خۆیەو، بەلام لە راستیدا خاوەنی بەھاییەکی ئەخلاقیی ھیومانایستی پەیت نیە. لە ھەمان کاتدا تیرۆریستی خاوەن بەرزەوهندی ناماددی تەواو بەدەرە لە بەرزەوھندیە ماددیەکان و تەنھا خاوەن مەسەلەییەکی بەبەھایی، بەھاکانی خۆشی بە میتۆدگەلیکی زۆر ھیومانایستیانە دەخاتە پوو گەرچی لە گەڵ ھەرچەرخانی تەرازووھکاندا ئەویش دەکەوێتەو ھەمان مەملانیتی دەسەڵات و پیادەکردنی ھەمان ریتیمی سیاسی بە فۆرمیتر. بەرھە یەکەم کە باسماں کرد رینگای سیستەم و دەوڵەت و دامەزرادوھەکانی ھەلبژاردووە بۆ پەراوھەیی سیاسەتی خۆی، ھەرچی بەرھە دووھەمیشە ھەک دیاردە خۆی سەپاندووە و بە تەواو بوونی بن لادن تەواو نابێت و چەندین بن لادنیتەر ھەیە! رق و کینە ی بەرھە دووھەم زۆر ئاسایی لە خەلکی بیتاوانیشدا خۆی بەتال دەکاتووە، ھەرچۆن بەرزەوھندیەکانی بەرھە یەکەم بەرھەوای دەزانیت بۆردومانەکانی خەلکی بیتاوانیش لەناو بەریت. گرێکە لەو ھەدایە، کە ی ھیومانیزم دەتوانیت لە بەرھەکانی بەرزەوھندیەکان و بن بەست بەرھە

ئایدۆلۆژی خۆی پزگار بکات؟ چۆن هیومانیزم دەتوانیت میکانیزمیک بدۆزیتەو
 بۆ قورتار بوون لەو گرییە؟ کاتیک خەلکی بێچارە سەیری سیاسەتەکانی
 ئەمریکا و پاشکۆیەتی سیاسەتی ولاتی خۆی بۆ ئەمریکا دەکات، ناچارە بۆ و
 کینەکانی بە خۆی و دەرەوێی خۆی بڕێژێت، چونکە دەگاتە ئەو ئاستەنگە
 کە ئەو هەموو شتیکی لێ مۆنۆپۆل کراوە، ماوەتەو بەهاکانی کاتیک بەهاکانی
 دەکەوێتە ژێر مەترسیەو دەبیێت بچووکترین گڕ بۆ سەندنەوێی ئەو بەهایانە لە
 دەسەلاتەکە بەرامبەری بەلام گەرەترین مەترسیە بۆ خەلک، چونکە سەرەرای
 ئەوێ کە بەهاکانی کۆمەڵە ئاینیەکان پێگرن لە بەردەم تەکنەلۆژیا و بازاری
 سەرمایەداریدا لە هەمانکاتدا، لیبرالیزمی نوێش لە چەسپاندنی ئارامیدا نەبیێت
 ناتوانیت گەشە پێویستی خۆی بکات، ئەگەرچی سیاسەتی ئابووری و
 سەربازی رادیکالیزمی سەرمایەداری تەنگزی بۆ مەرامەکانی نیولیبرالیزمیش
 درووست دەکات. ئانەمەیه جوغزی سەریببوونی پۆشنبیرەکانی پۆژناوا و
 پۆژەلات کە دەکەوێتە نێو تۆری بانگەشە ئیعلامیەکانی جەنگی بەرپاکراوی
 ئەمڕۆ، چونکە فەلسەفەی بەربەرەکانی گلوبالیزمی ئیسلامی ئاستەنگە لە
 بەردەم چەسپاندنی ئارامیدا. لەهەمان کاتدا بۆ ئیسلامەکانیش هەمان
 هاوکێشە پێچەوانە راستە چونکە بەهیچ کلۆجیک نازادی لە دەرەوێ
 دەسەلاتی ئیلاھیدا قابیلی قبول نیە. بۆیە هەرچۆن ئەمریکیەکان دەخوازن لە
 ئاوە گەرمەکاندا جێپێ و بازاریان هەبیێت، ئاواش ئیسلامەکان دەخوازن لە
 ئەمریکا و ئەوروپادا مزگەوت و جەماوەری کۆبوونەوێ پۆژانی هەینیان هەبیێت.

ئایا مۆتەقەگەرای لیبرالیزم و ئیسلام تا چەندێک دەتوانن پارێزگاری لە
 کراوەیی خۆیان بکەن؟ ئایا لە دونیای سیاسەت و بەرژەوێندیە جۆراو
 جۆرەکاندا کرانەوێ تا چ ئاستیکە؟ تاسەر ئیسقان یان هەر لە توێژ

پروکاره‌کاندایه؟ ئه‌و تیرۆره‌ی ئه‌مریکا په‌راوه‌ی ده‌کات و ئه‌وه‌ی گۆ
 ئیسلامیه‌کان ده‌ستیان داوه‌تی راس‌تگویی تیزه‌ موته‌قه‌کانیان نیه‌ به‌لکو
 په‌راوه‌کردنی نه‌ینه‌ شارواوه‌کانی ناو دونیایه‌که‌ که‌ به‌ته‌نها کرانه‌وه‌یه‌کی
 پروکه‌شی به‌خۆوه‌ بینیه‌ و گلوبه‌لایزه‌یشتی نابووری و سیاسیش له‌ سه‌ر
 ئاسته‌ جیاجیاکان به‌و جوۆره‌ ده‌خوازن، بۆیه‌ به‌ هه‌موو توانایانه‌وه‌
 که‌ره‌سته‌کانی بواری پۆشنه‌یری گلوبالی‌کراو بۆ ئه‌و مه‌به‌ستانه‌ ته‌رخان ده‌که‌ن.
 دنیا هه‌شتا له‌ و جوغزی توندپه‌ویه‌ پاکنه‌بووه‌ته‌وه‌و به‌و سادده‌یه‌یش پاک
 نابیتته‌وه‌، به‌لکو زیاتری ده‌وێت، ئه‌وه‌ی خه‌مساردی پێشانداوه‌ ئه‌و
 ده‌سته‌هه‌لبژاردیه‌یه‌ که‌ پێی وایه‌ به‌ته‌نها له‌ پێکای گفتوگۆی نێو خۆیانه‌وه‌ و
 به‌زمانی‌کی به‌دعالیانه‌ش له‌ گه‌ل خه‌لکدا ده‌توانن دنیا بکه‌نه‌ کۆمه‌لگایه‌کی
 بێخه‌وش و حالێ له‌یه‌کتر.

میکانیزمی کاری سیاسی گۆ بچوک و گه‌وره‌کان له‌ سه‌ره‌تای سه‌ره‌ل‌دانیه‌وه‌
 سه‌نگه‌ریکی دواوه‌ی به‌ریه‌ره‌کانیان به‌هه‌یزکردوه‌و بۆ ئه‌و پۆژه‌ی ناگه‌نه‌ ئه‌نجام
 له‌گه‌ل به‌رامبه‌ره‌کانیاندا.

ئه‌وه‌ به‌ته‌نها میکانیزمی دونیای ئیسلامی یان ئه‌مریکی نیه‌ که‌ خۆی له‌ ده‌ره‌وه‌
 ده‌پاریزێت نه‌ک له‌ ناوه‌وه‌، به‌لکو سه‌رجه‌م گروکان و سیسته‌مه‌کان کار به‌و
 میکانیزمه‌ ده‌که‌ن، ئه‌و ولاتانه‌ی کۆنترۆلی بانکه‌ جیهانیه‌کانیان کردوه‌و
 ناوه‌ندی بپریان له‌ پێکخراوی بازرگانی جیهانیدا له‌ هه‌موو ولاتیکیتر زیاتر
 خۆیان پڕچه‌ک ده‌که‌ن، ته‌نانه‌ت بودجه‌ی سالانه‌ی سه‌ریازیان ده‌یان ئه‌وه‌نده‌ی
 بودجی هه‌موو ولاته‌ هه‌زاره‌کانه‌ به‌یه‌که‌وه‌، که‌ ئه‌مه‌ش هه‌ر له‌ مه‌ترسی
 ده‌ره‌وه‌یه‌.

نهخۆشیه که له وهدا نیه که به ته نهها فۆبیاکانی ئوسامه یان فۆبیای سیسته می
 ئه مریکی جهنگ هه لگیرستینیت، به لکو ئوسامه زۆر باوه پری به ئیسلام هیه و به
 پشتیوانی تیۆریسته کانی ئه مپۆی دونیای ئیسلامی کارده کات، ئوسامه ئه و
 که سه یه که توانیویه تی تواناکانی خۆی بخاته گهر له پال توانای هاوشیوه کانی
 بۆ به رقه رار کردنی ژیان له سه ر ئاستی جیهانی به ته رزێکی ئیسلامی، ئوسامه
 گهر باسی له هه ر مه سه له یه کی تر بکردبایه تواناکانی بۆ ئه و خه باته
 به گه رپه خستایه ئه وه نده شکستی نه ده خوارد، ئوسامه و بیریارانی ئیسلام
 ئه لته رنه تیقی ئیسلامیان بۆ مافه کانی مرۆف و پیکه وه ژیاکی گه لان پێیه له سه ر
 بنه ما فکری و فه لسه فه کانی ئیسلام، من لی ره دا باس له ئه لته رنه تیقی تر نا که م
 بۆ ئه و تیۆریان، به لام بچوک کردنه وه و له بار بردنی سه رجه م نیگه تیف و
 پۆزه تیقه کان به یه که وه دووریه له واقع، نه بوونی زانیاریه له سه ر دیارده کان،
 نه خواستن و نه بوونی ئازایه تی به بۆ به شداری کردن له گۆراند، ئه مانه به هه مان
 ته رزی نیولیبرالیزم کار ده که ن که له ناوه پۆک و مه غزا مه عریفیه کاندایه جودان
 ده نا ئوسامه هه روا سادده و ساکار و وه حشی نیه به رامبه ر به مرۆفایه تی
 به دیدی خۆی هه ر چۆن سیسته می ئه مریکی بۆ ژیان ده لێت برۆ تۆش ئازاد به و
 تاته شه ریزم ده یه ویت سادده ترین سیماکانی کشانه وه ی ده ولت له بازارپو هیتانه
 کایه ی سه رمایه داری به ده سه لات شادبکات.

به رله وه ی بچینه سه ر به راوردیک له نیوان میکانیزمی سیاسه تی رادیکالیزمی
 سه رمایه داری به سه رکردایه تی سیسته می ئه مریکی و نوینه رایه تی بۆش له
 لایه ک و رادیکالیزمی ئیسلامی به سه رکردایه تی گرو ئیسلامیه کان و نوینه رایه تی
 ئوسامه له لایه کیت، پتویسته که مێک باس له و کلتوره بکه ین که ئه م

میکانیزمانه‌ی پیکه‌یتناوه یان لایه‌نی که‌م ئەو کلتورە‌ی سەرکردە‌کانی ئەو
میکانیزمە‌ی بە‌رە‌مه‌یتناوه، هە‌روه‌ها ئەو کلتورە‌ی پۆ‌شنبیری ئێ‌مه دە‌یه‌وێ‌ت بۆ
داهاتووی بونیاد بنێ‌ت. که بۆ‌خۆ‌ی بە‌شێ‌وه‌یه‌کی ناراسته‌وخۆ باسکردنه له‌و
میکانیزمانه.

به‌ختیار عە‌لی باس له‌ بە‌رە‌به‌ره‌ی لێ‌کدا‌برانی نی‌وان پۆ‌ژه‌لآت و پۆ‌ژنا‌وا ده‌کات،
به‌لام زی‌اتر نزیک بوونه‌وه‌یه‌ک و تێ‌هه‌لکێ‌شانێ‌کی زۆ‌ر مه‌زن هه‌یه له‌ نی‌وان با‌کور و
باشوردا، خۆ‌ره‌لآت و خۆ‌رنا‌وادا. ئەو پە‌خنانه‌ی بۆ گ‌لوبالیزمی ئی‌سلامی و
سه‌رمایه‌داری یان سی‌سته‌می ئە‌مریکیش له‌ ئارادان، له‌ هه‌ردوو لا و له‌ هه‌ردوو
کلتوردا هه‌یه، بۆ به‌ته‌نها ئێ‌مه باس له‌ لێ‌کدا‌برانی سی‌اسی نی‌وان هێ‌زه‌ کرده‌کان
بکه‌ین و به‌ هۆ‌کاری په‌رت بوونیان بزانی‌ن؟ به‌‌لکو په‌رت بوونی ئە‌وپه‌خنانه‌و
نه‌بوونی س‌تراتیژ و س‌تراکچه‌ر و تی‌وریست و بکه‌ری به‌ م‌رۆ‌یی‌کردنی ئە‌و
په‌یوه‌ندیانه هۆ‌کاری سه‌ره‌کی‌ترن و پ‌ی‌خۆ‌شکه‌رن له‌ به‌رده‌م ئی‌مپاکتی لێ‌کدا‌برانه
سی‌اسی و ده‌وله‌تیه‌کان له‌سه‌ر لێ‌کدا‌برانی ک‌لتور و شارستانیه‌ته‌ جیا‌جیا‌کانی
داهاتووی م‌رۆ‌فایه‌تی که‌ من پ‌ی‌ش‌بینی جه‌نگی مه‌زن‌تر و لێ‌کدا‌برانی مه‌زن‌تر
ده‌که‌م له‌وه‌ی که‌ هه‌یه.

زۆ‌ر به‌ پ‌ی‌چه‌وانه‌وه خه‌لک ته‌واو له‌یه‌ک‌تر نزیک بوونه‌ته‌وه‌و ته‌نها ته‌عاروفیک له
نی‌وان عه‌قل و پ‌ۆ‌حیانداندا کراوه، ساتی ئە‌وه نه‌هاتووه شه‌ری عه‌قل و پ‌ۆ‌ح له‌گ‌ه‌ڵ
یه‌ک‌یدا بکه‌ن، ئە‌وه‌ی که‌ م‌اسی تی‌ادا به‌دی ده‌ک‌رێ‌ت ئە‌و تی‌وری و کاره‌ عه‌مه‌لیه
م‌رۆ‌فدۆ‌ستانانه‌یه که‌ ئاماده‌بوونیان به‌دی نا‌ک‌رێ‌ت بۆ‌پ‌ی‌گ‌رتن به‌ شه‌ری نی‌وان
عه‌قل و پ‌ۆ‌حه جیا‌وازه‌کان. باش‌ترین به‌‌لگه‌ش ئە‌وه‌یه که عه‌قل و پ‌ۆ‌حه
جیا‌وازه‌کان له‌ به‌رامبه‌ر به‌‌رژه‌وه‌ندی و پ‌ی‌رۆ‌زگه‌رانه‌ی خۆ‌یان و نه‌رجسیه‌تی

دهسه لاتدا به هانه بۆ پیکدادان ده دۆزنه وه، کاتیکیش کلتوره جیا جیاکان به ده ر نه بیت له خه لکی وه ک ئوسامه و بۆش به دانیایه وه گهر هیزکی هیومانیستی ناکتیف رینگه به هه لتوقینی سه رکرده ی له و جوړه نه گریت نه و چالاکانه نه وانه نوینه رایه تی کلتوره کانیان ده کهن و میژووی کلتوره کانیان ده په نگینن و ده نووسنه وه. به لامه وه سهیره که به ختیاره علی پیتی سهیر بیت، په هه ندی کلتوری و نه خلاق ی لاواز تر بیت چونکه هه میسه نه و په هه ندانه ی تر، ئابووری و سه ربازی و ته رفیه ی، که رهسته ی ماد دین و له گه ل گوراند ا وه ک قارچک هه لده تۆقن که له به نه مادا هۆکاری سه ره کی هه لتوقینی گورانه کانه. به لام په هه نده کلتوری و نه خلاقیه کان به خوړاو به ته کنیشه کان نایه ته گوراندن.

گهر بگه رینه وه سه ر واقعی خۆمان و په ره گرافیک ی به ختیاره علی که ده لیت (هه موو رۆشن بیرتک له جه وه ریدا پرۆژه یه کی چکۆلانه ی " دیالوگی کولتوور و دین و شارستانیه ته کانه " رۆشن بیر مانای نه گهر " فره کولتوور نه بیت، گهر له سه ر سنووری زیاد له شارستانیه تیک، رۆشن بیریه ک، زمانیک هه ستیکدا نه ژێ). لێره دا من به ختیاره علی تاوانبار ده که م به هاندانی نه وه ی نوێ بۆ قورتار بوون له واقعی نه م پانتاییه ی که پیتی ده لێن کوردستان، له بری گه شه پیدانی فره کلتوری و ناساندنی شارستانیه ته جیا جیاکان و زیاد کردنی زمانزانی و پیکه وه ژبان له گه ل هه سه کانی تر دا. واقعی نه مپو ی ئیمه و به تاییه ت نه وه ی نوێ نه و رۆشن بیریه فره کلتوره درووست ناکات به میکانیزمی دوور که و تنه وه و هه ناردنی خواسته کانی رۆشن بیر بۆ ده ره وه، له وانه یه پیم بلێیت مه به ستم نه وه نه ی، به لام کاریگه ری نه و پستانه و په راوه کردنی کاری عه مه لی خۆت نه وه ی لی به ره م دیت. له کاتیکیدا له سیسته می خویندنی ولاتی ئیمه وه مرو فکی کورد به سانایی ناتوانیت فره زمان بیت، نه ی رۆلی په خنه گرتنی سلبی ته نه ا رینگیه

چاکردنی سیستەمی زمانزانی یاخوود هاندانی چوونەدەرەوێ پێگاچارەیه بۆ
 پێکەوه‌ژێان لەگەڵ زمانەکان و کلتورەکان و هەستەکانیتردا، یان پۆلی
 پۆشنبیری فرەکلتور ئەوێ چۆن کاریگەرانه پەراوێ عەمەلی و پرانسیپی
 مەتنقی لەم ولاتەدا درووست بکات بۆ گوشار خستەسەر دەزگاكان بۆ
 بەگەرخستنی توانای زیاتر بە هەمان شیوەش بۆ بواره‌کانیتر. خەمی پۆشنبیری
 هاوشتیوێ بەختیار عەلی لە چوونە دەرەوێ و قسەکردن لەسەر ناوێوێ تەنها
 لە خۆپەرستی مەعرفیانه‌وێ هاتووێ لە هەڵپەدا بۆ زانیاریەکان و بینینه‌کانی
 ئەودێو سنوور، کاتیکیش قسە لەسەر ناوێوێ دەکەن خەمی عاتیفی و
 خۆسەپاندنی مۆتەلقەراییانە و ئەزموونی خۆیان بەسەر خەڵکدا دەکەن
 بەلگەنەویست و حەتمیەتی بە پۆشنبیریوونی راستەقینە. لە کاتیکیدا ئێمە
 هەموو باس لە ئازادی و پێکەیانندی کۆمەڵێک دەکەین کە ئازادی یەکیک بێت لە
 خەسلەتە بنەڕەتیەکانی، لە هەمان کاتدا کلتوری ئێمە تەنها وەک ئاوات سەیری
 ئەو ئازادیەکی کردووێ و ژینگەکی کۆمەڵایەتیەکی پڕ بووێ لە سەرکوتکردن و
 پرۆسەکی سیستەماتیک بۆ سڕینەوێ ماکی هیومانایستی و خۆش ویستنی
 یەکدی، پڕ بووێ لە مێژوویەکی سەرپا دژ بە پرۆسەکی دەستەمۆکردنی
 توندپەرەوێکانی ناخی مۆرفایەتین. کەم تازۆر کۆمەڵگای ئیسلامی، و زیاتر
 زانستیه‌گەر بلتین کۆمەڵگاکانی ولاتە ئابووری دواکەوتووێکان، بە هەمان
 قوناغدا تێپەریون جا ئەولیکچوونەش کەم بێت یان زۆر.

گەر لە گۆشەکانی پێکهاوەکی کۆمەڵایەتی و ئابووری و دەروونیوێ سەیری
 ژینگەکی سەرکردەیه‌کی ئیسلامی وەک ئوسامە بکهین، ئەوا چەند راستیه‌ک
 دەبنە هۆی ئەو بەرھەمە، بەلام بەرنامەکان چین بۆ گۆڕینی ئەو ژینگەیه‌ بە
 ژینگەیه‌کی کۆمەڵایەتی و ئابووری و دەروونی زانستی تر تا لە پاشەڕۆک

چەندىن ئوسامە و ئوسامۆكە يان بۆش و بۆشۆكە نە لە كۆمەلگای ئيمە و نە لە هېچ كۆمەلگايەكدا درووست نەبێت. سەرەراي ئەمانە هەمووی ئوسامە و بۆش كۆرپىكى زىندوى كلتورى خۆيانن، بە نمونە ئوسامە پىنگايەكى زۆر ئاكتيف و بگۆرپى گرتووەتە بەر بۆ پەراوەكردنى ئەو بىرۆكەنەى باوەرپى پىيەتى، لە هەمان ھاوكيشەدا ستراكچەر و ستراتيژى ئەو بىرۆكەيش تەوانيوپەتى دياردەيەك بخاتەو كە چەندىن بەرھەمى وەك ئوسامەى هەبێت بەسوود وەرگرتن لە پىكەتە شەپانگىزى و شەپانگىزى پەرەپىدراوەكان لە سەرچەم پىكەتە سروشتيەكانى مەوقايەتيدا.

سەرەنجامى كيشەى خىزانى و چەند ژنى باوكى ئوسامە و نزيكى لە كەسايەتية ئىسلاميەكان بەتاييەت لە كاتى حەجدا و دەوڵەمەندى و تواناي ئابوورى ئەو خىزانە، ئوسامەيەكى درووستكرد، بىروراي چەند ژنى لە لا نەسپىيەو، بىرۆكە سياسىيەكانى ئىسلامى پى نەخستە ژيەر پىرسيارەو، لەدەرەوہى و لاى خويدا كاري كرد بۆ گلوباليزەكردنى بىرۆكەكەى. هەموو تواناكانى خستەگەر بۆ سەرخستەن و بەرەوپيش بردنى پىرسەكانى ئەو پىيازە. ئەوہش تەكنيك و شىوازىكى ئاشكرای كارکردن بوو بە پىتمىكى ديارىكراو بۆ ئەو مەبەستە، هەرچەند لە پىوى تەكنيكى و سەربازىيەو ئەو بەرەنگار بوونەوہى پىيازىكى پۆمانسى بەرەنگار بوونەوہى ئايدۆلۆژيايە بەرامبەر تەكنەلۆژيا.

لەسەردەمى گلوبەلايزەيشندا جىهانىك نەما ناوى خۆرەلات و ئەويدى ناوى خۆر ئاوابىت، جىهان بۆ خۆى هەنگا و بەرەو فرەكلتورى دەنيەت. كەرەستەكانى ئەمپۆى پەيوەندى و بازارەكانى ئەمپۆى دونيا و سەرچاوەكانى زانىارى باشترين گەواهى دەدەن لەسەر ئاوەلابوونی دەرفەت بۆ فرەكلتورى و گفتوگۆ.

کلتوره جیاجیاکان. به لام نه وهی ئاستهنگه له بهردهم گفتوگو و ئارگومینتی
 کلتوره جیاوازهکاندا به شیوهیهکی سه‌رهکی بریتیه له به‌گه‌ر نه‌خستنی نه و
 سه‌رچاوانه له پێناو پێکه‌وه ژیانی ئاشتیانه و هیومانستیانهی خه‌لکی کۆمه‌لگا
 جیاجیاکاندا تا بتوانریت وه‌ك هه‌موو قوناغیکی گۆرانی کۆمه‌لایه‌تی سوود له
 ده‌رفه‌ته‌کانی سه‌رده‌می خۆی وه‌ریگیریت. به پێچه‌وانه‌وه نه‌دگاره غه‌ریزه‌کان
 زāl بوون به‌سه‌ر به‌کارهێنانه عه‌قلی و مه‌نتقیه‌کاندا، رۆشنییر و
 هه‌زمه‌نده‌کانیش له نێوان به‌کارهێنانی نه‌و خه‌لکه و مه‌به‌سته‌کانی ده‌سه‌لات و
 پادیکالیزی سه‌رمایه‌داری و ئیسلامیدا هه‌نگاوی زۆر به‌کاربراو و ناکاریگه‌ریان
 هه‌لگرتوه له‌و پێناوه‌دا.

ده‌سه‌لاتی سیاسی پێویسته کاریگه‌ری رۆشنییره‌کان و پسه‌پۆره‌کانی له‌سه‌ر
 بیته‌ بۆ به‌ره‌مه‌پێنانی پاشه‌پۆژێك كه خودی خۆیان خه‌ونی پێوه‌ده‌بینن،
 نه‌مه‌ش له ده‌سه‌لاته‌وه بۆ ده‌ره‌وه‌ی ده‌سه‌لات ناكریت، به‌لكو له
 ده‌سته‌هه‌لبژارده‌كانه‌وه نه‌جام ده‌دریت بۆ حاكم و حكوكمراوه‌کانی کۆمه‌لگا،
 چونكه هه‌ردوو حاكم و حوكمراوه‌کانیش نه‌وه‌ی کلتوری خۆیان، نه‌و
 کلتوره‌ش سه‌رنه‌نجامی کاری نه‌و ده‌سته‌هه‌لبژاردانه‌وه قوربانیه‌کانیان به‌ره‌و
 ئاقاریکی هیومانستی یان نه‌نتی هیومانستی گه‌شه‌ده‌کات. راسته‌ نه‌و ده‌سته
 هه‌لبژاردانه‌ نه‌م‌رۆ له سه‌رده‌می‌کدا ده‌ژین له هه‌موو توێژه‌کانیتر زیاتر
 پیاوانه‌کراون، له‌کاتی‌کدا نه‌رکی پرگارکردن له‌و پابه‌ندیه‌ش هه‌رده‌که‌ویته
 سه‌رخۆیان.

ده‌سه‌لاته‌کان به‌بێ ده‌سته‌هه‌لبژارده‌کان هه‌میشه وه‌ك کویرێکی بێ گۆچان،
 کۆمه‌لگا و کلتوره‌کانیش هه‌میشه وه‌ك ئاوێکی مه‌نگن گه‌ر

دهسته هه‌لبژاردەکانی کاریگر و ئاکیف نه‌بن، له‌کاتی‌کدا به‌فهری ئەم کارلی‌که کۆمه‌لایه‌تیه‌ ئه‌و دهسته‌هه‌لبژاردانه‌بن، ئەوا له‌ تیکچوونی هاوکی‌شه‌کاندا سه‌راپا ئه‌و ده‌ستانه‌ تاوانه‌کانیان ده‌که‌ویته‌ ئه‌ستۆ.

جاری‌کتر ده‌لێم ئەمه‌ به‌رگری نیه‌ له‌ هیچ کام له‌ دوو حیزه‌ که‌وره‌یه‌و له‌ هیچ کام له‌ حیزه‌ کوردستانی‌ه‌کانی تر چونکه‌ من هیچ کارم به‌ هیچ کام له‌و حیزانه‌وه‌ نیه‌ به‌ده‌ر له‌ گه‌شه‌ پێدانی کۆمه‌لی وڵاته‌که‌م، به‌لام له‌ چوارچێوه‌ی فاکتەرە جۆراوجۆره‌کانی هێزدا له‌ سه‌ر ئاستی ناوچه‌که‌ و جیهان، له‌ سه‌ر ئاستی ناوخۆ، ئەوه‌ توانای کورده‌، کاتی‌ک پۆشنی‌ره‌کان یان ئەوانه‌ی به‌ما‌فی خۆیانی ده‌زانن به‌شداری سیاسه‌ت یان گوته‌ری سیاسی بکه‌ن، که‌ی هه‌ولێاندا کاریگه‌ریان هه‌بێت وه‌ک ده‌سه‌لاتی‌کی مه‌عریفی بوێر؟ که‌ی هه‌لوێستی جودایان پێشاندا له‌ ده‌ره‌وه‌ی دامه‌زراوه‌ حیزیه‌کان؟ که‌ توانیان پۆلی پر زانیاری و پراکتیکی ئه‌کیف بیه‌ن وه‌ک سیاسه‌تمه‌داری بێلایه‌ن؟ ئەوا هاوکی‌شه‌کان پارسه‌نگه‌کانیان جودا ده‌بێت له‌وه‌ی ئەم‌رۆ که‌ هه‌یه‌ به‌ ئا‌قاری‌کی زانستی باشتردا.

به‌لام ئەوه‌ توانای سیاس‌ی و ته‌کنیکی سیاس‌ی سیاسه‌تمه‌داری کورده‌ له‌و قوناغه‌ و له‌و بارودۆخه‌دا. هه‌رگیز من ئەوه‌ ناخه‌مه‌ ژێر په‌خنه‌وه‌ که‌ چه‌ند پارتە سیاسیه‌کانی کورد بۆ سازش له‌ گه‌ل ئەم دوژمن و ئەو دوژمندا ده‌که‌ن، ئەوه‌نده‌ی ده‌سته‌ هه‌لبژاردەکان ده‌خه‌مه‌ به‌ر په‌خنه‌ کاتی‌ک هه‌لدێن له‌ به‌رپرسیاری‌تی، کاتی‌ک هه‌لدێن له‌ به‌رامبه‌ر به‌شداری‌کردن له‌ ئه‌رکی گۆپاندا، کاتی‌ک ناتوانن ئەوان به‌شداری پاسته‌قینه‌ی سیاسیه‌ی خۆیان بکه‌ن له‌ سه‌ر ئاستی ناوخۆیی نه‌خوازه‌ لا به‌ حا‌لی تیگه‌یشتنی سیاسیان له‌ بارودۆخه‌کانی

ناوچهیی و جیهانی و دهره‌تی باش بوونی باری ژیانی خه‌ك له كوردستاندا.
 كه‌سیكى پۆشنبیر و هوشیار ناتوانیت چاوپۆشی له تاوانه‌كانی یه‌كیتی و پارتی
 بكات به‌رامبه‌ر شه‌ری ناوخۆ و به‌دحالی بوونی كوردی، به‌لام ئەم تاوانباركردنه
 ناخوازیت بیرێك له هه‌لومه‌رجه بابه‌تیه‌كان بكه‌ینه‌وه؟ ناخوازیت چهند ده‌كریت
 ئیمه به ئەركی خۆمانی بزانی بۆ پێگرتن به‌ و فاكته‌رانه؟ به‌لام كاتێك پۆشنبیر
 نا هوشیار بوو ته‌نها خه‌ریكى سه‌فه‌سته‌و په‌خنه‌ی سلبی بوو، ته‌نها و ته‌نها
 مۆتعه‌ی له كه‌مكردنه‌وه‌ی خه‌ك بیهی، له‌هه‌مان كاتدا خودی پۆشنبیر نه‌یتوانی
 پاسته‌وپاست كاراكته‌ریكى به‌هێز بێت بۆ پێگرتن به‌ چه‌وتیه‌كان، ئەوا دیاره
 پێویست ناكات بووده‌له‌یهی پۆشنبیر و بیریاره‌كانی خۆمان به‌ كه‌م و كورتی
 خه‌ك پاساو بده‌ینه‌وه.

به‌ختیار عه‌لی كاتێك باس له شه‌پانگیزی كۆمه‌لگای كوردی و حیزبه
 سیاسیه‌كانی ده‌كات، وه‌ك كه‌سیكى نامۆ به‌م كۆمه‌لگایه‌ پێناسه‌ی ئەو كلتور و
 دیاردانه ده‌كات كه له كوردستاندا به‌رقه‌راره، نه‌بوونی زانیاری یان وێڵ بوون له
 زانیاری سیاسى ئەم دیارده‌یه‌ی نامۆبوون دروست ده‌كات لای به‌ختیار عه‌لی و
 ناچاری ده‌كات په‌شبینی خۆی بكاته مۆتله‌قكه‌رایه‌كى جوانكراو و به‌سه‌ر
 خه‌لكان و خۆینه‌راندا پراكتیزه‌ی بكات. نه‌بوونی خۆپێندنه‌وه‌یه‌ك بۆ دیارده‌یه‌كى
 وه‌ك تیرۆر له دنیا‌دا و له كوردستاندا به‌ بیانووی ئامادده‌باشی كلتوری تیرۆر،
 كارێكه‌ ته‌نها و ته‌نها له به‌ره‌ی دژ به‌ هیومانیستی ده‌وه‌شێته‌وه یاخود پاستره
 بلێن فكري به‌ختیار عه‌لی ده‌چێته‌ خزمه‌ت ئەو تاقمه‌وه و وه‌ك سه‌ربازێكى
 گومناو كارى بۆ ده‌كات. جا ئەمه ده‌گه‌ڕێته‌وه بۆ نامۆ بوونی به‌ختیار عه‌لی
 له‌نیوان عاتیفه‌ی پۆژه‌لاتی و عه‌قلى پۆژئاوایدا یان بۆ هه‌ره‌س هێنانی
 به‌ختیار عه‌لی، له‌به‌ر نه‌كوژانه‌وه‌ی هیواشی رای پۆشنبیرێكه‌وه من ناچمه ئەو

ورده کاریه وه، به لکو ته نه وه نده ده لیم: بهر له تاوانبار بوون ده کریت بواری
 پیاچوونه وه هه بیته، کاتیك نامۆبوون ئه م کاره مان پێ ئه نجام ده دات، ئه وا
 باشت وایه خۆمان له نامۆ بوون ده رباز بکهین نه بادا بکهینه خزمهت
 ستراتیژه کانی نامۆ بوونه وه، خۆ ئه گهریش هه رس هه یانه ئه وا به ختیاره علی
 گه نه توانیت له بواری سیاسیدا جیدهستی دیار بیت له بواری ئه ده بدا ده کریت
 بهرهمی باشی هه بیت. به لām پاساو بۆ پرۆسه و ستراتیژی تاوان چی جیاواز
 ناکات له گه لّ خودی تاواندا.

گهر بێینه سه ر بابه تی ده رباز بوون له م گه یژاوانه، ئه وا چه ند پرسیارکی
 هه مه جۆر دیته ئاره وه که ده کریت هندیکیان بکهینه بهر باس: ئایا خۆ
 ده ربازکردن له ترس و توندپه وی به کیّ ده کریت؟ به بزوتنه وه مرۆفدۆسته کان
 که ناتوانن ده سه لاتیان هه بیت؟ ئایا کیّ ده توانیت ده سه لات بگره ته ده ست؟
 ئایا ده به نگه کانی بواری سیاسهت چه ندیک جوانیش بن ده توانن به و په وته ی
 ئیستا و دیر زه مانیا نه وه بینه هه یزی بگۆر؟ نه وه خه لکی خۆی ده ویت!
 له میژه وه مرۆفدۆسته کان نه یان توانیوه بینه سیسته م و ده سه لات، که نه مه
 بابه تی پیاچوونه وه یه کی جددی تره، ئه گه رچی وه ک تاکیش بالا ده ست بووین
 نه یان توانیوه بینه سیسته م و کاریگه ری درێژخایه ن به جیّ به یلّن. ئه و
 ده سته که وه جوانانه ی که مرۆفایه تیش به ده سستی هه یان، ده گه ریته وه بۆ
 ئازایه تی و بویری و جه ختی مرۆفدۆسته کانی ناو جه نگه لی ده سه لاتی سیاسی و
 بانه د هه یزه کان له دوونیا دا. به لām ئه وانه ی که ته نه ا په خنه گر و شوینکه و ته وی
 دیارده کان بوون و نه یان زانیوه ته کنیکه سیاسیه کانی سه رده م به کاری به یتن ته نه ا
 له کتێبخانه سته که کانه د هه زیان به جیما وه که که مینه ی سه رده می
 دیکتا ته وریه تی سه رمایه ده یان خوینیته وه بۆ دیموکراتیزه کردنی ژیا نی سیاسی له

پێناو بەکاربردنی هەندیک لە پرستەکانیان لە پێناو ئەو بەرزەو هەندیدەدا کە هەیانە، ئەوەی لەسەر دەمی نیولیبەرالیژمدا بەوان بپاوه ئەوەیە کە لەمەو پاش تۆانیویانە نوسراوەکانیان لەسەر دیسکیش بپاریژن، یان ئەوەی لە ئیسلامی سیاسی بوو بە میرات تەنھا تەصەوف و گۆشەگیری خانەقا تاریکەکانیان بوون، زۆر ئازاکانیشیان بە فۆبیا یەکێ زۆرەو و بە دەست بەسەردا هێنای هەموو چوار دەورەکانی گوتاریکی بێ هیوا دەخاتە بەردەم ئەوەکانی نوێ.

بیتوانایی هاتنە پێشەوای مەرفەئەستەکان و نەبوونی کەرەستە ی پراکتیکی بۆ پێشەنگی کردن ئافەڕین لەو تێزانە دەکات کە هاتوونەتە پێشەو و ئەوانیش میژوو دروست دەکەن. خەون بینین بە تەنھا بەس نیه بۆ تیکشکاندنی ئەو ئێرسە دزیوانە ی کۆن.

فەنتازیای پۆلیسەکان واقع و ژیاڵی پۆژانە، بەلام فەنتازیای شاعیرەکان خەونی قۆزاخەخواردوو و ستاتیکیایەکی بەکاربرای سیستەمە سیاسەکانی خۆیان، من زۆر بەگەرمی دەستخۆشی لەو پۆلیسە دەکەم کە دەتوانیت دڵسۆزانە فەنتازیای خۆی بخاتە خزمەت ئەو دەسلەتەو کە باوەری پێیەتی یان مۆجە ی لێوەردەگرت، هەروەها زۆر لە فەنتازیای ئەو شاعیرەش شانمان کە دەتوانیت جەوھەر و ستاتیکیایەکی هەست هەژین بۆ پەوتیکی بگێڕ بخولقینیت گەر هەرمەکی نەبیت و لە خزمەت پێرسە کەدا بیت. ئەوەی تۆ باسی ناکەیت و ناتەوێت ببیت بەرپر سيار بەرامبەری نەبا دا هەلە تکرەبیت ئەوەیە کە چۆن فەنتازیای پۆلیسەکان بە دیدی مەرفەئەستەکان خۆشەبکریت کە چۆن فەنتازیای شاعیرەکان هەستی پۆلیس و تیرۆریستەکانیش پێچەنی، ئەک بەتەنھا بۆ ئەو ھاوکیشە بگری کە خۆی نەیتوانیوە شیکاریان بکات،

تەنھا بە لاوانەووە ئەدەببە خەمەزێنەکان منی بەرزەوهندی خوراو بۆ خەمەکانی
خۆی بگرتنیت.

لە غیابی پۆشنبیرەکان و مەرفەدۆستەکاندا لەسەر گۆرەپانی سیاسی ھەروەھا لە
دەبەنگی کاری سیاسی ئەو توێژەدا و قۆزاخەخواردوویی ئەو کۆمەلە پۆزەتیفە
تیۆریەدا، دەست خۆشی لە بەرەى جەھل و زولم دەکەم کە ئەوێندە بەسەلیقەو
شەیتان بن بتوانن خەونەکانی تۆ تێکدەشکێنن، چونکە تازە وا ئەو شیوازەش
بوو بە مۆتلەقی کە پۆلى قەلغان بپینیت بۆ تۆتالیتاریەتى ئەوان. دواجاریش
خەمۆکی و گریانەکانیان کە ئەوێکانی نوێ بەرەو ھەڵدێرگە دەبات، دەمخاتە
شکەو کە دەسکردی ئەوان بن وەک دەزگا ئیعلامیە ئیستھلاکیەکان، یان
ئەوانەى بۆ تەنغیسی فشارى سیاسى و کۆمەلایەتى و ئابووری دروست دەکری
لە پۆژناوادا و لە پۆزەھەلاتدا وەک تیۆری دەخویندەری و وەک تەکنیک چێژیان
لێدەبپنریت.

ئەى کوا ئەو براوە شەریفەى کە پتویست بوو بەر لەم قەیرانانە ئامادەى
ھەبیت، منیش دەلێم: ھەموو چارەسەریکی ئەفسانەى جگە لە تراژیدیای
گەرە ھیچی تر بەرھەم ناھیتیت، بەلام پەشنووسی ئەو ئەفسانەى لە لای
پۆشنبیرەکانەووە ھاتوووە و بەرەى تاریکستانیش دەرھێنەری تراژیدیا کان.

(١) ده باغ، فهیسه ل، ئینسکلۆپیدیای ئابووری، دهزگای چاپ و

بلاوکردنه وهی موکریان، ٢٠٠١.

(٢) گهر تییینی بکهین شه پری جوندولئیسلاام له کوردستاندا سهرنه نجامی

نه و پروسه ی کار و کاردانه وهیه نیه که باسی لیده کهین، چونکه زۆر

هیزی دهره کی له پشت نه م بزووتنه وهیه به دی ده کریت و زاده ی

پتویستییه واقعییه کانی نه م ژینگه یه نیه یان لایه نی که م دید و

دروشمه کانیاان زۆر نامۆن به خواستی ناوچه که.

(٣) به کار هیتانی وشه ی کرێکار و ژن مه به ست له که مکوردنه وه ی پۆلی

کرێکار و ژن نیه به لکو مه به ست له گرنگی پۆلی نه و پتییوانه بوو که

نه نجامیاان دا، واته نه م پسته یه به واتای کرێکاریتی و سهرکاری یان

ژنییتی و پیاویتی به کار نه هاتوو هه رچۆن به ته نه ا مه به ستم له به ختیار

عه لی نیه سه باره ت به و بابته.

(٤) کورد هه ولێ نه داوه سوود له ئیسلاام وه ریگریت بۆ پتیکهیتانی

ده وله تیکێ ئیسلاامی کوردی، وه ک ئێران، ئیمپراتۆریه تی

عوسمانی،... هتد. به لکو کورد وه ک پتیکهاته یه کی ئایینی کۆمه لایه تی

سه یری ئیسلاامی کردوو له ناو پروسه کۆمه لایه تیه کانیتردا. نه مه ش

وایکردوو که ئیسلاام وه ک پراویژکاریک به کاریهتیت بۆ شه رعیه ت دان

به مافه نه ته وایه تیه کانی، که له پاستیدا نه مه په خنه نیه له چۆنییتی

به کاریهتانی ئیسلاام له لایه ن کورده کانه وه نه وه نده ی پوونکردنه وه یه

بۆ جه ختکردن له سه ر نوێ بوونی بزووتنه وه ئیسلاامیه کان وه ک

بزووتنه وه ی سیاسی له کوردستاندا.

(٥) مولوي حفيظ الله حقاني، طالبان من حلم الملا الى امارة المؤمنين،

(٦) اسلام اباد: معهد الدراسات السياسية، ١٩٩٧.

